

Technická univerzita v Liberci

**FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ–HUMANITNÍ A
PEDAGOGICKÁ**

Katedra: historie
Studijní program: Učitelství pro 2. stupeň ZŠ
Studijní obor: Historie – angličtina

**KOSTKOVÉ Z POSTUPIC V OBDOBÍ HUSITSKÝCH
VÁLEK**

**KOSTKOVÉ OF POSTUPICE IN THE PERIOD OF
THE HUSSITES WARS**

Diplomová práce: 12–FP–KHI– 235

Autor:
Václav Drábek

Podpis:

Vedoucí práce: Mgr. Jaroslav Zelenka
Konzultant: PhDr. Martin Musílek

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
95	0	0	0	14	4

V Liberci dne: 30. července 2012

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra historie

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(pro magisterský studijní program)

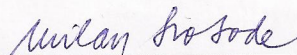
pro (diplomant): Václav Drábek
adresa: Dvořákova 262/II, Vysoké Mýto 56601
studijní obor (kombinace): historie-angličtina
Název DP: **Kostkové z Postupic v období husitských válek**
Název DP v angličtině: Kostkové of Postupice in the period of the Hussites wars
Vedoucí práce: Mgr. Jaroslav Zelenka
Konzultant: PhDr. Martin Musílek
Termín odevzdání: 15. dubna 2011

Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování DP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 15.1.2010

děkan

vedoucí katedry

Převzal (diplomant):

Václav Drábek

Datum:

23.11.2010

Podpis:

- Název DP: Kostkové z Postupic v období husitských válek
- Vedoucí práce: Mgr. Jaroslav Zelenka
- Cíl: Cílem diplomanta je na základě písemných pramenů a literatury zdokumentovat působení členů rodu Kostků z Postupic na české politické scéně v období husitských válek. Na jejich příkladu bude doložen vznik nových elit a průnik nižší šlechty na majetkový a politický vrchol v českém pozdně středověkém státu.
- Požadavky: Znalost dobových reálií, kritické myšlení, schopnost práce s prameny a jejich komparace s literaturou.
- Metody: Analýza pramenného materiálu
Syntéza pramenů a literatury
- Literatura: Rudolf BAČKOVSKÝ, Bývalá česká šlechta předbělohorská i pobělohorská na svých sídlech v Čechách i na Moravě, Praha 1948.
František Michálek BARTOŠ, České dějiny II/7 - II/ 8 Husitská revoluce, Praha 1965-1966.
Petr ČORNEJ, Velké dějiny zemí Koruny české V, Praha - Litomyšl 2000.
Petr ČORNEJ - Milena BÁRTLOVÁ, Velké dějiny zemí Koruny české VI, Praha - Litomyšl 2007.
Oldřich PAKOSTA, Visutá pečeť Kostků z Postupic, Litomyšl 2004.
Miloslav POLÍVKA, Mikuláš z Husi a nižší šlechta v počátcích husitské revoluce, Rozpravy ČSAV 92, sešit 1, Praha 1982, s. 3-67.
August SEDLÁČEK, Hrady, zámky a tvrze Království českého I-XV, Praha 1993-1998.
Martin ŠANDERA, Zikmundovi věrní na českém severovýchodě, České Budějovice 2005.
František ŠMAHEL Husitská revoluce I - IV, Praha 1996.
Rudof URBÁNEK, České dějiny III/1 - III/4 Věk Poděbradský, Praha 1915-1962.

Čestné prohlášení

Název práce: Kostkové z Postupic v období husitských válek
Jméno a příjmení autora: Václav Drábek
Osobní číslo: P06100043

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má diplomová práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé diplomové práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 30. 07. 2012

Václav Drábek

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu mé diplomové práce Mgr. Jaroslavu Zelenkovi za konzultace, strávený čas, cenné rady a hlavně za velkou porci trpělivosti, kterou projevil při vedení mé práce. Dále bych rád poděkoval řediteli Státního okresního archivu Svitavy se sídlem v Litomyšli Mgr. Oldřichu Pakostovi, který mi zpřístupnil výsledky své badatelské činnosti věnované Kostkům z Postupic. Chtěl bych také poděkovat své rodině a přátelům, kteří mne po celou dobu mého studia podporovali a v neposlední řadě také Katedře historie Fakulty přírodovědně–humanitní a pedagogické TUL, která mi pomáhala v širších souvislostech odhalovat svět dávno minulý.

Anotace

Diplomová práce se zabývá šlechtickým rodem Kostků z Postupic v první polovině 15. století. Na postavě Viléma I. Kostky z Postupic popisuje osudy příslušníka nižší šlechty v husitské revoluci. Vilém vstoupil do řad husitů jako bezvýznamný šlechtic a v průběhu revoluce se díky své politické prozíravosti zařadil mezi nejvýznamnější představitele Českého království. Jako schopný politik, válečník a diplomat se zúčastnil většiny zásadních vojensko–politických událostí husitské revoluce. Ruku v ruce s jeho politickým vzestupem došlo ke vzniku a rychlému rozšíření majetkové základny rodu. Tyto majetky ve druhé polovině 15. století systematicky rozšiřovali Vilémovi synové Bohuš I., Zdeněk III., Albrecht a Jan I. Díky tomu se mohl majetek Kostků z Postupic na konci tohoto století směle měřit s dominií nejbohatších pánů.

Klíčová slova

Kostkové z Postupic, Vilém I. Kostka z Postupic, Bohuš I. Kostka z Postupic, Zdeněk III. Kostka z Postupic, Albrecht Kostka z Postupic, Jan I. Kostka z Postupic, husité, husitská revoluce, šlechta, Litomyšl, Zikmund Lucemburský.

Annotation

The thesis deals with the Kostka of Postupice noble family during the first half of the 15th century. Through Vilém I. Kostka of Postupice the life of a member of the lower nobility during the Hussite Wars is depicted. Vilém joined the Hussites as an unknown nobleman but during the revolution he became one of the most important persons of the Hussite Bohemia thanks to his political foresight. He was an excellent politician, warrior and diplomatist and he participated in most of the key military–political affairs of the Hussite Wars. Together with his political rise the family estate was established and quickly extended. This estate was systematically developed by his sons Bohuš I., Zdeněk III., Albrecht and Jan during the 15th century. Thanks to their effort the estate could compare with the dominions of the wealthiest landlords.

Keywords

Kostkové of Postupice, Vilém I. Kostka of Postupice, Bohuš I. Kostka of Postupice, Zdeněk III. Kostka of Postupice, Albrecht Kostka of Postupice, Jan I. Kostka of Postupice, hussites, hussite revolution, nobility, Litomyšl, Sigismund of Luxemburg.

Die Annotation

Die Diplomarbeit beschäftigt sich mit dem Adelsgeschlecht Kostka aus Postupice aus der ersten Hälfte des 15. Jahrhunderts. An der Person Vilém I. Kostka aus Postupice beschreibt sie das Schicksal eines Angehörigen des niederen Adels in der hussitischen Revolution. Vilém tritt ein in die Rūhen der Hussiten als unbedeutener Adliger und reiht sich im Laufe der Revolution in die Reihe der bedeutendsten Vertreter des tschechischen Kōnigreichs ein, dank seiner politischen Weitsicht. Als fāhiger Politiker, Krieger und Diplomat nahm er an den meisten der kriegs-politischen Marsnahmen der hussitischer Revolution teil. Hand in Hand mit seinem politischen Aufstieg kam as zur Entstehung und schnellen Erweiterung des Grundbesitzes der Familie. Diesen Besitz erweiterten in der zweiten Hālfte des 15. Jahrhunderts systematisch die Sōhne Vilēms I., Zdeněk III., Albrecht und Jan I. Dank dessen gehōrte das Besitztum der Kostka aus Postupice am Ende dieses Jahrhunderts zu den Domānen der reichsten Herrschaften.

Schlüsselwörter

Kostka aus Postupice, Vilém I. Kostka aus Postupice, Bohuř I. Kostka aus Postupice, Zdeněk III. Kostka aus Postupice, Albrecht Kostka aus Postupice, Jan I. Kostka aus Postupice, Hussiten, Hussitische Revolution, Adel, Litomyřl, Sigismund von Luxemburg.

Seznam zkratek

AČ	Archiv český
AUC	Acta universitatis Carolinae
ČD	České Dějiny
ČSIM	Časopis Slezského muzea
FHB	Folia historica Bohemica
FRB	Fontes rerum Bohemicarum
KJ	Kostnické jiskry
MC	Monumenta conciliorum generalium seculi decimi quinti
OtSN	Ottův slovník naučný
PA	Památky archeologické
PAM	Památky archeologické a místopisné
SaS	Slovo a slovesnost
SH	Sborník historický
SLČ	Staré letopisy české
UB	Urkundliche Beiträge zur geschichte des hussitenkrieges in den jahren 1419–1436, I–II.
VdzKč	Velké dějiny zemí Koruny české
VLH	Východočeské listy historické

Obsah

1 Úvod	11
1.1 Kostkové z Postupic v pramenech a literatuře.....	13
2 Příčiny revoluce – hromadění krizových jevů	16
3 Česká a moravská šlechta v průběhu 14. a 15. století	22
3.1 Vývoj předhusitské šlechty v českých zemích.....	23
3.2 Charakteristika české a moravské šlechty 14. a 15. století.....	28
3.3 Vnitřní diferenciacie české a moravské šlechty na přelomu 14. a 15. století.....	30
3.4 Vyšší šlechta.....	31
3.5 Nižší šlechta.....	32
4 Kostkové z Postupic	34
4.1 Zdeněk I. Kostka z Postupic a Křemenice (†1401).....	35
4.2 Zdeněk II. Kostka z Postupic na Myšlíně a Zlenicích (†1448).....	36
4.3 Vilém I. Kostka z Postupic na Hrádku a Litomyšli (†1436)	38
4.3.1 První zmínky o Vilémovi I. Kostkovi z Postupic.....	39
4.3.2 První vojenská zkušenost Viléma Kostky z Postupic.....	40
4.3.3 Vilém I. Kostka z Postupic v husitské revoluci.....	42
4.3.4 První diplomatické mise Viléma Kostky z Postupic (Polsko-litevská kandidatura).....	43
4.3.5 Vilém I. Kostka z Postupic ve službách Zikmunda Korybutoviče.....	46
4.3.6 Vilém Kostka z Postupic, na straně Prahy, a jeho diplomatický podíl na konsolidaci poměrů v českých zemích.....	50
4.3.7 Druhý příchod Zikmunda Korybuta do Čech a Vilém Kostka z Postupic.....	53
4.3.8 Stabilizace husitských sil a přechod do ofenzívy – Vilémovy aktivity na straně Starého Města pražského a jeho smírná politika s Tábořem.....	61
4.3.9 Účast Viléma Kostky z Postupic při husitských výpravách za hranice.....	63
4.3.10 Vrchol Vilémovy politické kariéry (Cheb, Basilej, Lipany ...).....	66
4.3.11 Vilém Kostka z Postupic a chebská jednání.....	67
4.3.12 Vilém Kostka z Postupic vyslancem na Basilejském koncilu.....	68
4.3.13 Vilém Kostka z Postupic a jeho úloha na politické scéně před bitvou u Lipan.....	70
4.3.14 Vilém Kostka z Postupic v řadách kališnicko-katolické koalice.....	71
4.3.15 Účast Viléma Kostky z Postupic na obsazení Prahy v roce 1434.....	72
4.3.16 Vilém Kostka z Postupic a Prokop Holý v Bitvě u Lipan.....	73
4.3.17 Vilém Kostka z Postupic a jeho účast na jednáních se Zikmundem Lucemburským.....	74
4.3.18 Vilém Kostka z Postupic – zakladatel majetkové domény rodu.....	76
5 Závěr	79
6 Seznam použitých pramenů a literatury	81
6.1 Seznam pramenů.....	81
6.2 Seznam literatury.....	83
7 Seznam příloh	89

1 Úvod

Cílem diplomové práce je zachytit mocenský a majetkový vzestup Kostků z Postupic v období husitských válek. Tento proces bude zdokumentován zejména prostřednictvím osudů Viléma Kostky z Postupic.

Vytyčený cíl do určité míry zužuje téma dané názvem diplomové práce. Původní záměr, zdokumentovat dějiny celého rodu, se ukázal vzhledem k významu Kostků z Postupic pro dějiny českého království v 15. století jako příliš ambiciózní a rozsáhlý. Z tohoto důvodu se práce omezuje na období let 1421–1436 a zabývá se převážně mužem, který odstartoval vzestup této šlechtické rodiny. Vymezené období je dobou působení Viléma I. Kostky z Postupic ve víru první etapy husitských válek.

Dalším důvodem pro odklon od původního záměru je fakt, že během mé badatelské činnosti vznikla v Ústavu českých dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy absolventská práce zaměřená na Kostky z Postupic v druhé polovině 15. století. Ta detailně rozebírá životy Vilémových synů Bohuše I., Zdeňka III., Albrechta a Jana I. Kostků z Postupic. Vilémovi je v ní však věnováno jenom minimum prostoru. O Zdeňkovi III. a Albrechtovi byly také publikovány sborníkové články.¹

Na rozdíl od nich je Vilému Kostkovi z Postupic ze strany české historiografie věnována pouze minimální pozornost. Nebyla o něm vypracována žádná monografie, ba ani sborníková či absolventská práce. V tomto ohledu představuje významná postava husitské revoluce vhodný předmět historického bádání. Na jeho příkladu se tato práce pokusila popsat vznik nových elit a průnik nižší šlechty na majetkový a politický vrchol v českém pozdně středověkém státě.

Práce je rozdělena do třech dílčích celků. V prvním jsem nastínil příčiny krizových jevů vedoucích k husitské revoluci, která se stala hlavním dějištěm

¹ Martin ŠANDERA, *Zdeňk Kostka z Postupic – přítel krále, nepřítel církve*, in: *Evropa a Čechy na konci středověku. Sborník příspěvků věnovaných Františku Šmahelovi*, Praha 2004, s. 323–336; Týž, *Zdeňk Kostka z Postupic – „alter ego“ husitského krále (Životní osudy předního kališnického šlechtice poděbradské éry)*, in: *Acta Universitatis Reginaehradecensis. Historica I.*, Hradec Králové 2006, s. 99–118; Zdeňk POKLUDA, *Moravské statky Albrechta Kostky*, in: *VLH 2003–2004*; č. 21–22, s. 279 – 285.

životních osudů Viléma Kostky. V druhé části jsem obecně pojednal o problematice vzniku vrcholně středověké šlechty a v třetí jsem se zaměřil na životy prvních členů rodu Kostků z Postupic – Zdeňka I., Zdeňka II. a zejména na Viléma I. Popis jeho vojenských, diplomatických a politických aktivit jsem se snažil umístit do kontextu doby. Právě podrobný, chronologicky uspořádaný výčet zásadních momentů husitské revoluce a Vilémova pohybu v ní tvoří hlavní těžiště práce.

Snažil jsem se nashromáždit co největší množství materiálu, který jsem následně analyzoval a patřičné výsledky komparoval s dalšími údaji. Získaná fakta jsem poté třídil do tematických skupin a souvisejších chronologických celků.

Cílem práce bylo poukázat na typický příklad člena nižší nobility, který vstoupil do víru revolučního dění jako prakticky neznámá osoba a v jejím průběhu rychle zbohatl a vystoupal mezi elity husitských Čech. Ve zkratce jsem také pojednal o majetkových poměrech Viléma Kostky z Postupic a o postupném rozšiřování jeho domény. Vzhledem k torzovitým zprávám o majetkových transakcích jsem tento problém zpracoval jenom velice stručně.

1.1 Kostkové z Postupic v pramenech a literatuře

Ačkoliv se Kostkové z Postupic řadili již od první třetiny 15. století mezi politicky nejaktivnější příslušníky české nobility, jsou jejich dějiny zpracovány pouze torzovitě. Informace o Vilému I. Kostkovi z Postupic nejsou v pramenech tak četné jako o jeho synech. Je to jistě dáno tím, že jeho nástupci patřili již od mládí k šlechtické elitě, zatímco jejich otec se musel do této pozice prosadit.

Z pramenných edic mi nejvíce posloužil *Archiv český*, především pak díly I–III. a VI., vydané Františkem Palackým. Dále pak *Zbytky register králův římských a českých z let 1361–1480*, vydané Augustem Sedláčkem a částečně také *Monumenta conciliorum generalium I*. Z narativních pramenů jsem využil zejména *Staré letopisy české* existující v několika redakcích a edicích, *Kroniku Bartoška z Drahonice* a také *Historii českou* E. A. Piccolominiho.²

Jedním z prvních autorů, který podal o tomto šlechtickém rodu ucelenější informace, byl August Sedláček ve čtvrtém díle *Ottova slovníku naučného*.³ Tentýž autor o nich podal některé další údaje v prvním svazku jeho řady *Hradů, zámků a tvrzí království Českého*.⁴ Autorem, který věnoval Kostkům z Postupic stručný medailonek ve své práci *Bývalá česká šlechta předbělohorská i pobělohorská na svých sídlech v Čechách a na Moravě a ve svých znacích*, je Rudolf Bačkovský.⁵ Z novějších autorů možno zmínit Jana Haladu, jenž se o Kostcích zmínil v prvním díle svého *Lexikonu české šlechty*,⁶ Martina

² *Archiv český: čili Staré písemné památky české i moravské, sebrané z archivů domácích i cizích, díl I–VI.*, Ed. František PALACKÝ, Praha 1840–1872; *Zbytky register králův římských a českých z let 1361–1480*, ed. August SEDLÁČEK, Praha 1914; *Monumenta conciliorum generalium I.*, ed. Ernestus BIRK, Vindobonae 1857; *Fontes rerum bohemicarum – Series Nova II. Staré letopisy české. Texty nejstarší vrstvy*, Edd. Alena ČERNÁ – Petr ČORNEJ – Markéta KLOSOVÁ, Praha 2003; *Kronika Bartoška z Drahonice, Fontes rerum Bohemicarum V.*, ed. Jaroslav GOLL, Praha 1893; *Aeneae Silvii Historia Bohemica – Enea Silvio Historie česká*, Edd. Dana MARTÍNKOVÁ – Alena HADRAVOVÁ – Jiří MATL, Praha 1998

³ *Ottův slovník naučný, čtrnáctý díl, kartel–kraj*, Praha 1889, s. 946.

⁴ August SEDLÁČEK, *Hradý, zámky a tvrže Království českého, díl I. – Chrudimsko*, Praha 1993, s. 7.

⁵ Rudolf BAČKOVSKÝ, *Bývalá česká šlechta předbělohorská i pobělohorská na svých sídlech v Čechách a na Moravě a ve svých znacích*, Praha 1948, s. 38.

⁶ Jan HALADA, *Lexikon české šlechty*, I. díl, Brno 1994, s. 78–79

Šanderu, který Kostkům z Postupic věnoval dva sborníkové články⁷ a Zdeňka Pokludu a jeho práci o majetcích Albrechta Kostky.⁸ Také Oldřicha Pakostu, který zmiňuje rod ve své knize *Visutá pečeť Kostků z Postupic* a který je autorem několika článků o této rodině.⁹

Vilém I. Kostka z Postupic, jemuž je věnována převážná část práce, je v odborné literatuře hojně zmiňovanou postavou, většinou se však jedná jen o velice strohé informace, které mají pouze malou výpovědní hodnotu bez zasazení do širších souvislostí.

Majetky Viléma I. Kostky jsem se snažil alespoň ve zkratce zmapovat na základě prací Augusta Sedláčka, Tomáše Durdíka, Zdeňka Fialy a kolektivu a také s pomocí sborníkových prací Zdeňka Pokludy a Martina Šandery.¹⁰ Při práci se Sedláčkovými knihami *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, které jsou cenným zdrojem informací jak k problematice majetků tak samotného rodu Kostků, jsem však musel dbát obezřetnosti, protože autor často zaměňuje jména a chybuje v datech.

Z literatury, kterou jsem použil při zpracování doby předhusitské, je třeba zmínit práce Jiřího Spěváčka, Zdeňka Fialy, Josefa Žemličky, Lenky Bobkové a Mileny Bartlové a Petra Čorneje.¹¹

⁷ Martin ŠANDERA, *Zdeněk Kostka z Postupic – přítel krále, nepřítel církve*, in: *Evropa a Čechy na konci středověku. Sborník příspěvků věnovaných Františku Šmahelovi*, Praha 2004, s. 323–336; Týž, *Zdeněk Kostka z Postupic – „alter ego“ husitského krále (Životní osudy předního kališnického šlechtice poděbradské éry)*, in: *Acta Universitatis Reginaehradecensis. Historica I.*, Hradec Králové 2006, s. 99–118.

⁸ Zdeněk POKLUDA, *Moravské statky Albrechta Kostky*, in: *VLH 2003–2004*; č. 21–22, s. 279–285.

⁹ Oldřich PAKOSTA, *Visutá pečeť Kostků z Postupic*, Litomyšl 2004; týž: *Problematika mentality české a moravské šlechty 15. a 16. století. (Exkurs do studia mentalit a každodennosti Kostků z Postupic)*, in: *Vlastivědný sborník Ústí nad Orlicí 6*, 1995, s. 15–20; týž také *Visutá pečeť Kostků z Postupic*, in: *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy, svazek 1*, Litomyšl 1997, s. 43–67.

¹⁰ August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého, díl XV. – Kouřimsko, Vltavsko, a jihozápadní Boleslavsko*, Praha 1998; August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého, díl I. – Chrudimsko*, Praha 1993; Kol., *Hrady, zámky a tvrze v Čechách na Moravě a ve Slezsku. VI. Východní Čechy*, Praha 1989

¹¹ Jiří SPĚVÁČEK, *Václav IV. 1361–1419. K předpokladům husitské revoluce*, Praha 1986; Jiří SPĚVÁČEK, *Karel IV. Život a dílo (1316–1378)*, Praha 1980; Zdeněk FIALA, *Předhusitské Čechy*, Praha 1968; Milena BARTOLOVÁ – Lenka BOBKOVÁ, *Velké dějiny země Koruny České IV. b*, Praha a Litomyšl 2003; J. ŽEMLIČKA, *Století posledních Přemyslovců*, Praha 1986; Josef ŽEMLIČKA, *Přemysl Otakar II. Král na rozhraní věků*, Praha 2011; P. ČORNEJ, *Velké dějiny země Koruny české V.*, Praha a Litomyšl 2000

Při zpracovávání obecného úvodu do problematiky české a moravské vrcholně středověké šlechty mi byly inspirací práce: *Mikuláš z Husi a nižší šlechta v počátcích husitské revoluce* Miloslava Polívky, *Nástin vývoje české šlechty do konce 15. století* autorů Dušana Třeštíka a M. Polívky, *Česká a moravská šlechta ve 14. a 15. století* od Jaroslava Mezníka a *Věk urozených. Šlechta v českých zemích na prahu novověku* kolektivu Václava Bůžka, Josefa Hrdličky, Pavla Krále a Zdeněka Vybírala.¹²

Pro zpracování základního rámce dějin 15. století posloužily práce Františka Šmahela, Petra Čorneje, Františka Kavky, Jiřího Kejře, Františka Palackého, Josefa Pekaře, Františka Michálka Bartoše a Václava Vladivoje Tomka.¹³

Z regionální literatury vztahující se k Východním Čechám a Litomyšli, kterou Kostkové několik generací spravovali, jsem využil zejména knihy Milana Skřivánka *Litomyšl 1259–2009. Město kultury a vzdělání* a práce *Dějiny východních Čech. V pravěku a středověku (do roku 1526)* autorského kolektivu kolem Františka Musila a Ondřeje Felcmana.¹⁴

¹² Miloslav POLÍVKA, *Mikuláš z Husi a nižší šlechta v počátcích husitské revoluce*, Praha 1982; Dušan TŘEŠTÍK – Miloslav POLÍVKA, *Nástin vývoje české šlechty do konce 15. století*, in: *Struktura feudální společnosti na území Československa a Polska do přelomu 15. a 16. století*, Praha 1984; Jaroslav MEZNÍK, *Tvář stárnoucího středověku. Výbor článků a studií*, edd. Tomáš Borovský – Martin Wihoda, Brno 2008; Václav BŮŽEK – Josef HRDLIČKA – Pavel KRÁL – Zdeněk VYBÍRAL, *Věk urozených. Šlechta v českých zemích na prahu novověku*, Praha a Litomyšl 2002

¹³ František ŠMAHEL, *Husitská revoluce I–IV.*, Praha 1996; P. ČORNEJ, *Velké dějiny zemí Koruny české V.*, Praha a Litomyšl 2000; František KAVKA, *Poslední Lucemburk na českém trůně. Králem uprostřed revoluce*, Praha 2002; Jiří KEJŘ, *Husité*, Praha 1984; Václav Vladivoj Tomek, *Jan Žižka*, Praha 1993; též, *Dějepis města Prahy IV.*, Praha 1879; František PALACKÝ, *Dějiny národu českého v Čechách a na Moravě, díl 3–4.*, Praha 1939; Josef PEKAŘ, *Žižka a jeho doba III.*, Praha 1992; František Michálek BARTOŠ, *Husitská revoluce II. Vláda bratrstev a její pád 1426–1437 (České dějiny II/8)*, Praha 1966; též, *Čechy v době Husově 1378–1415. (České dějiny II/6)*, Praha 1947

¹⁴ Milan SKŘIVÁNEK, *Litomyšl 1259–2009. Město kultury a vzdělání*, Litomyšl 2009; Ondřej FELCMAN – František MUSIL a kol., *Dějiny východních Čech. V pravěku a středověku (do roku 1526)*, Praha 2009

2 Příčiny revoluce – hromadění krizových jevů

Jelikož hlavní dějinnou osu životů Viléma Kostky z Postupic a jeho synů: Bohuše I., Zdeňka III., Albrechta a Jana I. Kostků z Postupic tvoří husitská revoluce a období porevoluční, pokládám za užitečné alespoň stručně pojednat o jevech, které tomuto bouřlivému období předcházely.

Za kritický moment, který odstartoval sérii událostí, jež moderní historiografie označuje jako *husitskou revoluci*,¹⁵ je pokládána neděle 30. července 1419. Skutečné příčiny dějinných jevů, které F. Šmahel trefně pojmenoval „*dobou vymknutou z kloubů*“,¹⁶ však sahají mnohem hloub.

V poslední třetině 14. století, a zejména pak v posledním desetiletí věku čtrnáctého, v letech vlády Václava IV., docházelo v českém soustátí k hromadění celé řady krizových jevů. (Situaci, ve které se České království v druhé polovině 14. a začátkem 15. století nacházelo, popisuje moderní historiografie jako součást širšího dění takzvané *pozdně středověké krize*.)¹⁷ Jednalo se zejména o jevy týkající se sociální, ekonomické a ideologické oblasti života společnosti, které v českých zemích postupně přerostly v revoluční události let 1419–1436 a 1467–1479. Období vlády Václava IV. bylo některými historiky považováno za dobu úpadku českých zemí, přičemž za hlavního viníka byl často označován právě nejstarší syn Karla IV. Jeho údajný nezájem o panovnické povinnosti, lenost, časté holdování alkoholu, ženám a lovu a záchvaty vzteku měly

¹⁵ K termínu *husitská revoluce* P. ČORNEJ, *Velké dějiny zemí Koruny české V.*, s. 664–665. Také František ŠMAHEL, *Husitská revoluce 4. Epilog bouřlivého věku*, Praha 1996, s. 168. Autor zde v poznámce u hesla *husitská revoluce* upozorňuje na rozdílné pojmání tohoto hesla různými autory (viz zejména R. Kalivoda, F. Seibt, H. Kaminsky, E. Werner, J. Mezník, J. Kejř, nebo P. Čornej)

¹⁶ František ŠMAHEL, *Husitská revoluce 1. Doba vymknutá z kloubů*, Praha 1995.

¹⁷ František GRAUS, *Krise feudalismu ve 14. století*, in: Sborník historický 1, Praha 1953, s. 65–121; obecně také P. ČORNEJ, *Velké dějiny zemí Koruny české V.*, s. 23; k otázce hromadění krizových jevů také Jiří SPĚVÁČEK, *Václav IV. 1361–1419. K předpokladům husitské revoluce*, Praha 1986, s. 511–576; O projevech krize také František ŠMAHEL, *Husitská revoluce 1.*, s. 91–100.

opodstatnění jen částečné.¹⁸ Skutečné příčiny krize, která postihla české země koncem 14. století, byly daleko širšího charakteru.¹⁹

Václavova vláda byla silně ovlivněna dědictvím po otci. Karel IV. se zasloužil o strmý vzestup českých zemí a o jejich politickou, hospodářskou i církevní konsolidaci. Karlovou slabinou však byla neschopnost jasně definovat vztahy mezi jednotlivými členy lucemburské dynastie. (Viz Karlovy závěti z let 1376–1377.)²⁰ To později rozdmýchalo mezi jeho potomky značné antipatie, které oslabovaly politickou stabilitu Koruny české. Václavovo panování tak bylo oslabeno již v samém počátku. Královská doména, kterou Václav IV. zdědil po otci, byla stále pevnou oporou panovnické moci.²¹ Avšak v době po Karlově smrti byl naživu poměrně velký počet mužských příslušníků Lucemburské dynastie, kteří měli vladařské ambice. Ty však většinou nedokázali uplatnit ve společném zájmu.²²

¹⁸ První a nejpodrobnější charakteristika Václava IV. pochází z pera zaháňského opata Ludolfa, který ve svých dílech *Catalogus abbatum Saganensium* a *Tractatus de longevo scismate* podává celý výčet fiktivních krutostí, kterých se měl Václav IV. dopustit, zejména na osobách duchovních. (Z výčtu jeho lživých tvrzení možno zmínit obvinění Václava z toho, že chtěl dát po vzoru císaře Nerona zapálit Prahu.) Z dalších autorů, kteří šířili ve svých dílech podobné nepravdy o Václavově charakteru, stojí za zmínku například kronikář Jan z Posilge, Tomáš Štítný ze Štítného nebo Pavel Židek. Václav se nevyhnul ani kritice Aenea Silvia Piccolominiho, který krále popsal jako spáče, pijana a proutníka. Dalším fabulátorem byl Václav Hájek z Libočan, který je autorem pověstí o krvavém vilémovském sněmu a o králi a lazebnici Zuzaně. Z Moderních historiků, kteří nepřesně hodnotili Václavovu osobnost možno zmínit Zdeňka Fialu. Výčet zmiňovaných autorů včetně kritického hodnocení a odkazy na literaturu viz Jiří SPĚVÁČEK, *Václav IV. 1361–1419. K předpokladům husitské revoluce*, Praha 1986, s. 593–603; také František Michálek BARTOŠ, *Čechy v době Husově 1378–1415. České dějiny II/6*, Praha 1947. Viz exkurs 3. Osobnost Václava IV. a soudy o něm, s. 474–498.

¹⁹ Milena BARTOLOVÁ – Lenka BOBKOVÁ, *Velké dějiny zemí Koruny České IV. b*, Praha a Litomyšl 2003, s. 279–280; J. Spěváček zdůrazňuje, že mluvíme-li o *krizi feudalismu* na přelomu 14. a 15. století, je třeba brát v potaz, že se nejednalo o krizi feudalismu jako systému v plném smyslu a významu tohoto pojmu, ale spíše o krizi dominiální soustavy založené na robotní práci. S rozvojem peněžní formy feudální renty a rozmachem řemesel a obchodu došlo k rozkládání této soustavy. Zároveň uvádí, že se jednalo o celou škálu faktorů, ať už v oblasti ekonomické, sociální, politické či ideologické, které určovaly vývoj nových jevů, které je možné označit jako základní symptomy hospodářské a společenské krize na konci 14. a na přelomu 14. a 15. století v českých zemích. Přičemž je nutné vnímat, že zmiňovaná krize byla výsledkem souhry všech výše uvedených faktorů. Proto klade důraz na obezřetnost v přeceňování významu jedněch faktorů na úkor druhých. Viz Jiří SPĚVÁČEK, *Karel IV. Život a dílo (1316–1378)*, Praha 1980, s. 565–566.

²⁰ Jiří SPĚVÁČEK, *Karel IV. Život a dílo (1316–1378)*, Praha 1980, s. 450–460; také Zdeněk FIALA, *Předhusitské Čechy*, Praha 1968, s. 289.

²¹ František ŠMAHEL, *Husitské Čechy. Struktury, procesy, ideje*, Praha 2008, s. 23.

²² M. BARTOLOVÁ – L. BOBKOVÁ, *Velké dějiny zemí Koruny České IV. b*, s. 409; František KAVKA, *Poslední Lucemburk na českém trůně. Králem uprostřed revoluce*, Praha 2002, s. 7–22.

V roce 1378 došlo v katolické církvi ke schizmatu, kterým se musel Václav IV. z pozice římského krále zabývat. Neúspěchy v řešení tohoto problému výrazně přispěly ke ztrátě říšského trůnu (1400). Selhání Václavovy zahraniční politiky společně s vnitropolitickými spory, které se týkaly zejména zápasu o převahu světské moci zosobněné panovníkem nad mocí duchovní, vyústily v roce 1393 v otevřený konflikt krále s vrcholnými představiteli církve v Čechách.²³ Spory mezi Václavem IV. a arcibiskupem Janem z Jenštejna znamenaly pro krále ztrátu opory velké části kléru, a tím i narušení mocenské rovnováhy budované Karlem IV. Toho obratně využila vyšší šlechta k prosazování svých ambicí.²⁴ Členové vyšší nobility se spojili proti králi do spolku tzv. *Panské jednoty*, v jejímž čele stanuli zástupci nejvýznamnějších šlechtických rodů (*páni z Rožmberka, Jindřichova Hradce, Švihovští z Rýzmburka, Berkové z Dubé, Boršové z Oseka, páni z Michalovic a z Bergova*). Panská jednota usilovala o prosazování svých zájmů, což dokonce dvakrát vyústilo v královo zajetí. (1394, 1402)²⁵

Václav se proto snažil obklopovat loajální skupinou „*královských milců*“, což realizoval obsazováním důležitých dvorských úřadů členy nižší nobility a měšťany, kteří v dvorských službách viděli šanci na společenský a hospodářský vzestup, a u nichž mohl panovník bezpečněji počítat s vděčností a loajalitou. Tímto způsobem se Václav snažil oslabit politické aspirace panstva, které považovalo přední místa ve státních službách za svoji tradiční doménu. Politické zápasy mezi panstvem, panovníkem a církevní hierarchií v jádru českých zemí oslabily panovníkovu velmocenskou roli a postavení celého soustátí.²⁶

²³ Zdeněk FIALA, *Předhusitské Čechy*, Praha 1968, s. 295–300; také Jaroslav PÁNEK – Oldřich TŮMA, a kol., *Dějiny českých zemí*, Praha 2008, s. 110; M. BARTOLOVÁ – L. BOBKOVÁ, *VdzKč IV. b*, s. 330–340.

²⁴ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 52; k tomu také J. PÁNEK – O. TŮMA, a kol., *Dějiny českých zemí*, Praha 2008, s. 110.

²⁵ O konfliktu šlechty s Václavem IV. viz Jiří SPĚVÁČEK, *Václav IV. 1361–1419. K předpokladům husitské revoluce*, Praha 1986, s. 213–367; viz také M. BARTOLOVÁ – L. BOBKOVÁ, *VdzKč IV. b*, s. 340–395; Viz také Zdeněk FIALA, *Předhusitské Čechy*, s. 301–314.

²⁶ J. PÁNEK – O. TŮMA, a kol., *Dějiny českých zemí*, Praha 2008, s. 110; Viz také Robert NOVOTNÝ, *Ráj milců? Nižší šlechta na dvoře Václava IV.*, in: *Dvory a residence ve středověku II. Skladba a kultura dvorské společnosti*, Praha 2008, s. 227.

Politický vzestup českých zemí za vlády Karla IV. dočasně zakryl některé nepříznivé ekonomické tendence a ovlivnil i oddálení hospodářské stagnace oproti jiným evropským zemím do 70. let 14. století. České země těžily v první polovině 14. století z úspěšné kulturní i hospodářské politiky posledních Přemyslovců, za jejichž vlády prošly bouřlivým ekonomickým rozvojem.²⁷ Vláda prvních Lucemburků, a zejména Karla IV., situaci v českém soustátí ještě vnitřně upevnila, přesto se zde však nepodařilo vytvořit podmínky k trvalému hospodářskému vzestupu.²⁸

V průběhu 14. století se české země začaly potýkat se značným poklesem těžby stříbrné rudy, která byla hlavním zdrojem příjmů a také zásadím vývozním artiklem.²⁹ S úbytkem zásob stříbrné rudy zároveň docházelo ke zhoršení kvality pražského groše.³⁰ Jelikož dovoz zboží do zemí Koruny české výrazně převažoval nad vývozem, musel být kryt právě touto komoditou. Tento způsob obchodování dostatečně nestimuloval domácí řemeslnickou výrobu ke zvýšení kvality a vedl k její stagnaci. Karlovi IV. ani Václavovi se nepodařilo hlubší zapojení českých zemí do zahraničního obchodu. České země neležely na hlavních obchodních trasách a postrádaly přístup k moři. Byly tak v mezinárodním obchodu odsouzeny k postavení na vedlejší koleji hlavních evropských obchodních tepen. Tento fakt, který v letech 1348–1352 uchránil Čechy od ničivé morové epidemie, měl však důsledky v odloučení českých zemí, a to nejen v rovině ekonomické, ale také kulturní i sociální.³¹

V roce 1380 zasáhla české země epidemie pravého moru a poznamenala životy všech vrstev. Nejvíce postihl mor obyvatelstvo na venkově a ve městech,

²⁷ Josef ŽEMLIČKA, *Století posledních Přemyslovců*, Praha 1986, s. 193–194; O hospodářské proměně a kolonizaci také Zdeněk FIALA, *Přemyslovské Čechy*, Praha 1965, s. 138–207; Viz také Josef ŽEMLIČKA, *Přemysl Otakar II. Král na rozhraní věků*, Praha 2011, s. 477–494. Také Vratislav VANÍČEK, *Velké dějiny zemí Koruny české III.*, Praha a Litomyšl 2002, s. 515 – 546; Také Jiří SPĚVÁČEK, *Václav IV. 1361–1419*, s. 596.

²⁸ Miloslav POLÍVKA, *Mikuláš z Husí a nižší šlechta v počátcích husitské revoluce*, Praha 1982, s. 5.

²⁹ P. ČORNEJ, *Velké dějiny zemí Koruny české V.*, s. 43. Viz také F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce I. Doba vymknutá z kloubů*, Praha 1995, s. 210; František KAVKA, *Poslední Lucemburk na českém trůně. Králem uprostřed revoluce*, Praha 2002, s. 18.

³⁰ P. ČORNEJ, *VdžKč V.*, s. 43; Také F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce I.*, s. 213 Viz tabulka VII. (Váha a jakost pražského groše v letech 1346–1419).

³¹ P. ČORNEJ, *VdžKč V.*, s. 40–45.; také F. KAVKA, *Poslední Lucemburk*, s. 21–22.

což mělo za následek prudký úbytek obyvatel a prohloubení ekonomicko–populační deprese typické pro konec 14. století.³² Úbytek rolníků, kteří tvořili největší část populace, se projevil v zemědělství, které bylo nosným pilířem ekonomiky českých zemí. Mor přispěl i ke změnám národnostní skladby městského obyvatelstva, kde převážně německé etnikum utrpělo značné ztráty, které bylo třeba vyrovnat. Na jejich místo tak přicházelo české obyvatelstvo z venkova, což urychlilo počestění některých měst a zároveň přispělo k etnické nevraživosti.³³

Zasaženo bylo také postavení feudální vrchnosti, pro kterou pokles počtu poddaných znamenal pokles peněžních příjmů.³⁴ Rostla nesnášenlivost šlechty vůči měšťanům a obchodníkům, kteří si svým podnikáním dokázali v těžké ekonomické situaci lépe poradit.³⁵ Církev musela čelit podobným problémům jako šlechta, její bohatství však bylo stále obrovské, což bylo trnem v oku šlechtě, která v ní spatřovala svého rivala.

Podobně jako v celé křesťanské Evropě docházelo i v českých zemích v druhé polovině 14. století k citelnému prohlubování zbožnosti, což pramenilo ze strachu a nejistoty způsobených morovou epidemií. Středověký člověk se v upnutí k bohu snažil hledat útěchu a ztracené jistoty. Zvláště silně tato religiozita pronikla do českých zemí, kde měla kořeny v rozvoji církevních institucí za vlády Karla IV. Díky staročeskému překladu Bible (kolem roku 1360) a modlitby *Credo* (Věřím), který shrnoval základní poučení o křesťanské víře, se univerzální křesťanské principy staly dostupné široké veřejnosti, což zákonitě vedlo k jejich porovnávání s každodenní praxí. Ta však zdaleka neodpovídala křesťanským ideálům. Zesvětštělá církev, jejíž představení často zneužívali svého postavení k vlastnímu obohacování, se jen zdaleka podobala duchovním ideálům

³² P. ČORNEJ, *Velké dějiny zemí Koruny české V.*, s. 10–11; Viz také František GRAUS, *Pest – Geißler – Judenmorde. Das 14. Jahrhundert als Krisenzeit*, Göttingen 1987; k ekonomickým a sociálním následkům moru viz Klaus BERGDOLT, *Černá smrt v Evropě. Velký mor a konec středověku*, Praha 2002. s. 158–171.

³³ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 38. K otázce následků morových epidemií v českých zemích:

F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce I.*, s. 92.

³⁴ Tamtéž s. 95.

³⁵ P. ČORNEJ, *VdzKč*, s. 45.

(viz vizitační protokol pražského arcibiskupství z let 1379–1382).³⁶ Kritické tendence proti církvi se postupně začaly objevovat téměř u všech vrstev obyvatelstva a živily podhoubí pro rozmach lidového i učeného kacířství a vlny laické tzv. *nové zbožnosti*.³⁷

Nestabilní doba, mor a ztráta tradičních jistot, stejně tak jako markantní změny týkající se hospodářského, sociálního, politického a duchovního života, kterými prošlo české soustátí v průběhu druhé poloviny 14. století, vyvolávaly ve společnosti touhu po znovunastolení řádu, která vyústila v husitskou revoluci.³⁸ Krizi, která postihla český stát, nelze chápat jen jako selhání institucionalizované církve. Ve skutečnosti se týkala celého společenského organismu, který se snažil najít viníka a zároveň východisko z této situace. Terčem kritiky se stala zesvětštělá, schizmatická církev.³⁹ „*A protože mravní prohřešky i skandální aféry některých kněží byly na očích všem, stále více sílilo přesvědčení, že s nápravou se musí začít právě zde.*“⁴⁰ Reformní myšlenky se staly pojítkem, které spojovalo masy. O jejich realizaci však existovaly rozdílné představy.⁴¹ Mocenské zájmy některých jedinců mnohdy převažovaly nad ideologickými. V této situaci se naplno projevíly ambice šlechty, které se v průběhu posledních let vlády Václava IV. a v letech revoluce uvolnil prostor k otevřenému stavovskému dialogu.⁴²

³⁶ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 62.

³⁷ Tamtéž., s. 57–62. Také J. SPĚVÁČEK, *Václav IV. 1361–1419.*, s. 574–575; podrobněji František ŠMAHEL, *Husitská revoluce 2*, Praha 1996; František Michálek BARTOŠ, *Čechy v době Husově 1378–1415. České dějiny II/6*, Praha 1947, 231–280.

³⁸ J. SPĚVÁČEK, *Václav IV. 1361–1419.*, s. 576.

³⁹ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 63.

⁴⁰ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce 2.*, s. 7.

⁴¹ František ŠMAHEL, *Husitské Čechy. Struktury, procesy, ideje*, Praha 2008, s. 473.

⁴² Tamtéž, s. 466–494.

3 Česká a moravská šlechta v průběhu 14. a 15. století

Dříve, než přistoupíme k mapování osudů rodiny Kostků z Postupic v průběhu husitské revoluce, je na místě obecně pojednat o fenoménu vrcholně středověké šlechty v českých zemích.

Šlechta je výraz pocházející ze starohornoněmeckého *slachta*, či středohornoněmeckého *slachte*, což znamená „rod, původ, kmen“. Termín šlechtic je v českých textech doložen poprvé počátkem 14. století. Tento výraz v nich označuje muže, který vyniká nad ostatními urozeností, mocí, majetkem a mimořádnými morálními vlastnostmi.⁴³ „Slova *šlechtic* a *šlechta* se od 14. století postupně sémanticky rozšiřují. Nejprve je termín *šlechta* označením souhrnu vlastností a schopností jen nejvyšších skupin urozenců, později se stane spolu se slovem *šlechtic* částečným synonymem pro vyšší šlechtu, pány a teprve od poloviny 15. století se stále častěji vztahuje ke skupině urozených – svobodných vlastníků pozemků a držitelů moci jako celku.“⁴⁴

Ve středověkých pramenech se pro členy šlechty (*nobilitas; Adel*) nachází celá řada pojmenování. Na nejvyšším stupínku hierarchie se nacházeli páni (*barones, nobiles; Herren*), dalšími členy této vrstvy v sestupném pořadí byli zemané (*terrigenae*) zahrnující vladyky (*wladicones*), rytíře (*milites; Ritter*), panoše (*clientes, famuli*) a lenní smlouvou na jiného pána vázané *many*. Na nejnižším stupni hierarchie se ocitali *nápravníci*.⁴⁵

Rozdělení na vyšší a nižší (či drobnou) šlechtu, které budu v této kapitole používat, je jen orientační. Tyto termíny slouží moderní historiografii k tomu, aby mohla lépe postihnout složitost a rozsáhlost sociální skupiny, jakou je středověká šlechta.⁴⁶

⁴³ Josef MACEK, *Česká středověká šlechta*, Praha 1997, s. 14; také V. Chládková a kol., *Ze staročeské terminologie sociálních vztahů (šlechta, šlechtic)*, in: SaS 38, 1977, s. 229–237.

⁴⁴ Tamtéž s. 21.

⁴⁵ Milena BARTOLOVÁ – Lenka BOBKOVÁ, *VdzKč IV. b*, Praha a Litomyšl 2003, s. 29. K terminologii týkající se šlechty J. MACEK, *Česká středověká šlechta*, s. 9–21. Viz také Josef MACEK, *Jagelonský věk v českých zemích 1–2*, Praha 2002, s. 335–336.

⁴⁶ J. MACEK, *Jagelonský věk 1–2*, s. 337.

3.1 Vývoj předhusitské šlechty v českých zemích

Středověká *šlechta* byla privilegovanou sociální třídou feudální společnosti a oporou jejího řádu.⁴⁷ Vývoj aristokracie v českých zemích byl výsledkem dlouhodobého sociálního procesu formování vrcholně feudální společnosti, který probíhal od 11. do 14. století.⁴⁸ Hybnou silou tohoto období byla postupná přestavba ekonomických, společenských a politicko–mocenských systémů.⁴⁹

Ačkoliv byla česká vrcholně středověká společnost teoreticky přizpůsobena modelu připouštějícímu existenci trojice „stavů“, docházelo již od 13. století k určitým proměnám v tomto uspořádání.⁵⁰ Česká společnost 14. století již tomuto řádu zcela neodpovídala.⁵¹ Vznik měst, postupná emancipace jejich obyvatel a probíhající diferenciací v rámci vládnoucích elit, šlechty a kléru měnily podobu společenského modelu. Během tohoto složitého procesu si šlechta osvojila řadu atributů, které definovaly její privilegované sociální a právní postavení. Získala osobní svobodu ve vztahu k panovníkovi, dědičné držení půdy a v neposlední řadě také podíl účasti na politickém životě.

Vývoj šlechty byl provázen řadou průvodních jevů, kterými se tato vrstva snažila demonstrovat svoje výjimečné postavení v rámci společnosti. Mezi jednotlivými šlechtickými rody se šířilo užívání erbovních znamení a přídomků, budovala se rodová hradní sídla a zakládaly církevní nadace.⁵² Již ve třicátých letech 12. století docházelo k zakládání klášterů světskými pány a zhruba od poloviny 12. století se začínala ve větším měřítku objevovat sídla nobility, při kterých vznikaly zděné kostely.⁵³ Od třetí čtvrtiny 12. století se prosazoval zvyk

⁴⁷ J. MACEK, *Česká středověká šlechta*, s. 9.

⁴⁸ M. POLÍVKA, *Mikuláš z Husi*, s. 10. K tomu také Dušan TŘEŠTÍK – Miloslav POLÍVKA, *Nástin vývoje české šlechty do konce 15. století*, in: *Struktura feudální společnosti na území Československa a Polska do přelomu 15. a 16. století*, Praha 1984, s. 99–133.

⁴⁹ F. ŠMAHEL, *Husitské Čechy*, s. 467.

⁵⁰ Josef ŽEMLIČKA, *Počátky Čech Královských 1198–1253. Proměna státu a společnosti*, Praha 2002, s. 335–391. Dále též Josef ŽEMLIČKA, *Přemysl Otakar I. Panovník, stát a česká společnost na prahu vrcholného feudalismu*, Praha 1990, s. 180.

⁵¹ František ŠMAHEL, *Husitská revoluce I. Doba vymknutá z kloubů*, Praha 1995, s. 330.

⁵² M. POLÍVKA, *Mikuláš z Husi*, s. 11. K tomu také J. ŽEMLIČKA, *Přemysl Otakar II.*, s. 67–76.

⁵³ Jan KLÁPŠTĚ, *Proměna českých zemí ve středověku*, Praha 2005, s. 58.

pojmenovávat zástupce aristokracie podle jejich sídla.⁵⁴ Od druhé poloviny 12. století také docházelo k vytváření malých dvorů kolem předních feudálů. Začaly se stavět první hrady, symboly šlechtické reprezentace a moci. Erb v podobě pečeti, korouhvi nebo architektonické výzdoby plnil demonstrativní funkci šlechtické urozenosti. Erbovní znamení často odkazovalo na rodovou historii a v této souvislosti vznikala i celá řada erbovních pověstí poukazujících na hrdinské činy rodových předků.⁵⁵ V průběhu 13. století se mezi českou a moravskou šlechtou šířila západoevropská rytířská kultura.⁵⁶

Moc a postavení raně středověké aristokracie nevycházely z feudálního vlastnictví půdy, ale zejména ze služby knížeti a dynastii. Špičku této společenské skupiny tvořili velmoži (*milites primi ordinis*). Větší část však zahrnovala bojovníky „druhého řádu“ (*milites secundi ordinis*).⁵⁷ Zhruba od poloviny 12. století docházelo k přeměně knížecí aristokracie v šlechtu nové kvality, v „šlechtu pozemkovou“.⁵⁸ Původně panovníkem propůjčovaná pozemková držba a úřady se přenášely z otce na syna a stávaly se dědičnými. Knížecí půda, lidé i důchody přecházeli do vlastnictví „urozených“. Potvrzení nerušené pozemkové držby velmožů právně zajišťovala Statuta Konráda Oty, vyhlášená na sněmu v Sadské v roce 1189. Jednalo se o první známý pokus o sputání dosavadního zvykového práva do pevného zákoníku.⁵⁹

Ve třetí čtvrtině 12. století se z bývalé družinické aristokracie začali konstituovat předchůdci rodů předhusitské šlechty. V pramenech z tohoto období se opakovaně objevuje poměrně uzavřená skupina osob, která se pohybovala kolem panovníka a pravidelně se střídala v úřadech. Prostor kumulace majetků

⁵⁴ D. TŘEŠTÍK – M. POLÍVKA, *Nástin vývoje české šlechty do konce 15. století*, in: *Struktura feudální společnosti*, 108–109; také J. ŽEMLIČKA, *Přemysl Otakar I.*, s. 196–197.

⁵⁵ M. BARTOLOVÁ – L. BOBKOVÁ, *VdZKč IV. b*, s. 28–58, August SEDLÁČEK, *českomoravská heraldika, Praha 1902–1925*, s. 1–2.

⁵⁶ Jiří JUROK, *Česká šlechta a feudalita ve středověku a raném novověku*, Nový Jičín 2000, s. 31–32. K tomu také J. ŽEMLIČKA, *Počátky Čech Královských 1198 – 1253*, s. 503–517. Podrobněji též Wojciech IWAŃCZAK, *Po stopách rytířských příběhů. Rytířský ideál v českém písemnictví 14. století*, Praha 2001, s. 139–140.

⁵⁷ J. ŽEMLIČKA, *Století posledních Přemyslovců*, s. 11.

⁵⁸ J. ŽEMLIČKA, *Přemysl Otakar II.*, s. 68.

⁵⁹ J. ŽEMLIČKA, *Století posledních Přemyslovců*, s. 16–23. Ke statutům Konráda II. Oty také Z. FIALA, *Přemyslovské Čechy*, s. 59. Dále též J. ŽEMLIČKA, *Přemysl Otakar II.*, s. 69–72.

velkých rodů 13. a 14. století byl totožný s místy, kde jejich předkové ve 12. století drželi hradské úřady. Jen menší část majetků tato „šlechta“ obdržela jako tzv. *výsluhy*. Větší část pocházela z uzurpací knížecího majetku.⁶⁰

V Čechách se jednalo především o Vítkovce, Hrabšice, Markvartice, Ronovce a další. Během 13. století se z těchto rodů vytvářel vlivný okruh panstva. Jihočeští Vítkovci se později rozdělili na pány z Rožmberka, Hradce (Jindřichova), Landštejna a Ústí. Na severovýchodě Čech vzešli z Hrabšiců Rýzmburkové. Mezi další významné rody patřili Markvartici (z Vartenberka, Valdštejna aj.), Ronovci (z Lichtenburka, Lipé, Dubé aj.), Buzici (z Valdeka, Házmburka aj.), Bavorové ze Strakonic, Švamberkové a další. Na Moravě patřili mezi špičku nobility páni z Pernštejna, Boskovic, Kunštátu, Cimburka, Žerotína a hranice Čech a Moravy přesahující Šternberkové.⁶¹

Ve 13. století docházelo k výrazným ekonomickým a společenským změnám. Definovaly se společenské vrstvy, stabilizovalo se pozemkové vlastnictví šlechty a církve. Kolonizace urychlila vzestup šlechty. Panstvo si utvářelo rozsáhlá dominia, která ovšem v mnoha případech nepředstavovala územně kompaktní domény. Představitelé vlivných rodů opírající se o bohaté majetky se odmítali spokojit s pasivní úlohou ve státě, která jim byla přisuzována tradičním pojetím svrchované moci panovníka, a začali usilovat o podíl účasti na politickém fóru.⁶² Nárůst politického uvědomění šlechty, snahy církve o zaujmutí pozice plnoprávných pozemkových vrchností a vzestup měst hluboce otřásl pilíři dosavadního způsobu vlády v přemyslovském státě.⁶³

Úsilí šlechty o podíl na politické moci doprovázelo ve 12. a zejména 13. století pozvolné formování kolektivní identity vrstvy urozených. Jejich tribunou se od 80. let 13. století stal *zemský sněm*.⁶⁴ Šlechta na nich neměla jen

⁶⁰ D. TŘEŠTÍK – M. POLÍVKA, *Nástin vývoje české šlechty do konce 15. století*, in: *Struktura feudální společnosti*, s. 109.

⁶¹ Jaroslav PÁNEK – Oldřich TŮMA, a kol., *Dějiny českých zemí*, Praha 2008, s. 82; Podrobněji J. ŽEMLIČKA, *Přemysl Otakar I.*, s. 181–190; Nutno dodat že názvy rodů pocházejí až z pozdější doby. Mnohým rodům přiřadil jméno F. Palacký, viz František PALACKÝ, *Dějiny národa českého v Čechách a na Moravě, I*, Praha 1939.

⁶² J. ŽEMLIČKA, *Století posledních Přemyslovců*, s. 230–231.

⁶³ Tamtéž, s. 242.

⁶⁴ J. ŽEMLIČKA, *Přemysl Otakar I.*, s. 244–247.

pasivní úlohu, ale byla panovníkovi partnerem v jednání. Za vlády Přemysla Otakara II. byl zřízen *soud zemský* (*iudicium terre*), který převzal soudní úkony zemského sněmu a stal se vrchním právním orgánem šlechtické obce.⁶⁵ Vznikl mezi lety 1260 a 1270 pod tlakem šlechty.⁶⁶ Byly založeny *desky zemské* (*tabulae terrae*), záruka svobodného vlastnictví šlechty. Za rovnoprávného člena zemské obce byl chápán každý, kdo příslušel před zemský soud a mohl své statky vkládat do zemských desk. Teoreticky mohl být *zemenínem* každý, kdo byl osobně svobodný a nenáležel pod vládu nějakého pána. V praxi byli tedy členem zemské obce jak „*župani*“, tak svobodní bojovníci „*druhého řádu*“. Vývoj zemské obce byl završen po roce 1278 (po smrti Přemysla Otakara II.). Tehdy panstvo poprvé vystoupilo jako politický činitel konsolidující poměry v zemi, postavilo se jako politický aktér vedle panovníka a ovládlo zemský soud.⁶⁷

Čím více páni překonávali individuální a skupinové postoje a zaujíмали kolektivní stanovisko, tím více se vyostřovaly dualistické tendence vyšší šlechty.⁶⁸ I přes uznání dědičného vlastnictví půdy, které zaručovala statuta Konráda II. Oty, byly ve 13. století vztahy mezi šlechtou a králem, týkající se šlechtického vlastnictví a svobod, stále nevyjasněné. Výsledkem toho byla řada konfliktů mezi šlechtou a panovníkem. Od druhé poloviny 13. století se množily stížnosti šlechty na Přemysla Otakara II., které se týkaly zejména odnímání šlechtických hradů jeho osobou. Tyto konflikty byly projevem střetnutí tradičního pojetí svrchované královské moci, které bylo již v rozporu se skutečným stavem.⁶⁹ Přemysl Otakar II. nebyl ochoten dělit se o mocenský prostor se špičkami české šlechtické obce, což se mu stalo osudným.⁷⁰ Jeho následovník Václav II. se z otcových chyb

⁶⁵ J. ŽEMLIČKA, *Století posledních Přemyslovců*, s. 244.

⁶⁶ Zdeňka HLEDÍKOVÁ – Jan JANÁK – Jan DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*, Praha 2007, s. 48–56.

⁶⁷ D. TŘEŠTÍK – M. POLÍVKA, *Nástin vývoje české šlechty do konce 15. století*, in: *Struktura feudální společnosti*, s. 110. Za vlády Přemysla Otakara II. byl zemský soud královskou institucí. V letech bezvlády po bitvě na Moravském poli (1278) a později po zavraždění Václava III. se zemský soud měnil stále jasněji v čelní právní fórum šlechtické obce. Viz: Z. FIALA, *Předhusitské Čechy*, s. 13–14.

⁶⁸ D. TŘEŠTÍK – M. POLÍVKA, *Nástin vývoje české šlechty do konce 15. století*, in: *Struktura feudální společnosti*, s. 116.

⁶⁹ Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích*, s. 45.

⁷⁰ J. ŽEMLIČKA, *Přemysl Otakar II.*, s. 486 – 487.

poučil. Nepostupoval tak tvrdě ve vymáhání šlechtou rozchvácených královských majetků a byl ochoten ustoupit i potom, co se jeho pokusy písemně kodifikovat zemské právo setkaly s odporem šlechty. Václav II. spíše usiloval o posílení královské domény a o zdokonalení její správy. Smířil se s faktickým stavem sociálních a majetkových vztahů a oddělil sféru svého přímého panování – *dominium speciale* (panství zvláštní) od sféry zemské obce – *dominia generale* (panství obecné).⁷¹ Tento stav rozdvojení moci v českých zemích přetrval až do novověku. F. M. Bartoš trefně shrnul mocenskou situaci v Čechách před husitskou revolucí těmito slovy: „*Panovník je skutečným pánem pouze na půdě královské: na statcích korunních, k nimž počítá i půdu klášterní a ovšem i zboží šlechty manské, a ve městech. Vše ostatní je v rukou a moci šlechty. Na její půdě vládne král jen nepřímou, zde jest nejvyšší mocí zemský soud a sbor čtyř nejvyšších úředníků, v jejichž rukách je vlastní vláda země.*“⁷²

Spory o politickou hegemonii mezi představiteli vyšší šlechty a panovníkem se v průběhu 13. a 14. století dynamicky vyvíjely a vyústily v sérii konfliktů šlechtické obce s představiteli lucemburské dynastie. V prvních dvou desetiletích 14. století musel politicky mocenskému tlaku šlechty čelit Jan Lucemburský, který byl donucen k uznání významných ústupků české šlechtě.⁷³ Její kolektivní sílu musel respektovat i Karel IV., jehož snaha spoutat zemskou obec psaným právem (*Majestas Carolina*) se v roce 1355 setkala s odmítavou reakcí šlechtické obce.⁷⁴ Karel IV. se sice úspěšně vyhnul přímé konfrontaci se šlechtou, nemohl však zamezit růstu jejího vlivu. Na konci 14. století (1394–1403) se dostal do dalšího měření sil Václav IV. Ačkoliv měl syn Karla IV. na vyhrocení konfliktu podíl viny, hlavní příčiny spočívaly zejména ve výše zmiňovaném

⁷¹ D. TŘEŠTÍK – M. POLÍVKA, *Nástin vývoje české šlechty do konce 15. století*, in: *Struktura feudální společnosti*, s. 110–111. Také Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích*, s. 45. Viz také V. VANÍČEK, *VdzKč III.*, s. 523–524.

⁷² F. M. BARTOŠ, *Čechy v době Husově 1378–1415. (České dějiny II/6)*, Praha 1947, s. 114.

⁷³ Jiří SPĚVÁČEK, *Král diplomat. Jan Lucemburský 1296–1346*, Praha 1982, s. 136.

⁷⁴ Jiří SPĚVÁČEK, *Karel IV. Život a dílo 1316 – 1378*, Praha 1980, s. 279–284. Také Z. FIALA, *Předhusitské Čechy*, s. 134–141. Zmiňovaní historici se neshodují v době vzniku dokumentu. (Fiala klade vznik *Majestas* do doby před říjnem 1355. Spěváček uvádí rok 1354.)

emancipačním úsilí nobility.⁷⁵ Další tendence vyšší šlechty o převzetí kontroly nad správou země z let 1394–1403 byly přerušeny husitskou revolucí.⁷⁶

3.2 Charakteristika české a moravské šlechty 14. a 15. století

Vrcholně středověká šlechta se profilovala jako privilegovaná skupina společnosti vymezující se specifickými znaky. Šlechtic byl urozený, svobodný vlastník nebo držitel určitého majetku podléhající zemskému právu. Urozenosti nabyl buď původem, nebo zakoupením venkovského majetku a vyvázáním se z jakýchkoliv jiných společensko–právních vazeb. Pro měšťana to znamenalo vzdát se městerského práva a povolání. Ještě v první polovině 14. století bylo možné, aby měšťan prostoupil do šlechtické vrstvy a stejně tak se mohl zchudlý šlechtic stát chlapem, tedy poddaným, a ocitnout se na samém dně společenské hierarchie. V průběhu první poloviny 15. století se již tato mobilita v rámci sociální stratifikace zpomalovala a v druhé polovině 15. století již podléhala jasným pravidlům stavovské společnosti.⁷⁷

Jednou z hlavních charakteristik, která definovala šlechtice v první polovině 14. století, bylo šlechtické „povolání“, tedy šlechtický způsob života. Šlechtic byl v první řadě bojovník. Mohl také zastávat veřejné funkce, sloužit na dvoře panovníka nebo církevních hodnostářů a nejvýznamnějších pánů. Na počátku 14. století nebylo přípustné, aby se šlechtic zabíral řemeslem a obchodem. Tento způsob obživy byl pro šlechtu nedůstojný. Na konci 15. století však docházelo k obratu ve zmiňovaném trendu a šlechta začínala pozvolna hospodařit. Typický válečnický charakter šlechtického povolání začal ustupovat do pozadí.⁷⁸

⁷⁵ F. KAVKA, *Poslední Lucemburk*, s. 14.

⁷⁶ D. TŘEŠTÍK – M. POLÍVKA, *Nástin vývoje české šlechty do konce 15. století*, in: *Struktura feudální společnosti*, s. 113.

⁷⁷ M. BARTOLOVÁ – L. BOBKOVÁ, *VdžKč IV. b*, s. 28. K otázce uzavírání panského stavu Robert NOVOTNÝ, *Uzavírání panského stavu a problematika nobilitací v pozdním středověku*, in: *Evropa a Čechy na konci středověku – Sborník příspěvků věnovaných Františku Šmahelovi*, Praha 2004, s. 291–306.

⁷⁸ Jaroslav MEZNÍK, *Tvář stároucího středověku. Výbor článků a studií*, Brno 2008, s. 27–28.

Dalším charakteristickým znakem, který se však netýkal šlechty jako celku, byl fakt, že šlechtic byl vlastníkem nebo držitelem venkovských majetků různé velikosti a jako takový se stával vrchností pro poddané. Měl také osobní svobodu a podléhal zemskému právu.⁷⁹

V neposlední řadě se šlechta definovala také *urozeností*, tedy původem ze šlechtických předků a mimořádnými zděděnými vlastnostmi. Oba rozhodující rysy urozenosti se však zároveň opíraly o moc a vlastnictví majetku. Propojenosti mezi urozeností a majetkem dokládají případy pronikání bohatých měšťanů mezi urozené.⁸⁰ Výše zmiňované znaky šlechtu odlišovaly od jiných skupin obyvatelstva, avšak na počátku 14. století nebyla spodní hranice šlechty jako celku ještě dostatečně jasně definována.⁸¹ V průběhu 14. a 15. století se tato situace měnila a šlechta se začínala od ostatního obyvatelstva vymezovat stále přesněji. Důraz na urozenost se stával stále důležitějším znakem šlechty. V druhé polovině 15. století se již mohl stát jejím příslušníkem jenom ten, kdo mohl prokázat své šlechtické předky dvě generace zpátky nebo vlastnil panovnickou nobilitační listinu, a pak byl považován za příslušníka šlechty druhého řádu, ovšem s vyhlídkou, že jeho děti nebo vnuci budou také urození.⁸² Koncem 15. století už se šlechta zřetelně ohraničila od ostatních skupin společnosti. Hlavní znaky šlechtictví (*urozenost, nobilitace*) dokládaly důkazy právní povahy, čímž ustoupily do pozadí ostatní znaky charakterizující šlechtu.⁸³ Ačkoliv v době předhusitské ještě nedošlo k právnímu vymezení hranice mezi vyšší a nižší šlechtou, byly rozdíly mezi nimi všeobecně respektovány.⁸⁴ Na přelomu 14. a 15. století se vžil termín šlechta nejen pro nobilitu jako celek, ale také pro označení příslušníků vyšší šlechty.⁸⁵

⁷⁹ J. MEZNÍK, *Tvář stárnoucího středověku. Výbor článků a studií*, s. 28.

⁸⁰ Václav BŮŽEK – Josef HRDLIČKA – Pavel KRÁL – Zdeněk VYBÍRAL, *Věk urozených. Šlechta v českých zemích na prahu novověku*, Praha a Litomyšl 2002, s. 42.

⁸¹ J. MEZNÍK, *Tvář stárnoucího středověku*, s. 28.

⁸² Tamtéž, s. 28.

⁸³ Tamtéž, s. 29.

⁸⁴ M. POLÍVKA, *Mikuláš z Husi*, s. 13.

⁸⁵ Václav BŮŽEK – Josef HRDLIČKA – Pavel KRÁL – Zdeněk VYBÍRAL, *Věk urozených. Šlechta v českých zemích na prahu novověku*, Praha a Litomyšl 2002, s. 42.

3.3 Vnitřní diferenciacie české a moravské šlechty na přelomu 14. a 15. století

V průběhu 14. století a zejména na jeho konci docházelo mezi příslušníky šlechty k výraznější vnitřní diferenciaci. Počátky tohoto procesu je možné hledat ve 12. a 13. století, v době, kdy se začínala výrazně formovat vrcholně středověká společnost. Členové bohatých a vlivných rodů si po několik generací vytvářeli odstup od méně majetných a méně významných bojovníků „*druhého řádu*“. Přestože obě společenské vrstvy spadaly pod jednu zemskou obec a formálně se řídily stejným právem, jisté rozdíly mezi nimi se již ve 13. století ustálily.⁸⁶

Koncem 14. století se začala zřetelněji vyhraňovat vrstva *pánů* (*barones, domini*). Pro tuto skupinu se ujal moderní termín *vyšší šlechta*. Naproti tomu se utvářela neméně početná a vnitřně nehomogenní skupina *nižší šlechty* zahrnující *rytíře, vladyky, zemany, panoše, many a nápravníky* (*milites, armiger aj.*). Ačkoliv mělo ve 14. století rozdělení šlechty na vyšší a nižší poměrně jasný charakter, nejsou tyto termíny (vyšší a nižší šlechta), jak už bylo výše zmíněno, odvozeny z vrcholně ani pozdně středověkých pramenů.⁸⁷ Dlouhodobý proces vnitřní diferenciacie šlechty vyústil na konci 15. století ustálením právní hranice mezi vyšší a nižší šlechtou. Tento vývoj výrazně urychlila husitská revoluce a významné společenské změny doby pohusitské, kdy došlo k vytváření šlechtických stavů (*stav panský a rytířský*).⁸⁸

V počátcích procesu formování šlechtické obce byly hlavními hledisky pro její vnitřní diferenciaci rozdílné možnosti pro získání majetku a mocenského vlivu.⁸⁹ Na konci 14. století ustupovaly hmotné aspekty do pozadí a rozhodujícího významu nabyla *urozenost*. Pomíjivost moci a majetku připouštěla nestabilitu

⁸⁶ D. TŘEŠTÍK – M. POLÍVKA, *Nástin vývoje české šlechty do konce 15. století*, in: *Struktura feudální společnosti*, s.113–114.

⁸⁷ J. MEZNÍK, *Tvář státnoucího středověku*, s. 30; Viz také J. MACEK, *Jagelonský věk 1–2*, s. 336–337.

⁸⁸ V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 42; Právní hranice mezi vyšší a nižší šlechtou nebyly nepřekročitelné, jak doložil R. Novotný. Viz R. NOVOTNÝ, *Uzavírání panského stavu*, s. 295–299.

⁸⁹ D. TŘEŠTÍK – M. POLÍVKA, *Nástin vývoje české šlechty do konce 15. století*, in: *Struktura feudální společnosti*, s.113–114.

v postavení jednotlivce, a tím i celé vrstvy. Urozenost jako trvalá hodnota vyjadřující společenskou nadřazenost celé šlechtické vrstvy tvořila účinnou hráz proti mocenským ambicím bohatého měšťanstva, které zakupovalo majetky na venkově a snažilo se pronikat do řad šlechty. Míra urozenosti se stávala zásadním kritériem pro diferenciaci v rámci šlechtické obce.⁹⁰ Důležitou roli hrálo také zastávání významnějších úřadů a funkcí ve správě a soudnictví, které tradičně obsazovali příslušníci vyšší šlechty.⁹¹

3.4 Vyšší šlechta

Od počátku 14. století se v rámci šlechtické obce začaly zřetelně vyhraňovat panské rody. Zastávaly většinu důležitých zemských i dvorských úřadů, ovládaly krajské popravky a získaly výsadní postavení v obsazování zemského soudu.⁹² S vědomím panské urozenosti se po roce 1400 rozšiřovalo užívání přídatného jména „urozený“ k premodifikaci podstatného jména „pán“ právě pro tuto vrstvu společnosti a nabývalo charakteru závažného úředního pojmenování prosazovaného zemským soudem.⁹³ Původ se stával stále významnějším znakem panstva. Šlechtic, který pozbyl majetku, zůstával nadále pánem.⁹⁴ Kolektivní vědomí vyšší šlechty a její stavovské vyhraňování bylo také jednou z příčin výše zmiňovaných konfliktů panstva s panovníkem. Neznaменá to, že by páni nerespektovali monarchickou formu vlády. *„Vysoká šlechta panovníka potřebovala nejen jako reprezentanta a personifikaci státu. Pobyt v jeho blízkosti umocňoval společenskou prestiž šlechticů a zpětně upevňoval jejich sebevědomí.“*⁹⁵ Proces formování panského stavu se výrazně urychlil v průběhu 14. století a vyvrcholil v 15. století zapsáním panských rodů do desk zemských. Na Moravě se tak stalo v letech 1479–1480, v Čechách 1500–1501. Uzavření

⁹⁰ M. POLÍVKA, *Mikuláš z Husi*, s. 12; Viz také F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce 1*, s. 262.

⁹¹ J. MEZNÍK, *Tvář stárnoucího středověku*, s. 30; také M. BARTOLOVÁ – L. BOBKOVÁ, *VdzKč IV. b*, s. 36.

⁹² O tradiční dominantní úloze panstva v mocenské a politické sféře českého státu svědčí mimo jiné termíny „panský soud“, panské nálezy“, viz F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce 1*, s. 262.

⁹³ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 63.

⁹⁴ J. MEZNÍK, *Tvář stárnoucího středověku*, s. 31–32.

⁹⁵ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 52.

panského stavu však nebylo definitivní, jak ukazují četné nobilitace z pozdější doby. Nejednalo se o tendenci odříznout vyšší šlechtu od níže postavené, urozené společnosti či vytvoření neprostupné bariéry. Uzavření panského stavu bylo spíše jasným vymezením pravidel, kterými se měly společenské vzestupy řídit.⁹⁶

3.5 Nižší šlechta

I přes výše zmiňované dominantní postavení panstva náleželi příslušníci nižší šlechty k privilegované vrstvě společnosti zachovávající si charakter vládnoucí třídy a řadu výsad. Patřili mezi svobodné urozené, náleželi tedy i k zemské obci. Mohli vlastnit feudální pozemkový majetek a vkládat jeho držbu do desk zemských. Měli právo účastnit se zemských sněmů a zastávat všechny úřady, které jim přenechali páni. Jednalo se o značně nehomogenní vrstvu společnosti, jejíž kolektivní identita a politická moc se v době předhusitské ještě rodila. Nesourodost nižší šlechty byla ovlivněna zejména velkým počtem příslušníků této vrstvy a také nejasnou dolní hranicí, která oddělovala nižší šlechtu od měšťanů a nesvobodných obyvatel. Typickým rysem nižší šlechty byl způsob obživy, který spočíval především ve službě panovníkovi, církvi nebo také jiným vrchnostem. Jednalo se převážně o službu vojenského charakteru.⁹⁷ Ve služebné závislosti se však mohl nacházet i příslušník vyšší šlechty jako leník zavázaný svému pánovi určitými povinnostmi (viz případ Jana Roháče z Dubé).⁹⁸

Mezi početně největší a zároveň společensky výše postavenou část nižší šlechty 14. století patřili *vladykové*. Pro tuto skupinu se prosazovalo též užívání termínů *zemané*, *rytíři*. Na nižším stupínku společenské prestiže se ocitali *panoši*. „Přesný rozdíl mezi rytíři, vladyky a panoši není v předhusitské době zcela jasný.“⁹⁹ Jisté je, že rytíři a vladykové tvořili horní a panoši spodní část nižší šlechty. Na přelomu 14 a 15. století náležela mezi panoše zejména ta část šlechty živící se službou vyššímu feudálovi. Mezi nižší služební šlechtu patřili také *manové*, kteří plnili jak povinnosti vojenské, tak široké spektrum pomocných

⁹⁶ R. NOVOTNÝ, *Uzavírání panského stavu*, s. 295–299.

⁹⁷ M. POLÍVKA, *Mikuláš z Husí*, s. 13.

⁹⁸ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 54.

⁹⁹ J. MEZNÍK, *Tvář stároucího středověku*, s. 32.

prací zejména na hradech svých feudálů. Na nejnižším stupni závislého (služebného) vztahu se ocitali *nápravníci*. Ti nacházeli v předrevolučních letech uplatnění především ve službách církevních institucí. Nápravníci stáli společensky někde na rozhraní mezi spodní hranicí nižší nobility a poddanými. Vývoj nižší šlechty jako celku se v předrevoluční době výrazně opožďoval oproti vývoji panstva. Sociální nesourodost této vrstvy, vysoký počet jejích příslušníků a zároveň absence společného politického programu byly bariérou v tom, aby se v období před husitskou revolucí stala z drobné aristokracie adekvátní protiváha panské rozpínivosti.¹⁰⁰ Tato situace se změnila právě v letech následujících. Je pravděpodobné, že názorově nejednotní představitelé nižší nobility nacházeli v průběhu husitské revoluce vzájemné pojitko ve vojenské profesi, se kterou byla po dlouhou dobu srostlá, a která se stávala náplní života a zdrojem obživy této sociální skupiny. Pro mnohé z těchto profesionálních válečníků se stala husitská revoluce odrazovým můstkem v jejich kariéře, přinesla jim značný zisk pozemkového majetku a vzestup jejich rodu.¹⁰¹ Takovýto osud se týkal mimo jiné i Kostků z Postupic, které husitská revoluce vynesla na pomyslných stupních společenské, majetkové i politické prestiže mezi čelní představitele šlechty doby pohusitské.¹⁰²

¹⁰⁰ J. MEZNÍK, *Tvář stárnoucího středověku*, s. 41.

¹⁰¹ V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 43.

¹⁰² Viz tabulka v příloze číslo 4.

4 Kostkové z Postupic

Kostkové z Postupic byli starým českým vladyckým rodem, který držel ve 14. století Postupice u Benešova. Rod údajně pocházel z Polska.¹⁰³ Kostkové náleželi k nižší šlechtě, která nabyla v průběhu husitské revoluce rozsáhlých majetků, zkušeností a společenské prestiže, která byla v jejich případě spojena i se vstupem do panského „stavu“.¹⁰⁴ Vojenská profese a diplomacie, které se v průběhu revoluce i v neklidných porevolučních dobách staly hlavním způsobem obživy řady příslušníků nižší šlechty, pomohly vynést rod Kostků z Postupic mezi čelní představitele šlechtické obce. Kostkové svůj společenský vzestup dokázali náležitě zúročit. V průběhu 15. století si vybudovali rozsáhlé dominium¹⁰⁵ a počátkem 16. století se zařadili mezi společenskou elitu českých zemí.¹⁰⁶ Kostkové se objevovali při celé řadě důležitých událostí 15. století. Vynikali nejen jako válečníci, ale především jako diplomaté. Pohybovali se ve službách českých panovníků, zastávali zemské úřady a v souvislosti s tím rozšiřovali své majetky.¹⁰⁷ Jejich mimořádně úspěšná kariéra skončila po nevydařeném prvním stavovském odboji proti Fridrichovi I. Habsburskému (1547), kdy přišli o většinu svých majetků i výsadní společenské postavení.

¹⁰³ Zmínka o původu z Polska, viz František JELÍNEK, *Historie města Litomyšle, díl II.*, Litomyšl 1845, s. 28; Původ z Polska může být spojován se jménem sv. Stanislava (Kostky) a s faktem, že v 15. století v Polsku skutečně existoval rod tohoto jména. Nenašel jsem však žádný důkaz, který by potvrdil tuto spojitost. Polský rod Kostků. Viz Heslo Kostka, in: *Ottův slovník naučný XIV*, Praha 1889, s. 946.

¹⁰⁴ Kombinace politického vlivu a bohatství otevřela během husitské revoluce prostor k mimořádnému vzestupu řadě původně méně významných rodů, pro které se vžil termín válečnická aristokracie. Viz Josef PETRÁŇ, *O významu a původu válečnické aristokracie, Skladba pohusitské aristokracie v Čechách*, in: *Acta Universitatis Carolinae – Philosophica et historica 1*, Praha 1976, s. 10–11; viz také V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 43.

¹⁰⁵ Rudolf URBÁNEK, *České dějiny III/1., Věk poděbradský*, Praha 1915, s. 160; Ondřej FELCMAN – František MUSIL a kol., *Dějiny východních Čech. V pravěku a středověku (do roku 1526)*, Praha 2009, s. 603, 608–609, 647; Viz také František HOFFMAN, *Středověké město v Čechách a na Moravě*, Praha 2009, s. 95.

¹⁰⁶ D. TŘEŠTÍK – M. POLÍVKA, *Nástin vývoje české šlechty do konce 15. století*, in: *Struktura feudální společnosti*, s. 124.

¹⁰⁷ J. MEZNÍK, *Tvář stároucího středověku*, s. 41.

Mužská linie rodu se uzavřela po roce 1557, kdy zemřel Bohuš III. Kostka z Postupic.¹⁰⁸

4.1 Zdeněk I. Kostka z Postupic a Křemenice (†1401)

Prvním členem rodu, o kterém máme určitější zprávy, byl Zdeněk I. Kostka z Postupic a Křemenice.¹⁰⁹ Nicméně i o něm se dochovalo pouze několik málo torzovitých zpráv. Nejpozději roku 1379 získal tvrz Postupice u Benešova, kterou držel až do své smrti roku 1401. Odtud také pochází predikát rodu. Do roku 1379 se psal jako Zdeněk z Křemenice.¹¹⁰ Ve stejném roce mu bylo uděleno právo vybírat za postupický farní kostel odpustky.¹¹¹ V letech 1387–1396 je zmiňován jako patron postupického kostela.¹¹² Z roku 1400 pochází zpráva o Zdeňkově donaci Benešovskému klášteru minoritů, kde zároveň nechal sloužit pravidelné mše za svoji rodinu.¹¹³

Zdeňkovou manželkou byla zřejmě Anežka z Pětichvost, s níž měl dva syny: staršího Viléma I. a mladšího Zdeňka II.¹¹⁴

¹⁰⁸ Heslo z Postupic, in: *Ottův slovník naučný* XIV, Praha 1889, s. 946–947; také O. PAKOSTA, *Visutá pečeť Kostků z Postupic*, s. 5; O. FELCMAN – F. MUSIL a kol., *Dějiny východních Čech*, s. 608–609; A. SEDLÁČEK, *Hrady I*, s. 7; Jan HALADA, *Lexikon české šlechty, I. díl*, Brno 1994, s. 78–79; Milan SKŘIVÁNEK, *Litomyšl 1259–2009. Město kultury a vzdělání*, Litomyšl 2009, s. 77.

¹⁰⁹ O. PAKOSTA, *Visutá pečeť Kostků z Postupic*, Litomyšl 2004, s. 13; Heslo z Postupic, in: *Ottův slovník naučný* XIV, Praha 1889, s. 946; Poloha Křemenic se kterými je Zdeněk I. spojován je nejistá. Není jasné, zda se jedná o část dnešní obce Nechvalice okres Příbram, nebo část městyse Libice nad Doubravou v okrese Havlíčkův Brod.

¹¹⁰ A. SEDLÁČEK, *Hrady XV*, s. 91.

¹¹¹ Tamtéž, s. 91.

¹¹² „toho roku (1387) totiž dal rytíř Zdeňek z Postupic povolení Kunšovi a Uhanovi panošům se lhoty, aby měl jejich rod své místo pohřební v kostele Postupickém, začez, jakož i za výroční mši tito darovali kostelu kus lesa.“ Viz Antonín VLASÁK, *Bývalé panství Jemništské v kraji Táborském*, in: *Památky archeologické a mistopisné, díl III., sešit IV.*, 1858, s. 148.

¹¹³ A. SEDLÁČEK, *Hrady XV*, s. 91.

¹¹⁴ O. PAKOSTA, *Visutá pečeť Kostků z Postupic*, s. 13.

4.2 Zdeněk II. Kostka z Postupic na Myšlíně a Zlenicích (†1448)

O Zdeňkovi II. Kostkovi z Postupic se opět nedochovalo mnoho informací. Nevíme, kdy se narodil, a z jeho života jsou nám známy jenom majetkové transakce. Rodového sídla Postupic se v roce 1406 ujal Zdeňkův starší bratr Vilém I. Kostka z Postupic.¹¹⁵ V roce 1415 je Zdeněk II. společně s Vilémem I. zmiňován jako patron postupického kostela. V letech 1415–1446 držel tvrz Myšlín, kterou získal sňatkem s Annou z Myšlína.¹¹⁶ Od roku 1433 se po něm zval.¹¹⁷ V roce 1444 získal do zástavy hrad Zlenice od dcery Kuneše z Konojed Běty. Ta však dala Zlenice do zástavy také Kunešovi Rozkošovi z Dubé.¹¹⁸ Mezi oběma zástavními držiteli tak započal letitý spor.¹¹⁹ Soudce v tomto sporu, Zdeněk ze Šternberka, přiznal v roce 1445 majetek Zdeňkovi,¹²⁰ ale ještě v roce 1446 byl majetek v rukou Kuneše.¹²¹ Spor se vlekl až do roku 1448. Téhož roku Zdeněk II. zemřel. Po jeho smrti přešel všechnen majetek na jeho syna Mikuláše (Mikše) z Postupic.¹²²

Za Mikuláše se ujal správy statků jeho bratranec Zdeněk III. (syn Viléma I.), který byl zřejmě jeho poručníkem.¹²³ Mikuláš krátce po otcově smrti v roce 1448 prodal tvrz Chrást Pavlu ze Žďáru.¹²⁴ Zdeněk III. se osvědčil jako dobrý správce, protože si v roce 1453 vyprosil od krále Jiřího z Poděbrad odúmrtí na Zlenice po pánech z Konojed¹²⁵ a v roce 1454 je předal zpět Mikulášovi. Pravděpodobně stejně tak v roce 1454 zbavil odúmrti i Myšlín, který si podržel

¹¹⁵ Viz Vilém I. Kostka z Postupic

¹¹⁶ O. PAKOSTA, *Visutá pečeť Kostků z Postupic*, s. 13.

¹¹⁷ A. SEDLÁČEK, *Hrady XV*, s. 104; O. PAKOSTA, *Visutá pečeť Kostků z Postupic*, s. 13.

¹¹⁸ Zpráva z roku 1445 in: *AČ III.*, s. 530, č. 453.

¹¹⁹ Tomáš ŠIMEK a kol., *Hrady, zámky a tvrze v Čechách na Moravě a ve Slezsku. VI. Východní Čechy*, Praha 1989 s. 555.

¹²⁰ Viz listina z listopadu 1445 in: *AČ III.*, s. 533, č. 473.

¹²¹ K tomu zpráva z ledna 1446 in: *AČ III.*, s. 534, č. 477.

¹²² A. SEDLÁČEK, *Hrady XV*, s. 53; viz také T. ŠIMEK a kol., *Hrady, zámky a tvrze v Čechách na Moravě a ve Slezsku VI.*, s. 556.

¹²³ A. SEDLÁČEK, *Hrady XV.*, s. 54.

¹²⁴ T. ŠIMEK a kol., *Hrady, zámky a tvrze v Čechách na Moravě a ve Slezsku VI.*, s. 167.

¹²⁵ K odúmrti viz *AČ III.*, s. 553, č. 612.

do roku 1465.¹²⁶ Mikuláš však krátce nato v roce 1456 prodal zlenické panství bratrům Burianovi, Zdeňkovi a Mikulášovi Trčkům z Lípy. Od nich v roce 1463 kupuje Zlenice Zdeněk III. Kostka.¹²⁷ V roce 1465 zbavuje Zlenice manského závazku výměnou za hrad Myšlín a ty se stávají dědičnou součástí Kostkovského panství Komorní Hrádek. Ve stejném roce se však Zlenice uvádí již jako opuštěné. V průběhu let 1463–1465 byly zničeny vojenskou akcí poděbradských válek.¹²⁸ Mikuláš Kostka z Postupic, který se zřejmě celý život potýkal s finančními problémy (což lze usuzovat z opakovaného prodeje částí rodového majetku), umřel v roce 1456 v chudobě a bez potomků.¹²⁹

¹²⁶ A. SEDLÁČEK, *Hrady XV.*, s. 104.

¹²⁷ Okolnosti majetkové transakce viz A. SEDLÁČEK, *Hrady XV.*, s. 54.

¹²⁸ T. ŠIMEK a kol., *Hrady, zámky a tvrze v Čechách na Moravě a ve Slezsku VI.*, s. 556; viz také A. SEDLÁČEK, *Hrady XV.*, s. 54; k zániku hradu Tomáš DURDÍK, *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*, Praha 1999, s. 629.

¹²⁹ Heslo z Postupic, in: *Ottův slovník naučný XIV*, Praha 1889, s. 947; také O. PAKOSTA, *Visutá pečeť Kostků z Postupic*, s. 13.

4.3 Vilém I. Kostka z Postupic na Hrádku a Litomyšli (†1436)

Jak trefně poznamenal F. Hoffman: „sledovat osudy pana Viléma v revolučním období by znamenalo psát více méně úplné dějiny doby, neboť se s ním setkáváme téměř při každé jen poněkud významnější události.“¹³⁰ Toto tvrzení dokládá výčet nejdůležitějších momentů Vilémova života.

Vilém I. Kostka z Postupic se od počátku svojí kariéry profiloval jako schopný válečník a následně také diplomat. V letech 1410 a 1414 se účastnil bojů v takzvané „Velké“ a „Hladové“ válce v Polsku.¹³¹ Zde nabyl prvních diplomatických a vojenských zkušeností, které zúročil v průběhu husitských válek. Po vypuknutí revoluce se přiklonil na stranu umírněného pražského křídla. Během let 1421 až 1434 se nacházel téměř vždy v dočasně nejsilnější husitské straně.¹³² V letech 1420–1422 byl opakovaně vyslán do Polska a Litvy s nabídkou české koruny. V druhé polovině roku 1422 byl zemským správcem Zikmundem Korybutem jmenován královským podkomořím. V roce 1432 se stal hejtmanem v Litomyšli. Ve stejném roce dosáhl vrcholu své diplomatické kariéry. Jako jeden z čelních představitelů kališníků jednal v Chebu se zástupci basilejského koncilu a koncem roku 1432 se zúčastnil poselstva na koncil v Basileji. Po návratu z Basileje bojoval na straně umírněných kališníků v bitvě u Lipan (1434), kde podle Aenea Silvia Piccolominiho zabil Prokopa Holého.¹³³ V roce 1436 byl mezi husity, kteří uvítali Zikmunda Lucemburského jako českého krále. Přiklon na Zikmundovu stranu se Vilémovi vyplatil. V roce 1436 od něho dostal dědičně Litomyšl i s příslušenstvím.¹³⁴ Její zisk byl nejvýznamnějším rozšířením rodového dominia Kostků z Postupic. Na podzim roku 1436 byl Vilém I. zavražděn při

¹³⁰ František HOFFMAN, *Litomyšl v husitském revolučním hnutí*, in: Sborník příspěvků k dějinám Litomyšle a okolí, K 700. výročí povýšení Litomyšle na město v roce 1959, Pardubice 1959, s. 60.

¹³¹ Jaroslav GOLL, *Čechy a Prusy ve středověku*, Praha 1897, s. 119, 132; F. M. BARTOŠ, *Čechy v době Husově 1378–1415*. (České dějiny II/6), Praha 1947, s. 382.

¹³² F. HOFFMAN, *Litomyšl v husitském revolučním hnutí*, in: Sborník příspěvků k dějinám Litomyšle a okolí, s. 60.

¹³³ Což je nesmysl, jak bude později vysvětleno. viz kapitola o Vilémově účasti na Lipanské bitvě.

¹³⁴ *Zbytky register králů římských a českých z let 1361–1480*, ed. A. SEDLÁČEK, Praha 1914, s. 184, č. 1328.

dobývání Hradce Králové. S manželkou Anežkou z Libic měl pět dětí: Bohuše, Zdeňka, Albrechta, Jana a dceru Annu.¹³⁵

4.3.1 První zmínky o Vilémovi I. Kostkovi z Postupic

Kdy se Vilém I. Kostka z Postupic narodil, není známo.¹³⁶ Z první dekády 15. století se o Vilémovi objevuje jenom pár zmínek. Roku 1406 je Vilém I. zmiňován jako držitel Postupic a patron místního kostela svatého Martina. „*Vilém I. 1406 dosáhl let svých. Tehdá obdaril faráře zdejšího platy novými.*“¹³⁷ Ve stejném roce se ujal správy rodinného sídla po svém otci Zdeňkovi (†1401). Roku 1410 odkázal Benešovskému klášteru minoritů částku 40 kop grošů „*úroku na jisté výroční mše, a vymínil sobě, kdykoliv do Benešova přijede, s jedním sloužícím v klášteře obydlí a stravu, jaká jest v konventě obyčejná, a pro koně obrok.*“¹³⁸

Více zpráv z první dekády 15. století se o Vilémovi nedochovalo. Výrazněji se začal na dějinném jevišti objevovat až během husitské revoluce. Předtím, než přistoupíme k mapování Vilémových aktivit v tomto období, je nutné se zmínit o jeho účasti na válečných operacích v Polsku v letech 1410–1414, které byly s největší pravděpodobností jeho první vojenskou zkušeností.

¹³⁵ Heslo z Postupic, in: *Ottův slovník naučný* XIV, s. 946; také O. PAKOSTA, *Visutá pečeť Kostků z Postupic*, s. 13.

¹³⁶ Soudím, že se Vilém I. mohl narodit někdy v 90. letech 14. století. Usuzuji tak na základě tvrzení P. Čorneje, že bylo Vilémovi sotva třicet let, když se v roce 1421 poprvé objevuje mezi husity. („*Brzy poté /1421/ kapituloval nedaleký rožmberský hrad Vildštejn, který získal do držení sotva třicetiletý Vilém Kostka z Postupic.*“ viz P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 284.) Čornejovo tvrzení není v knize doloženo pramennou citací. Tomuto tvrzení by ale odpovídal i fakt, že se první zmínky o Vilémovi objevují v první dekádě 15. století – tedy v době, kdy, zřejmě již dospělý, přebírá panství po otci. („*1406 Vilém dosáhl let svých*“ viz A. Sedláček, *Hrady XV*, s. 91.) Zároveň tak usuzuji i na základě jeho bojové účasti v Polsku v letech 1410–1414. Toto tvrzení je však pouhým zamyšlením bez prokazatelných důkazů pramenné povahy.

¹³⁷ A. SEDLÁČEK, *Hrady XV*, s. 91.

¹³⁸ Tamtéž, s. 91; K daru benešovskému klášteru viz A. VLASÁK, *Bývalé panství Jemništské v kraji Táborském*, s. 148.

4.3.2 První vojenská zkušenost Viléma Kostky z Postupic

V roce 1410 se Vilém I. Kostka z Postupic účastnil bojů v takzvané „Velké válce“ v Polsku. Jednalo se o konflikt mezi řádem německých rytířů a polsko-litevskou unií o území Žmudi. Válka o tuto důležitou spojnici k Baltskému moři propukla v roce 1409 a vyvrcholila porážkou řádu v bitvě u Grunwaldu 15. července 1410.¹³⁹ Ve válečných operacích se na obou zneprátelených stranách angažovala řada žoldnéřů z Čech, Moravy a Slezska. Vilém se tohoto konfliktu účastnil ve vojsku polsko-litevské unie. Jednalo se pravděpodobně o jeho první vojenskou zkušenost. Do Pobaltí Vilém vyrazil s žoldnéřy Jana Sokola z Lamberka podobně jako jeho slavnější spolubojovník Jan Žižka z Trocnova.¹⁴⁰ Ten byl pověřen polským králem (Vladislavem II. Jagellonským) najmout v zemích Koruny české síly pro polsko-litevskou unii.¹⁴¹ Většinu informací o aktivitách Sokolových mužů známe z vyprávění polského letopisce Jana Długosze. Na základě jeho zpráv můžeme mapovat i pravděpodobný pohyb Viléma Kostky z Postupic v Polsku, ztotožníme-li ho s osudy Jana Sokola, vedle kterého je často zmiňován. Długos se války přímo nezúčastnil, a proto je nutné dbát zvýšené obezřetnosti při interpretaci jeho vyprávění.¹⁴² V Polsku se Sokolovi žoldnéři objevili už v dubnu 1410,¹⁴³ kdy na příkaz Vladislava II. Jagellonského obsadili Kornovský klášter. Po několika menších bojových operacích v průběhu června 1410 se Vilém po boku Jana Sokola a Jana Žižky zúčastnil bitvy u Grunwaldu.¹⁴⁴ Během bitvy, ve které se českomoravští žoldnéři údajně nikterak nevyznamenal, ¹⁴⁵ se Jan Sokol pravděpodobně pohyboval mezi členy osobní

¹³⁹ Heslo z Postupic, in: *Ottův slovník naučný* XIV, Praha 1889, s. 946; J. GOLL, *Čechy a Prusy ve středověku*, s. 119.

¹⁴⁰ O účasti Jana Žižky v Polsku viz Václav Vladivoj TOMEK, *Jan Žižka*, Praha 1993, s. 11; podrobněji také 32–38; Josef PEKAŘ, *Žižka a jeho doba*, díl 3, s. 166, pozn. 1.

¹⁴¹ Odhadovaný počet českých a moravských žoldnéřů na straně unie je asi 4 000 mužů. Viz P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 128.

¹⁴² F. ŠMAHEL, *Jan Žižka z Trocnova*, Praha 1969, s. 35; podobně F. PALACKÝ, *Dějiny*, díl 3., s. 324.

¹⁴³ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 128.

¹⁴⁴ Vilém byl během bitvy zřejmě v korouhvi svatého Jiří. Viz J. GOLL, *Čechy a Prusy ve středověku*, s. 119.

¹⁴⁵ F. ŠMAHEL, *Jan Žižka z Trocnova*, s. 37.

strážce polského krále Vladislava II. Jagellonského. O Vilémových aktivitách u Grunwaldu nemáme konkrétní zprávy, můžeme se však domnívat, že tak jako během celé kampaně i zde působil v blízkosti Jana Sokola z Lamberka. V bitvě zvítězila polsko-litevská unie. Poražená strana se následně musela vzdát Žmudi a Dobrzyńska. Žmud' se stala součástí litevského velkoknížectví a Dobrzyńsko připadlo Polsku.¹⁴⁶ Vladislav II. Jagellonský jmenoval Jana Sokola hejtmanem posádky dobytého hradu Radzyń. Ten však počátkem října 1411 v Polsku zemřel (údajně byl otráven jedem).¹⁴⁷ Po uzavření toruňského míru (1. února 1411) vyklidili českomoravští žoldnéři obsazené řádové hrady a vrátili se z Polska.¹⁴⁸

Z českých, moravských a slezských žoldnéřů, kteří se zúčastnili „Velké války“ na straně polsko-litevské unie, je možné zmínit například Markvarta ze Zvole, Jindřicha z Fulštejna a Zikmunda Pyknu z Lichtenburka. Na straně řádu německých rytířů je známá účast Václava z Donína, Jana Hlaváče z Ronova a Čenka z Klinštejna.¹⁴⁹

Do Polska se Vilém I. vzápětí vrátil. V roce 1414 se opět zúčastnil bojů proti řádu německých rytířů v takzvané „Hladové válce“.¹⁵⁰ Vilém dorazil do Polska na osobní žádost krále Vladislava II. Jagellonského, který se na něho osobně obrátil v létě 1413. Společně s Vilémem k Vladislavovi II. vyrazili také Jošt ze Zelče a Lacek z Kravař.¹⁵¹ V konfliktu, ve kterém nedošlo k tak rozsáhlým strategickým operacím jako v roce 1410, byla četnější účast moravských žoldnéřů. Válečné aktivity se tentokrát omezily na plenění země a občasné pútky.¹⁵²

Účast českých a moravských bojovníků na obou zneprátelených stranách zmiňovaných konfliktů dokládá, že hlavním motivem byla spíše finanční odměna nebo řešení existenčních problémů,¹⁵³ než zapálení pro slovanskou ideu či

¹⁴⁶ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 129.

¹⁴⁷ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce I*, s. 275.

¹⁴⁸ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 129; také viz J. PEKAŘ, *Žižka a jeho doba, díl 3*, s. 4.

¹⁴⁹ Podrobný výčet účastníků viz P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 680; viz také Václav ŠTĚPÁN, *Účast žoldnéřů z českých zemí (zejména Slezska a severní Moravy) ve „Velké válce 1409–1411“ zachycená prameny z velmistrovského archivu řádu německých rytířů*, in: *Časopis slezského muzea B*, č. 39, Opava 1990, s. 1–15.

¹⁵⁰ F. M. BARTOŠ, *Čechy v době Husově 1378–1415*, s. 382.

¹⁵¹ Podrobný výčet viz J. GOLL, *Čechy a Prusy ve středověku*, s. 133.

¹⁵² F. M. BARTOŠ, *Čechy v době Husově 1378–1415*, s. 382.

¹⁵³ Řád platil více než o 100% lépe než polská strana. Nehradil však utrpěné škody. Viz

reformní nebo protireformní sympatie.¹⁵⁴ Jan Žižka si například po návratu z Polska pořídil dům v Praze.¹⁵⁵ Boje v Polsku byly pro Viléma Kostku z Postupic jistě cennou lekcí válečnického umění a diplomacie, kterou zúročil během své nadcházející kariéry. Do Polska se přitom během svého života vydal ještě několikrát.

4.3.3 Vilém I. Kostka z Postupic v husitské revoluci

Po vypuknutí husitských válek se Vilém Kostka přiklonil na stranu přívrženců kalicha. O důvodech, které ho k tomuto kroku vedly, můžeme jenom spekulovat. Široce rozvrstvené složky nižší šlechty se angažovaly v husitské revoluci podle toho, jaké byly jejich motivace a cíle, které se často velice lišily. Téměř jedinou spojnicí, kterou je možné nalézt u rytířů a zemanů na obou stranách revoluční fronty byla válečnická profese.¹⁵⁶ Podobně tomu bylo pravděpodobně i s Vilémem I. Kostkou z Postupic. O tom, že by ho na stranu revoluce přivedly reformní myšlenky, nenacházíme žádné zprávy. Je velice pravděpodobné, že během své účasti v bojích v Pobaltí Vilém pevně srostl s válečnickou profesí a ta se tak stala společně s diplomacií hlavní náplní jeho života a hlavním způsobem obživy. Perspektiva dobrého uplatnění a případného vzestupu se však nabízela i v protihusitsky orientovaném bloku. Slovy F. Šmahela: „*Revoluce dala svým spojencům z nižší šlechty křídla, uvolnila jejich vojenskou tvořivost, naplnila jejich ctižádostivé ambice a v neposlední řadě též kapsy.*“¹⁵⁷ Značnou část své kariéry byl významným straníkem pražského svazu.¹⁵⁸ První zmínky o jeho aktivitách na straně Pražanů pochází z počátku roku 1421, kdy se účastnil tažení pražských a tábořských vojsk v západních Čechách. Během této kampaně se spojeným husitským silám podařilo obsadit kláštery v Chotěšově a v Kladrubech, dobýt hrad Krasíkov a zajmout vůdce plzeňského landfrýdu

P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 129.

¹⁵⁴ J. GOLL, *Čechy a Prusy ve středověku*, s. 134; F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce I*, s. 287.

¹⁵⁵ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce I*, s. 274.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 288.

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 288; podobně viz F. HOFFMAN, *Litomyšl v husitském revolučním hnutí*, in: Sborník příspěvků k dějinám Litomyšle a okolí, s. 60.

¹⁵⁸ Jiří KEJŘ, *Husité*, Praha 1984, s. 139.

Bohuslava ze Švamberka. Poté se husitské oddíly přesunuly od Dobříše přes Brdy k arcibiskupským Rokycanům, kde jim místní obyvatelé otevřeli brány. Při postupu směrem ke Kladrubům se jim vzdal rožmberský hrad Vildštejn patřící Elišce z Kravař (matce Oldřicha z Rožmberka),¹⁵⁹ který byl svěřen do správy „sotva třicetiletému“¹⁶⁰ Vilémovi Kostkovi z Postupic,¹⁶¹ „jenž tu započal svou závratnou kariéru ve službách Prahy a později též radikálních bratrstev.“¹⁶²

4.3.4 První diplomatické mise Viléma Kostky z Postupic (Polsko–litevská kandidatura)

Ve službách Prahy nabyt Vilém brzy značné prestiže, což dokládá jeho účast na diplomatických misích do Polska a Litvy v letech 1420–1422, kam byl opakovaně vyslán jako člen poselstev s nabídkou české koruny. Husité, kteří po smrti Václava IV. odmítli uznat Zikmundovy dědické nároky, se od roku 1420 snažili najít panovníka, jenž by vycházel vstříc jejich požadavkům (přijal by, hájil a šířil čtyři artikuly pražské).¹⁶³ Hledání vhodného kandidáta komplikovaly nejednotné zájmy nejsilnějších husitských stran. Hlavní iniciativa vycházela z řad husitské šlechty a představitelů Starého Města pražského, jehož straníkem byl i Vilém Kostka z Postupic. Mezi tábority byl názor na otázku polsko–litevské kandidatury nejednotný. (Žižka byl pro kandidaturu, Mikuláš z Husi odmítal obnovu královské moci.) Táborská strana se proto angažovala jen při prvním pokusu o navázání kontaktu s Polskem roku 1420, od dalšího diplomatického úsilí se distancovala.¹⁶⁴

¹⁵⁹ O vojenských aktivitách husitů viz P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 282–284; podrobněji také F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 68–70; viz také F. ŠMAHEL, *Jan Žižka z Trocnova*, s. 116–122; Podobně též F. KAVKA, *Poslední Lucemburk*, s. 86–87; také viz *Staré letopisy české z rukopisu křížovnického*, edd. František ŠIMEK – Miloslav KAŇÁK, Praha 1959, s. 67.

¹⁶⁰ P. ČORNEJ, *Velké dějiny země Koruny české V.*, s. 284.

¹⁶¹ V. V. TOMEK, *Jan Žižka*, s. 79–80, 100; V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy IV.*, s. 132; F. KAVKA, *Poslední Lucemburk*, s. 87; F. PALACKÝ, *Dějiny, díl 3.*, Praha 1939, s. 280; Také viz J. PEKAŘ, *Žižka a jeho doba, díl 3.*, s. 166, pozn. 1.

¹⁶² F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 70.

¹⁶³ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 265–267.

¹⁶⁴ J. KEJŘ, *Husité*, s. 135–140; viz také P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 266–267.

První oficiální poselstvo se uskutečnilo v létě roku 1420. Hynek Koldštejnský z Valdštejna vyrazil do Polska s pověřovacími listy, které byly opatřeny jak pečetěmi Starého a Nového Města pražského tak pečetí tábořské obce (přitištěné z rozhodnutí Jana Žižky). S ostatními pro-polskými a pro-litevskými aktivitami se již vůdce táborů neztotožnil.¹⁶⁵ Jednání s polským králem Vladislavem II. Jagelonským ve Wolbórze nepřineslo konkrétní výsledky. Vladislav II. nehodlal vládnout v Čechách z vůle husitů. Obával se, že by mohl být obviněn z kacířství, čímž by ohrozil i své politické postavení. Nemohl si dovolit čelit zároveň katolické církvi, Řádu německých rytířů a Zikmundovi Lucemburskému. Vladislav II. však měl v úmyslu využít svatováclavské koruny jako účinné formy nátlaku na Zikmunda Lucemburského, kterého chtěl odradit od podpory řádu německých rytířů.¹⁶⁶

Druhá diplomatická mise na dvůr Vladislava II. Jagellonského jednoznačně potvrdila nezájem polského panovníka o českou korunu. V prosinci roku 1420 vyrazila do Polska delegace, ve které se nacházel i Vilém Kostka z Postupic. Mezi zúčastněnými byli pan Hynek Koldštejnský, Aleš Vřešťovský z Riesenburka, Jan Hlas z Kamenic, univerzitní mistři Jan Kardinál z Rejnštějna a Petr Payne řečený Engliš. Tentokrát však Hynek Koldštejnský, poučen předchozím nezdarem, doporučil kontaktovat také litevského vládce. Jednání, které se konalo ve Voranech na Litvě, opět nesplnilo očekávání husitů. Litevský velkokníže Vitold však na rozdíl od Vladislava projevil o českou korunu zájem.¹⁶⁷

Třetí poselstvo do Pobaltí se uskutečnilo v září roku 1421. Reagovalo na závěry sněmu v Čáslavi, kde husité oficiálně odmítli Zikmundovo přijetí a jeho korunovaci na českého krále.¹⁶⁸ Delegace k velkoknížeti Vitoldovi vyrazila

¹⁶⁵ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 266; také viz F. PALACKÝ, *Dějiny, díl 3.*, s. 324; také F. ŠMAHEL, *Jan Žižka z Trocnova*, s. 107.

¹⁶⁶ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 267; viz také J. KEJŘ, *Husité*, s. 135.

¹⁶⁷ F. PALACKÝ, *Dějiny, díl 3.*, s. 419–420; viz také P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 266–267; podobně F. ŠMAHEL, *Jan Žižka z Trocnova*, s. 128–129.

¹⁶⁸ Hlavními body sněmu v Čáslavi v červnu roku 1421 bylo prosazování a hájení čtyř artikulů pražských, oficiální odmítnutí pravoplatnosti Zikmundovy korunovace na českého krále z 28. července 1420. (Na tomto bodu se shodly všechny české husitské frakce. Česká katolická šlechta a část moravské šlechty se však odmítli na místě vyvázat z poslušnosti králi.) Dalším bodem sněmu bylo jmenování dvacetičlenné prozatímní vlády, která se měla dočasně ujmout správy Českého království (do 28. září 1421), pakliže do této doby nebude přijat nový král. Viz

do Litvy po jednání v Kutné Hoře (v září 1421).¹⁶⁹ Vitold měl v úmyslu vyslat do Čech svého synovce – knížete Zikmunda Korybuta.¹⁷⁰ Této mise se opět účastnil Vilém Kostka z Postupic. Mezi další členy patřili rytíř Jan Hlas z Kamenice, Vaněk z Vlašimě a zeman Vaněk Pivo.¹⁷¹ Delegace však daleko nedorazila. Již 13. září ji v Ratiboři ve Slezsku zadržel opavsko-ratibořický vévoda Hanuše a předal ji Zikmundovi Lucemburskému. Vilém Kostka se spolu s dalšími třemi posly ocitl ve vězení na hradě Trenčíně a jejich doprovod rozkázal císař Zikmund v Brně popravit.¹⁷² Na svobodu se mu podařilo dostat až v lednu 1422, kdy ho husité vyměnili za Závíše z Garbova a jiné Zikmundovi straníky, které zajali po bitvě u Německého Brodu.¹⁷³ „...*Kteřížto rytíři poslové, když sú do Ratiboře přijeli, Kněz Mikuláš, syn mistra Hanuše, ješto jest na Karlštajně svým mistrovstviem katovským králi Václavovi pány zmordoval, zjímal nahoře psané posly a vydal je jako na masný krámy králu uherskému na Špilberk, ale čeled jich když sú přinesli do Brna všecku jim stínali krále Zigmundovým rozkázáním; a pány poslal do vězení na Trenčín, i byly tam plný rok u vězení, až do dobytí Brodu Německého; a tu se pak o vězně směnili po tom dobytí.*“¹⁷⁴

Vilémova účast na poselstvech jistě nebyla náhodná. Vilém se v letech 1410–1414 účastnil bojů proti řádu německých rytířů na straně polsko-litevské unie, je tedy velice pravděpodobné, že kališnický orientovaný šlechtic, který znal prostředí polského a litevského dvora a samotné aktéry jednání, byl ideálním

F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III*, s. 87–88; Viz také P. ČORNEJ, *VdžKč V.*, s. 296–300.

¹⁶⁹ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 97. Viz také F. PALACKÝ, *Dějiny, díl 3.*, Praha 1939, s. 423.

¹⁷⁰ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 89.

¹⁷¹ V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy IV.*, s. 201.

¹⁷² *Urkundliche Beiträge zur geschichte des hussitenkrieges in den jahren 1419–1428, I.*, ed: F. PALACKÝ, Praha 1873, s. 146. č. 136.

¹⁷³ J. GOLL, *Čechy a Prusy ve středověku*, s. 148–149; také viz F. KAVKA, *Poslední Lucemburk*, s. 106; podobně P. ČORNEJ, *VdžKč V.*, s. 311; také viz F. PALACKÝ, *Dějiny, díl 3.*, s. 437; *Staré letopisy české z rukopisu vratislavského*, ed. František ŠIMEK, Praha 1937, s. 37–38; téměř totožný popis událostí viz *Staré letopisy české z rukopisu křížovnického*, edd. František ŠIMEK – Miloslav KAŇÁK, Praha 1959, s. 72–73. O zajetí Zavisze Czarného z Garbowa, který se ujal obrany Německého Brodu také viz *Fontes rerum bohemicarum – Series Nova II. Staré letopisy české. Texty nejstarší vrstvy*, edd. Alena ČERNÁ – Petr ČORNEJ – Markéta KLOSOVÁ, Praha 2003, s. 64; zmínka o jeho propuštění také viz F. PALACKÝ, *Dějiny, díl 3.*, s. 453; také viz výnos z roku 1422 in: *AC I.* s. 213. Č. 22.

¹⁷⁴ *Staré letopisy české z rukopisu vratislavského*, ed. František ŠIMEK, Praha 1937, s. 37.

kandidátem pro pobaltské mise. Vilém se v bitvě u Grünvaldu údajně pohyboval v blízkosti polského panovníka a v roce 1413 ho Vladislav II. osobně vyzval, aby se po jeho boku opět zapojil do bojů proti řádu.¹⁷⁵ Je také velice pravděpodobné, že se již u Grünvaldu setkal s tehdy patnáctiletým Zikmundem Korybutovičem, pro kterého (stejně jako pro Viléma) byla účast v bitvě první velkou bojovou zkušeností.¹⁷⁶ Poselstva v letech 1420–1422 nebyla posledními cestami Kostky do Pobaltí. Vilém zůstal i v následujících letech v kontaktu s polským a litevským dvorem.

4.3.5 Vilém I. Kostka z Postupic ve službách Zikmunda Korybutoviče

Útrapy spojené s neúspěšnou diplomatickou misí do Litvy byly Vilémovi bohatě vynahrazeny poté, co Zikmund Korybut dorazil do Čech. V neděli 17. května 1422 přijel Vitoldův synovec s vojskem čítajícím asi 2 500 mužů do Prahy.¹⁷⁷ Krátce nato byl uznán zástupci měst a šlechty pražského svazu zemským správcem a ujal se správy regálů a pravomocí, které poslední dva roky náležely do kompetence pražské obce. Ustanovil nové konšely sjednocené Prahy a začal odměňovat své straníky.¹⁷⁸ Haška z Valdštejna jmenoval mincmistrem v Kutné Hoře a Viléma Kostku z Postupic, který náležel mezi jeho nejbližší důvěrníky a rádce, jmenoval někdy v druhé polovině roku 1422 královským podkomořím.¹⁷⁹ Odměnil ho také městečkem Mnichovice, tvrzí Komorce a

¹⁷⁵ J. GOLL, *Čechy a Prusy ve středověku*, s. 132.

¹⁷⁶ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 316; viz také F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 89.

¹⁷⁷ *Tamtéž*, s. 122; podobně F. PALACKÝ, *Dějiny, díl 3.*, s. 451.

¹⁷⁸ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 316–317; Viz také F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce VI. Epilog bouřlivého věku*, Praha 1996, s. 35.

¹⁷⁹ List o ustanovení Viléma Kostky královským podkomořím viz *AČ I.*, s. 218–219, č. 29; „... a toho snad asi též času (7. září 1422) jmenoval kníže pana Haška Ostrowského z Waldšteina svým mincmistrem na Horách Kutných. Podobně svolili Pražané, aby byl od knížete a od nich dosazen pan Wilém Kostka z Postupic za podkomořiho, ač jen s tau mocí, aby spravował všeliká zboží klášterská a jiná odňatá duchovním, w jichž držení Pražané tehdáž byli.“ Viz V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy IV.*, s. 271; Koncem února roku 1423 Korybutův podkomoří Vilém Kostka z Postupic rozhodl v Českém Brodě vleklý spor soukromoprávní povahy. Podobně v dubnu stejného roku Kostka společně s kutnohorským mincmistrem Haškem z Valdštejna smířil českobrodskou obec s jistým Strachotou z Benešova. Viz F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce VI.*, s. 35.

několika dalšími vesnicemi z majetku Sázavského kláštera.¹⁸⁰ V Praze se tak po dobu pěti let ujali moci lidé, kteří usilovali o spolupráci s kališnickou šlechtou a nebyli nakloněni těsné spolupráci s tábory a ostatními radikálními bloky.¹⁸¹

Dne 11. června 1422 uznali Jan Žižka z Trocnova, Chval z Machovic a Zbyněk z Buchova, jménem tábořských obcí Zikmunda Korybuta zemským správcem. Na druhém čáslavském sněmu 1. srpna 1422 se Korybut slavnostně přihlásil ke čtyřem artikulům pražským, za což byl zemským správcem uznán i formálně.¹⁸² Další jeho kroky zbavily moci husitské radikály v Hradci Králové (před 10. srpnem 1422), kde se stal hejtmanem Diviš Bořek z Miletínka.¹⁸³ Zhruba pětadvacetiletý Zikmund Korybut se v novém prostředí rychle zorientoval a zřejmě i díky českým poradcům, mezi které patřil i Vilém Kostka, si zpočátku počínal velice obratně.¹⁸⁴

S novými politickými poměry v Praze se však nehodlal smířit tábořský hejtman Jan Hvězda, řečený Bzdinka, který se společně s Bohuslavem ze Švamberka, Kunšem z Bělovic a dalšími pokusil na přelomu září a října 1422, v době, kdy se Korybut účastnil dobývání Karlštejna, převzít kontrolu nad pražskými městy. Vilém Kostka s hejtmanem Václavem Cardou jim 29. září vyjeli naproti ke Krči, kde se s nimi pokusili jednat. I přes Vilémův údiv si však táboři vynutili vstup na Nové Město, kde rozbili své ležení. Následující den požádali radu o svolání velké obce. Po zdvořilém odmítnutí se vydali na demonstrativní průvod Prahou. Po prvním pochodu, který se nesetkal s ohlasem pražanů, uspořádali další, tentokrát však již ozbrojeni. Podařilo se jim obsadit několik domů v Železné ulici. Zde jim cestu zablokoval Carda s Korybutovými žoldněři. Po krátkých pouličních bojích se museli táboři stáhnout zpět na Koňský trh. Zde

¹⁸⁰ Zápis o darovaném zboží sázavského kláštera in: *AČ VI.*, s. 408–409, č. 11; František ŠMAHEL, *Husitská revoluce III. Kronika válečných let*, Praha 1996, s. 122–124; výčet obcí viz V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy IV.*, s. 252; též, *Jan Žižka*, s. 149; viz také PALACKÝ, *Dějiny, díl 3.*, s. 469

¹⁸¹ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 316; také F. PALACKÝ, *Dějiny, díl 3.*, s. 451.

¹⁸² P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 317; viz také F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 125; také F. PALACKÝ, *Dějiny, díl 3.*, s. 450; zmínka o Korybutově titulu zemského správce in: *AČ III.*, s. 239, č. 29.

¹⁸³ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 317; Viz také V. V. TOMEK, *Jan Žižka*, s. 149.

¹⁸⁴ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 122.

je zastihl Vilém Kostka, kterému se podařilo s Bohuslavem ze Švamberka dojednat příměří do západu slunce.¹⁸⁵ Ještě toho dne táboři odtáhli z Prahy s nepořízenou a zanechali za sebou několik zajatých druhů.¹⁸⁶ Korybut po návratu do Prahy (1. října) reagoval na zmiňované události svoláním pražské obce a utvrzením vlády nad pražskými městy.¹⁸⁷ Utužení poměrů v Praze vyvolalo během několika dalších dnů protesty radikální části městské obce. Rozvášněný dav dokonce zaútočil na radniční šatlavu. Korybut však tvrdě zasáhl, dav nechal rozehnat vojáky a ještě toho dne bylo z jeho příkazu popraveno 5 pražských opozičníků. Hrůznému divadlu znechuceně přihlížel i Vilém Kostka, který se slovy „*nakatujž se s nimi, dokud chceš*“¹⁸⁸ raději se svými lidmi město opustil.¹⁸⁹

Působení Zimunda Korybuta v Čechách však nemělo dlouhého trvání. „Hlavní zájem polsko–litevské unie se upíral k Pobaltí. Korybut byl pouze figurou na šachovnici, která měla uherského a římského krále (Zikmunda Lucemburského) odradit od podpory řádu německých rytířů a získat jej pro polské stanovisko.“¹⁹⁰ Poté, co byla 27. září 1422 u jezera Melna sjednána dohoda mezi řádem německých rytířů a polsko–litevskou unií, již nebyla Korybutova přítomnost v Čechách zapotřebí. Vitold proto v prosinci odvolal svého synovce z Prahy. Ten se mezitím přesunul do Hradce Králové, kde vyčkával na potvrzení úmluvy z Melna Zikmundem Lucemburským. Během setkání Vladislava II.

¹⁸⁵ „*Tam vložil se za prostředníka Pan Wilém Kostka ze saukromého přátelství, které měl s bohuslawem Šwamberským, a jednaje s jednau i druhau stranau, smluwil příměří mezi nimi jen do konce dne, „dokudž slunce za horu nezajde“.*“ Viz V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy IV.*, s. 260.

¹⁸⁶ Podrobně o celé akci viz V. V. TOMEK, *Jan Žižka*, s. 150–151; Podobně také F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 127; viz také P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 317; F. PALACKÝ, *Dějiny, díl 3.*, s. 459–450.

¹⁸⁷ Výnos pražské obce z roku 1422 in: *AČ I.*, s. 216.

¹⁸⁸ Viz pozn. 188.

¹⁸⁹ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 128; také F. M. BARTOŠ, *Husitská revoluce I. Doba Žižkova 1415–1426 (České dějiny II/7)*, s. 176; podobně F. PALACKÝ, *Dějiny, díl 3.*, s. 461; také V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy IV.*, s. 261; „*A když jich pět s'ato bylo, a pan Kostka, s svú čeledí jeda přeč, vece: „nakatujž se s nimi, dokud chceš!“ A ihned přesta toho stínanie.*“ Viz *Staré letopisy české z rukopisu vratislavského*, ed. František ŠIMEK, Praha 1937, s. 83–84. Také *Fontes rerum bohemicarum – Series Nova II. Staré letopisy české. Texty nejstarší vrstvy*, edd. Alena ČERNÁ – Petr ČORNEJ – Markéta KLOSOVÁ, Praha 2003, s. 24, 135, 171.

¹⁹⁰ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 318; podobně též F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 131.

Jagiella a Zikmunda v březnu 1423 v Kežmarku uznal římský král dohodu z Melna a zavázal se dále nepodporovat řád německých rytířů. Vladislav se na oplátku zřekl pomoci husitům a dokonce přislíbil účast na další křížové výpravě do Čech.¹⁹¹ Zároveň plánoval diplomatickou cestou přimět husity ke smíru s církví. Kežmarská smlouva byla vzápětí schválena i papežem Martinem V. Na jaře roku 1423 proto Zikmund Korybut opustil české území.¹⁹²

I po jeho odchodu se Vilém angažoval ve snaze přimět své spojence k dodržení smluvních závazků a společně s ostatními pro-polskými straníky písemně upomínal velkoknížete Vitolda, aby se osobně ujal vlády v Čechách.¹⁹³ V červnu roku 1423 dorazil do Čech polský posel Mikuláš Kornicz Sestřenec se zprávou od Vladislava Jagellonského. Polský panovník se ve svém listu snažil přesvědčit husity, aby se zřekli čtyř artikulů a smířili se s katolickou církví. Pražští předáci, kteří se Sestřencem vyjednávali, nevyklučovali možnost jednání s církví za předpokladu vzájemné rovnosti a rozhodčí autority Písma či řádu prvotní církve.¹⁹⁴ Polskému poslu, který se během jednání úmyslně nezmiňoval o Zikmundovi, se záhy podařilo vyvolat zdání prospěšnosti nového poselstva k polskému králi. Na cestu do Polska se s ním vypravil Vilém Kostka z Postupic a staroměstský obecní starší Václav Štraboch.¹⁹⁵ Záhy se však vrátili zpět. Cestou potkali posla velkoknížete Vitolda s listem, ze kterého vyplynulo, že vyjednáváním s husity pověřil polského a litevského vládce Zikmund Lucemburský. Po této události Vilém pochopil, že nemá smysl v diplomatické misi pokračovat. Se zpožděním si totiž uvědomil protihusitské zaměření kežmarských úmluv. Pražská rada zaujala v této věci shodné stanovisko, a tak se musel Sestřenec na přelomu června a července vrátit k polskému dvoru sám.¹⁹⁶

¹⁹¹ „Kráľ Vladislav zapíral již od některého času veřejně, že by ku posláni Korybutovu do Prahy kdy vůli svou by dal; nyní pak sliboval sboru lančickému, že nejen postará se o povolání jeho nazpět, ale že i sám uchopí se zbraně proti husitům.“ viz F. PALACKÝ, *Dějiny, díl 3.*, s. 466.

¹⁹² P. ČORNEJ, *VdzKčV.*, s. 318; viz také F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 131–132.

¹⁹³ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 132.

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 137.

¹⁹⁵ F. HOFFMAN, *Litomyšl v husitském revolučním hnutí*, in: Sborník příspěvků k dějinám Litomyšle, s. 60; také J. GOLL, *Čechy a Prusky ve středověku*, s. 182; podobně J. PEKAŘ, *Žižka a jeho doba III.*, s. 192.

¹⁹⁶ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 137; F.M. BARTOŠ, *Husitská revoluce I.*, s. 183; podobně J. PEKAŘ, *Žižka a jeho doba III.*, s. 192.

„Korybutův odchod oslabil dosavadní hegemonii Prahy a uvolnil prostor dalším husitským silám, aby se pokusily strhnout na sebe vůdčí postavení. Bylo jen otázkou času, kdy tento souboj vypukne naplno. Zápas o převahu mezi pražany, tábory a východočeským svazem trval dlouho, v podstatě od 4. srpna 1423 do 17. dubna 1427.“¹⁹⁷

4.3.6 Vilém Kostka z Postupic, na straně Prahy, a jeho diplomatický podíl na konsolidaci poměrů v českých zemích

Dne 4. srpna 1423 došlo k zásadní události, která dala husitské revoluci nový rozměr. U Strauchova dvora nedaleko Hradce Králové (dnes městská čtvrť Kukleny) se poprvé střetly znepřátelené husitské bloky. Jan Žižka zde porazil vojsko pražského svazu a spřátelené šlechty.¹⁹⁸ Příčinou střetu bylo obsazení Hradce Králové Janem Žižkou, který se na jaře 1423 rozešel s tábořským svazem a začal ve východních Čechách budovat tzv. Menší Tábor. Od této události již nebojovali husité pouze proti zahraničním interventům, ale také mezi sebou.¹⁹⁹ V průběhu srpna a září 1423 získal Žižka na svoji stranu města Jaroměř, Dvůr Králové, Čáslav a na krátko také Kutnou Horu. Kolem 15. září se vypravil na Moravu.²⁰⁰ Pražský svaz a jeho urození spojenci, mezi které patřil i Vilém Kostka z Postupic, se nehodlali smířit s vývojem událostí.²⁰¹ V reakci na Žižkova

¹⁹⁷ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 328.

¹⁹⁸ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.* s. 140; také P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 327–328; F. ŠMAHEL, *Jan Žižka z Trocnova*, s. 170; O. FELCMAN – F. MUSIL a kol., *Dějiny východních Čech*, s. 549; podrobněji k bitvě u Strauchova dvora viz Jaroslav ŠŮLA, *K názvu a lokalizaci bitvy u Hradce Králové roku 1423*, in: AUR – Historica 1, Od Jana Žižky k Poděbradům, Hradec Králové 2006, s. 55–71.

¹⁹⁹ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 328.

²⁰⁰ Výčet Žižkových úspěchů podrobně viz P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 328–331; také viz J. PEKAŘ, *Žižka a jeho doba III.*, s. 204–212; podobně F. ŠMAHEL, *Jan Žižka z Trocnova*, s. 170–171.

²⁰¹ „Čelní hejtnané a spojenci pražského svazu měli již delší dobu prvořadý zájem na upevnění vlastního postavení smírčím jednáním s domácí Zikmundovou stranou, neboť vzhledem ke stabilizovaným mocenským sférám neměli co získat. Vládnoucí konzervativní vrstva Prahy smýšlela stejně, všechny úmluvy však podmiňovala uznáním revolučních a reformních výdobytků metropole ze strany církve i jejich světských exponentů. Hrozivý nástup Žižkova východočeského bratrstva námluvy šlechty obojího vyznání jen urychlil. Také katoličtí páni se již smířili s nábožensky a mocensky rozdvojenou zemí, neboť nic nenasvědčovalo, že by se Zikmund v dohledné době pokusil dosáhnout zvratu válečnou cestou. Při předběžných jednáních se proto ani nedovolávali králova souhlasu, což usnadnilo politické manévry jejich kališnických partnerů.“ Viz F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 143; podobně k tomu J. PEKAŘ, *Žižka a jeho doba III.*, s. 229.

vítězství svolali shromáždění pražského svazu do Nymburka (28. září 1423) a následně sjezd v Kolíně (datum neznáme). Z podnětu kolínského rokování byli k Zikmundovi Lucemburskému vysláni jeho straníci, Jan Městecký z Opočna a Půta z Častolovic, s žádostí o povolení veřejné disputace mezi husitskými a katolickými bohoslovci před laickou komisí. Následně byl do Prahy svolán český zemský sněm, který se měl konat na den svatého Havla (16. října 1423). Zúčastnili se ho jak husité, tak katolíci.²⁰²

Žižkovy úspěchy tak poprvé donutily umírněné politiky obou stran k bližší spolupráci.²⁰³ V těchto záležitostech se jako přední diplomat ve službách Prahy angažoval i Vilém Kostka z Postupic.²⁰⁴ Vilém se spolupodílel na svolání sjezdu v Nymburce²⁰⁵ a účastnil se také pražského sněmu, v jehož výnosu z 1. listopadu 1423 je zmiňován.²⁰⁶ Na Svatohavelském rokování (jednalo se o celkový program hospodářské a politické obnovy země) se mělo řešit zastavení východočeského svazu a nesmlouvavý postup proti zemským škůdcům, mezi které patřil i Jan Žižka a jeho spojenci.²⁰⁷ Byla zvolena dvanáctičlenná zemská vláda s paritním zastoupením kališníků a katolíků (10 pánu a 2 nižší šlechtici).²⁰⁸

Zvací listina ke sjezdu do Nymburka je dokladem toho, jak důležitou roli hrál v této době Vilém Kostka v politice Prahy. Nedatovaný zvací list vydali Hašek z Valdštejna, uvedený na prvním místě, dále purkmistři pražských měst,

²⁰² F. PALACKÝ, *Dějiny, díl 3.*, s. 475–476; P. ČORNEJ, *Tajemství českých kronik. Cesty ke kořenům husitské tradice*, Praha 1987, s. 170–172.

²⁰³ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 331.

²⁰⁴ J. PEKAŘ, *Žižka a jeho doba III.*, s. 229; také viz F. HOFFMAN, *Litomyšl v husitském revolučním hnutí*, in: Sborník příspěvků k dějinám Litomyšle, s. 60; F. PALACKÝ, *Dějiny, díl 3.*, s. 476.

²⁰⁵ V.V. TOMEK, *Dějepis města Prahy IV.*, s. 289.

²⁰⁶ Listina z 1. Listopadu 1423 in: *AC III.*, s. 240, č. 31; Viz také V.V. TOMEK, *Dějepis města Prahy IV.*, s. 290.

²⁰⁷ Závěrečný výnos svatohavelského sněmu, vydaný 1. listopadu 1423, Žižku z taktických důvodů přímo nezmiňoval, ale bylo jasné, že se obrací k jeho osobě. Celkový program svatohavelské koalice obsahoval totiž výmluvnou formulaci. Kdo by „*nechtěl k této úmluvě naše proti zhůbcím země přistúpiti a neřáduov pomoci stavovati, ten aneb ti mají k tomu připuzeni býti; a jej nebo je za naše nepřátely mieti ...*“ Termín *zhůbce země*, který označoval osoby poškozující obecné dobré a stavěl je mimo zákon, mířil nejen na lapky a jiné kriminální živly, ale také na tábory a východočeské husity v čele s Žižkou. Viz P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 332; celé znění výnosu svatohavelského sněmu in: *AC III.*, s. 240, č. 31.

²⁰⁸ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 143–145; také P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 331–333; také viz J. PEKAŘ, *Žižka a jeho doba III.*, s. 229; F. KAVKA, *Poslední Lucemburk*, s. 125–126.

Vilém Kostka z Postupic jako podkomoří a vyšehradský purkrabí Hlaváč z Deštnice.²⁰⁹ Zmiňovaní šlechtici, Hašek z Valdštejna a Vilém Kostka z Postupic, v této době (od března 1423) určovali vnější politiku pražského svazu.²¹⁰

Fakt, že v nově jmenované vládě najdeme Hynka Koldštejnského z Valdštejna, ale Viléma Kostku ne, nasvědčuje tomu, že Vilém jako zkušený politik vyčkával. Jednalo se zřejmě o chladný kalkul. Konfrontace, ke které se schylovalo, neměla předem jasného vítěze. Tato strategie se Kostkovi osvědčila i v dalších letech.²¹¹ Program konsolidace a restaurace zemských poměrů je důkazem politické zralosti české šlechty, měl však jednu zásadní slabinu: vznikl proti zájmům a za zády třetí síly v zemi, kterou představovaly radikální husitské obce.²¹²

Od jara 1423 slavil Žižka jeden vojenský úspěch za druhým. Výjimkou bylo jen jeho obklíčení koaličními vojsky na přelomu května a června 1423 u Kostelce nad Labem, ze kterého se mu podařilo uniknout s pomocí Hynka z Kunštátu a Poděbrad.²¹³ Během taktického ústupu k Čáslavi svedly oddíly východočeského husitského svazu pod velením Jana Žižky z Trocnova bitvu v blízkosti Malešova u Kutné Hory. Stalo se tak 7. června 1424. Vojsko svatohavelské koalice, na jehož vyslání se podílel také podkomoří Vilém Kostka z Postupic s mincmistrem Haškem z Valdštejna,²¹⁴ zde utrpělo tvrdou porážku.²¹⁵ Po bitvě, která byla jednou z nejkrvavějších srážek husitské revoluce, se moc svatohavelské koalice a pražského svazu, jakožto jejího člena, prakticky rozpadla. Avšak již na přelomu

²⁰⁹ Celé znění in: *AČ VI.*, s. 410–411, č. 13.

²¹⁰ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 135; J. PEKAŘ, *Žižka a jeho doba III.*, s. 229; „Po odjezdu knížete Sigmunda Korybutoviče z Prahy i později ze země zůstali dva úředníci od něho ustanovení, pan Vilém Kostka z Postupic co podkomoří a Hašek Ostrowský z Waldšteina co mincmistr na Horách Kutnách, w úřadech těchto tím způsobem, že je drželi dále od obce Pražské.“ Viz V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy IV.*, s. 277.

²¹¹ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 332.

²¹² F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 144.

²¹³ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 336; P. ČORNEJ, *Tajemství českých kronik. Cesty ke kořenům husitské tradice*, Praha 1987, s. 173.

²¹⁴ V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy IV.*, s. 301.

²¹⁵ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 149–150; také F. ŠMAHEL, *Jan Žižka z Trocnova*, s. 178–179; podobně viz P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 336; podrobněji o bitvě Jan DURDÍK, *Husitské vojensství*, Praha 1953, s. 167–171; viz také P. ČORNEJ, *Tajemství českých kronik.*, s. 175–178.

let 1423–1424 ji oslabilo nejednotnost pražských měst, přičemž hlavní úlohu zde hrály diference mezi Starým a Novým Městem pražským.²¹⁶

4.3.7 Druhý příchod Zikmunda Korybuta do Čech a Vilém Kostka z Postupic

Ve snaze zachránit otřesené pozice pražského svazu navázali jeho předáci opět diplomatické styky s polským dvorem. Od myšlenky polské kandidatury je neodradil ani postupný příklon polsko-litevského soustátí na stranu Zikmunda Lucemburského. Tentokrát však bylo zjevné, že s velkoknížetem Vitoldem a Vladislavem II. Jagellonským není možno počítat. Zájem kališníků se tedy obrátil k Zikmundovi Korybutovi. Iniciativy se chopila skupina kolem Viléma Kostky z Postupic, kterého s Korybutem spojovaly přátelské styky z doby jeho prvního pobytu v Čechách.²¹⁷

Na začátku roku 1424 vyrazilo poselstvo do Polska a Litvy s cílem sjednat v Krakově s litevským knížetem jeho opětovný příchod do Čech. Zikmund Korybut se vypravil do Prahy přes výslovný zákaz svého strýce Vladislava Jagiella. Do souměstí nad Vltavou dorazil 29. června 1424 jako „*volený a milostivý pán*“ a pro svůj příjezd si nemohl vybrat vhodnější chvíli.²¹⁸ Praha byla stále ještě otřesena porážkou u Malešova a její obyvatelstvo toužilo po obnově královské moci. Korybut jednal po svém návratu rázně. Dal uvěznit pět konzervativních kazatelů, čímž dal najevo, že se distancuje od proudu, který Prahu zavedl na okraj krize, a zároveň vypověděl nepřátelství králi Zikmundovi Lucemburskému a Albrechtu II. Habsburskému. Vzhledem k nepočetnému vojsku Zikmunda Korybuta se jednalo spíše o gesto, kterým si chtěl získat důvěru Jana Žižky.²¹⁹ Někdy na přelomu roku 1424/1425 Korybut jmenoval nového podkomořího, kterým se stal Svojše ze Zahrádky. Vilém Kostka z Postupic se však nadále

²¹⁶ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 336;

²¹⁷ F. ŠMAHEL, *Jan Žižka z Trocnova*, s. 180; P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 337; F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 145.

²¹⁸ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 338.

²¹⁹ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 145; P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 337–338; F. PALACKÝ, *Dějiny, díl 3.*, s. 487. J. PEKAŘ, *Žižka a jeho doba III.*, s. 243–253; k příjezdu Zikmunda Korybuta do Prahy také P. ČORNEJ, *Světla a stíny husitství. (Události – osobnosti – texty – tradice) Výbor z úvah a studií*, Praha 2011, s. 174–176.

pohyboval v okruhu nejbližších rádců litevského knížete společně s Hynkem z Koldštejna a Janem ze Stakor.²²⁰

Kolem 10. září se Jan Žižka objevil před Prahou připravený pražské souměstí dobýt a potrestat za spojenectví s umírněnou kališnickou a katolickou šlechtou. Brzy si však uvědomil, že nemá k podmanění Prahy dostatek sil a připojil se k příměří mezi Oldřichem z Rožmberka a táborskou stranou. Ani Praha ani Žižka nejevili výrazný zájem o nový konflikt. Slepý hejtman proto záhy přijal Jana Rokycanu, který ho přesvědčil o prospěšnosti mírové dohody s pražany i Zikmundem Korybutovičem. Smíření bylo sjednáno 14. září 1424 na Špitálském poli (dnes pražská čtvrť Karlín) pod zárukou 14 000 kop pražských grošů. Současně bylo rozhodnuto o společném tažení husitů na Moravu. Žižka byl však k trvání smlouvy skeptický. Celý akt údajně komentoval slovy: „*Toho míru bude tak dlouho, jako po smíření u Konopiště.*“²²¹ Smír na Špitálském poli rovněž znamenal konec ambiciózní politiky Haška z Valdštejna, který krátce nato přešel na stranu Zikmunda Lucemburského.²²² Zde je možné spatřit Kostkovu prozíravost. Ačkoliv jeho kolega opustil pražskou scénu, Vilém se dále podílel na určování její politiky. Zdá se tedy, že se Vilémova opatrnost vyplatila.

Snahy o konsolidaci poměrů v zemi pokračovaly začátkem září 1424 ve Zdicích.²²³ Jednání se účastnila katolická šlechta, Tábor a pražané. Cílem bylo nastolit *modus vivendi* mezi jednotlivými stranami. K rokování se připojil i Žižkův vojenský svaz.²²⁴ Počátkem října bylo vydáno závěrečné usnesení

²²⁰ V.V. TOMEK, *Dějepis města Prahy IV.*, s. 301.

²²¹ F. ŠMAHEL, *Jan Žižka z Trocnova*, s. 183; k tomu také F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 152; viz také F. PALACKÝ, *Dějiny, díl 3.*, s. 487; podobně P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 339–340; P. ČORNEJ, *Světla a stíny husitství.*, s. 162–173; o smíru na před Libní (na Špitálském poli) také F. KAVKA, *Poslední Lucemburk*, s. 126–127.

²²² F. ŠMAHEL, *Jan Žižka z Trocnova*, s. 184.

²²³ Snahy o narovnání vnitropolitických poměrů v Čechách můžeme sledovat již před Žižkovým příchodem ku Praze. V létě roku 1424, po příchodu Zikmunda Korybuta do Čech, se objevují mezi katolickou šlechtou a kališníky snahy o urovnání neshod. Takovouto iniciativu kupříkladu vyvíjela katolická šlechta na Podbrdsku a Rakovnicku, která měla mimořádný zájem na urovnání vztahů s Prahou a jejím svazem. Svědectví o Vilémových aktivitách v těchto záležitostech nacházíme v záznamech karlštejnských účtů, kde jsou zmiňovány výdaje za posly k Vilémovi Kostkovi do Hrádku na Sázavě. Viz F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 155–156; *Účty hradu Karlštejna z let 1423–1434*, ed. Josef PELIKÁN, Praha 1948, s. 58.

²²⁴ P. ČORNEJ, *Tajemství českých kronik*, s. 175.

směřující k uklidnění hospodářských poměrů v zemi a povolávající obecní sněm k projednání náboženských otázek. Dokument sliboval Čechům vyčerpaným neustálými válečnými konflikty oddech, síly husitských svazů se měly v budoucnu upřít proti vnějším nepřítelům.²²⁵

Žižka se jednání nezúčastnil. V posledních zářijových dnech 1424 vyrazil se svým vojskem na Moravu. Na důkaz usmíření se do pole vydaly i pražské oddíly vedené Zikmundem Korybutem. Cestou na Moravu však u Přibyslavi slepý vojevůdce zemřel.²²⁶ Po smrti Jana Žižky a návratu husitských vojsk z moravského tažení propukl mezi jednotlivými kališnickými bloky mocenský boj, který z roku 1425 vyplnil následujících deset měsíců, během nichž se vymezovaly mocenské sféry vlivu. Došlo k vytvoření volné unie východočeského a táborského svazu (květen 1425). Vrchním táborským hejtmanem se stal Jan Hvězda z Vícemilic zvaný Bzdinka a ve východočeském svazu obdobnou roli zastával Kuneš z Bělovic.²²⁷

Na sklonku září 1425 přitáhla spojená vojska táborské a východočeské unie posílená oddíly Žatce a Loun ku Praze s úmyslem město dobýt.²²⁸ Namísto toho však byl kolem 28. září uzavřen v poli u Vršovic smír mezi husitskými radikály a umírněným pražským svazem. Písemné stvrzení míru pochází ze 17. října 1425.²²⁹ Smíření mělo odstraňovat „*všecky nechuti, nelibosti, kyselosti i všecka jiná záští*“, ke kterým mezi pražany a radikály v nedávné době došlo. Úmluva „*byla podmíněna vzájemnou dohodou, že se obě strany pod pokutou padesáti tisíc kop podřídí rozhodčímu výroku dvanácti úmluvců a ubrmanů.*“²³⁰ Vzhledem k tomu, že se radikální kališníci v nedávné době zmocnili významných měst a hradů na úkor pražského svazu, čímž ho výrazně oslabili, jednalo se z jejich strany o velkorysý postoj. Opakoval se podobný scénář jako u zdických úmluv.

²²⁵ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 340; také J. PEKAŘ, *Žižka a jeho doba III.*, s. 262–268; F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 152–158; F. KAVKA, *Poslední Lucemburk*, s. 126–127.

²²⁶ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 340–341; F. ŠMAHEL, *Jan Žižka z Trocnova*, s. 186–187; J. PEKAŘ, *Žižka a jeho doba III.*, s. 270–271; V.V. TOMEK, *Jan Žižka*, s. 202–203.

²²⁷ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 348–350.

²²⁸ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 350.

²²⁹ J. PEKAŘ, *Žižka a jeho doba IV.*, Praha 1992, s. 212, 216.

²³⁰ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 170.

Husité uzavřeli roční příměří i s katolickou šlechtou z jihozápadního středu Čech a stejně jako před rokem vyrazili na společnou vojenskou výpravu na Moravu.²³¹

Uzavření smíru se účastnil také Vilém Kostka z Postupic, který zde zastupoval Korybutovu stranu, a kterého rozhodčí komise vršovického míru zvolila jedním z 12 ubrmanů.²³² Zmiňovaná úmluva byla stvrzena čtyřmi zástupci tábořské strany, čtyřmi pražskými měšťany, dvěma kališnickými šlechtici (Vilém Kostka a Jan Smiřický) a dvěma členy spřízněných tábořských měst.²³³

Zásadním bodem rozhodčí výpovědi ze 17. října 1425 bylo vyhlášení nutnosti „*sněmu velikého a valního*“, na kterém se mělo projednávat nastolení jednoty rozdvojeného kněžstva.²³⁴ Přípravy lednového sněmu (konal se 11. ledna 1426) se ujal Vilém Kostka. Vyžádal si také bezpečnostní glejty na předběžné jednání do Brna, kde měl jednat o možném slyšení husitů v otázkách duchovních.²³⁵ Zikmund Lucemburský psal v listu z 3. prosince 1425 Oldřichovi z Rožmberka, že nemá zájem jednat s „*lehkými lidmi*“ Kostkova druhu a že by tu čest raději dopřál panu Oldřichovi,²³⁶ zvláště když může husitům nabídnout nanejvýš nezávazné „*přátelské slyšení*“ s vídeňskými profesory.²³⁷ Zikmundova reakce Oldřichovi z Rožmberka poukazuje na to, že si byl římský král dobře vědom Kostkovy politické nestálosti, zároveň také vyjadřuje jeho neochotu vyjednávat s husity o náboženských otázkách bez souhlasu papeže.²³⁸

²³¹ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 350; zápis o příměří podle listiny vydané Hanušem z Kolovrat a dalšími in: *AČ III.* s. 254–256. č. 35.

²³² „*Korybutovu stranu v komisi zastupovali Vilém Kostka z Postupic, Jan Smiřický a čtyři přední pražští měšťané Mikeš Kozihlava z Pnětluk, Šimon od Bílého lva, Jan Reček a novoměstský knihař Jíra. Druhá strana za rozhodčí jmenovala hejtmany Bohuslava ze Švamberka, Zbyňka z Buchova, píseckého Matyáše Loudy z Chlumčan a Mikuláše z Padařova, dále pak měšťany Václava Temlíka ze Žatce a Křišťana z Loun*“ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 170; P. ČORNEJ, *Světla a stíny husitství.*, s. 79; F. PALACKÝ, *Dějiny, díl 3.*, s. 511; viz listina z roku 1425 in: *AČ III.*, č. 252–254, č. 34.

²³³ František Michálek BARTOŠ, *Husitská revoluce I. Doba Žižkova 1415–1426 (České dějiny II/7)*, Praha 1965, s. 210; Václav Vladivoj TOMEK, *Dějepis města Prahy IV.*, Praha 1879, s. 301.

²³⁴ František ŠMAHEL, *Husitská revoluce III. Kronika válečných let*, Praha 1996, s. 171.

²³⁵ F. KAVKA, *Poslední Lucemburk*, s. 127–128; Václav Vladivoj TOMEK, *Dějepis města Prahy IV.*, Praha 1879, s. 341.

²³⁶ *AČ I.*, s. 24, č.

²³⁷ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 173; F. ŠMAHEL, *Husitské Čechy.*, s. 195; *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka I. 1418–1437*, ed. Blažena RYNEŠOVÁ, Praha 1929, s. 77–80, č. 115–118.

²³⁸ V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy IV.*, s. 341–342.

Po roce 1425 došlo k důležitému zvratu v politice radikálních husitských uskupení, zemřela celá řada hejtmanů táborského i východočeského svazu. Nesmiřitelné bojovníky dočasně vystřídali muži koncepčnějšího uvažování s širokým geopolitickým rozhledem. Hlavním politickým cílem husitů se stala zejména obrana revolučních výsledků a prosazování jejího programu ve vedlejších zemích Koruny i na mezinárodním poli. „*Po šesti letech téměř nepřetržitých bojů potřebovala sužovaná země i klidnější vydechnutí. Vědomí její devastace nepochybně přispělo k prosazení politiky, která válečné běsnění alespoň částečně nahradila systémem takticky uzavíraných a obnovovaných příměří, přenášením bojů za hranice Českého království a důrazem na diplomatické prostředky.*“²³⁹

Po smrti Jana Hvězdy z Vícemilic (1425) se rozpadla táborsko-východočeská unie,²⁴⁰ která nedokázala překonat náboženské a regionální odlišnosti. Na jaře roku 1426 se na jejím základě vytvořily nové samostatné struktury. Příslušníci východočeského svazu se začali v pramenech objevovat jako „sirotci na památku Jany Žižky“. V jejich čele setrval roku 1426 Kuneš z Bělovic. Táboři, inspirováni příkladem slepého hejtmana, vybudovali polní vojsko, jehož velení se ujal Jaroslav z Bukoviny. Hlavou celého táborského svazu se stal Prokop Holý (již koncem roku 1425).²⁴¹ Oslabený pražský svaz si zachoval svoji samostatnost, přičemž nepřestal vyvíjet snahy o jednání se Zikmundem Lucemburským a na českém severozápadě se kolem roku 1425 vytvářel žateckolounský svaz pod vedením Jakoubka z Vřesovic.²⁴² Rodila se nová konstelace mocenských sil.

Zásadním momentem tohoto procesu bylo válečné tažení spojených husitských sil do severních Čech v roce 1426.²⁴³ Čtveřice nově vytvořených husitských svazů podnikla společnou výpravu k Ústí nad Labem, kde 16. června roku 1426 porazila saské kontingenty. Jednalo se o nejkrvavější střet husitů

²³⁹ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 351–352.

²⁴⁰ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 175.

²⁴¹ J. MACEK, *Prokop Veliký*, Praha 1953, s. 37.

²⁴² P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 352–353.

²⁴³ F. ŠMAHEL, *Husitské Čechy.*, s. 198.

s intervenčními vojsky během revoluce.²⁴⁴ Úspěšné tažení na český sever demonstrovalo mocenskou sílu stálých polních vojsk. Začínalo však být zřejmé, že obce palem pracující budou v budoucnu závislé na neustálé vojenské činnosti, což mařilo vyhlídky na smír s katolickou stranou.²⁴⁵

Krátce po ústecké bitvě opět propukly obvyklé názorové neshody mezi Prahou a bloky táborů a sirotků. Prudký mocenský pokles pražského svazu,²⁴⁶ styky Zikmunda Korybuta s katolickou stranou i ostré útoky konzervativních mistrů v čele s Janem Příbramem proti zásadám husitské věrouky vyvolaly 17. dubna 1427 povstání obou nespokojených pražských obcí.²⁴⁷ Opozice Korybutova režimu měla širší základnu na Starém Městě. Jednalo se zejména o okruh měšťanů okolo Václava Hedviky, Matěje Smolaře, Matěje od Hřebenů, ševce Vaňka a Klimenta Krčka sympatizujících s Janem Rokycanou a Jakoubkem ze Stříbra. Vůdčím osobnostem staroměstské obce nebyla proti mysli spolupráce s radikálními husitskými svazy, od které si slibovaly zastavení restauračních tendencí umírněných pražanů.²⁴⁸

Zikmund Korybut, který vytušil napětí mezi pražskými obcemi, pověřil podkomořího Svojshe ze Zahradky a Hejtmana Jana Rozvodu ze Stakor, aby do Prahy tajně přivolali oddíly Hynka Koldštejnského a Jana Smiřického. Oba muži však informovali o chystané akci Smolařovu a Hedvikovu skupinu a sami sbírali v okolí Prahy posily proti Korybutovi. Skupina opozičních radikálů neváhala a v časných ranních hodinách 17. dubna 1427 svolala obec na Staroměstské náměstí, seznámila ji se zrádným počínáním Zikmunda Korybutoviče a zajala ho v jeho paláci. Korybut byl následně uvězněn na hradě

²⁴⁴ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s.351–356; F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 178–182; F. KAVKA, *Poslední Lucemburk*, s. 129; J. MACEK, *Prokop Veliký*, s. 43–51; F. PALACKÝ, *Dějiny, díl 3.*, s. 524–528; podrobněji k bitvě J. DURDÍK, *Husitské vojenství*, s. 171–180.

²⁴⁵ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 183.

²⁴⁶ Počátkem roku 1427 ovládal Zikmund Korybutovič, stojící v čele pražského svazu, kromě Prahy jen Kolín, Chrudim a Mělník. Viz F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 185.

²⁴⁷ „Bezprostřední důvod k dalšímu pražskému převratu zavdaly kontakty Zikmunda Korybutoviče s katolickou šlechtou. Staroměstská rada, v níž zasedali stoupenci rozhodnějšího husitského směru, s překvapením zaznamenala, že Korybut rozesílá prostřednictvím městské kanceláře ochranné listy na připravovaný sněm i katolickým šlechticům.“ P. ČORNEJ, *Velké dějiny země Koruny české V.*, s. 359; Jaroslav BOUBÍN, *Tři korybutovské písemnosti. Materiálová studie s edicí*, in: FHB 4, Praha 1982, s. 219–232.

²⁴⁸ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 359.

Valdštejně a řada konzervativních mistrů musela odejít do vyhnanství. Dubnové události vynesly k moci skupinu Václava Hedviky a Matěje Smolaře, kteří po volbách na Starém Městě stanuli v městské radě (podobně jako v roce 1424). Svojshe ze Zahrádky se stal vrchním pražským hejtmanem a Jan Rokycana zaujal místo jediného nejvyššího úředníka v náboženských záležitostech.²⁴⁹

Vilém Kostka z Postupic, čelní představitel Korybutovy rady, se zmiňovaných událostí neúčastnil a příznačně se držel stranou (na rozdíl od Svojsheho ze Zahrádky a Jana Rozvody ze Stakor). Je více než pravděpodobné, že jako již dříve vyčkával, jak se celá záležitost vyvine.²⁵⁰ Na straně Korybuta však zůstal až do září stejného roku.²⁵¹

Převrat z dubna 1427 patřil mezi zásadní momenty v dějinách revoluce. Zikmund Korybut setrval v internaci až do podzimu následujícího roku.²⁵² Pražské souměstí, které doposud kolísalo mezi součinností s husitskými konzervativci a radikály se na sedm let stalo součástí čtyřbloku tvořeného ještě tábory, sirotky a severozápadočeským svazem. Kališníční konzervativci se dočasně ocitli na okraji dění.²⁵³

Ani porážka třech křížových výprav a nedávná zkušenost z Ústí nad Labem neodradila katolickou Evropu od myšlenky podmanění českých kacířů silou. Dne 18. března 1427 papež vyhlásil křížové tažení proti husitům. Koncem dubna započalo jednání říšského sněmu, kde se stanovil postup křížové výpravy a shromaždiště vojsk.²⁵⁴ Zároveň byly vyvíjeny diplomatické aktivity s cílem rozbit jednotu husitských sil. Husitští konzervativci se stále neshodli s dubnovou porážkou, což Fridrichu Braniborskému značně ulehčovalo diplomatické kroky, kterými zamýšlel získat umírněné husitské šlechtice na svoji stranu. Několik z nich dokonce nabízelo markraběti svoji pomoc, mezi nimi například Jan Smiřický, zklamaný dubnovými událostmi, a pravděpodobně i Hynek Koldštejnský

²⁴⁹ F. ŠMAHEL, *Husitské Čechy*, s. 92–94; F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 183–190; P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 357–360; F. PALACKÝ, *Dějiny, díl 3.*, s. 530–534.

²⁵⁰ V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy IV.*, s. 367.

²⁵¹ P. ČORNEJ, *Světla a stíny husitství*, s. 180.

²⁵² F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 189.

²⁵³ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 360.

²⁵⁴ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 190–191.

z Valdštejna. Politici znalí českých poměrů navrhovali, aby braniborský markrabě kontaktoval Prahu, Žatec, Louny a některé z českých šlechticů. Objevilo se i jméno Viléma Kostky z Postupic.²⁵⁵ Ten však nabídku spolupráce nepřijal.²⁵⁶ Zdá se, že Vilém byl buď přesvědčený kališník, nebo skvělý prognostik, přičemž druhá varianta je pravděpodobnější. Křížová výprava, která se uskutečnila v létě 1427, skončila opět naprostým fiaskem u Stříbra a Tachova.²⁵⁷

Husitští konzervativci, kteří se nesmířili s dubnovým převratem, využili válečných operací, které v létě 1427 probíhaly na jihozápadě Čech, a pokusili se získat Prahu opět pod svoji kontrolu. Po domluvě s umírněnými kališnickými předáky Hynkem Koldštejnským z Valdštejna, Janem Smiřickým a některými katolickými šlechtici vtrhli v sobotu 6. září 1427 do Prahy. Bez odporu se dostali až na Staroměstské náměstí, kde na ně čekalo nepříjemné překvapení. Nejenže se k nim nikdo nepřidal, ale navíc se ocitli v pasti. Vilém Kostka z Postupic, kterému spiklenci předem (4. září) svěřili své úmysly, včas varoval Rokycanovy straníky.²⁵⁸ Několik desítek odbojníků padlo a víc než polovina se ocitla v zajetí. Hynek Koldštejnský byl zabit a Jan Smiřický uvězněn. Brzy se mu však podařilo uprchnout a s pražany vedl ještě téměř rok osobní válku. Vilém Kostka z Postupic se během tohoto konfliktu pokoušel o smírné jednání se Smiřickým, leč bezvýsledně.²⁵⁹ Následovaly popravy, represe a posílení moci Jana

²⁵⁵ V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy IV.*, s. 384; F. M. BARTOŠ, *Husitská revoluce II. Vláda bratrstev a její pád 1426–1437 (České dějiny II/8)*, Praha 1966, s. 25.

²⁵⁶ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 193; P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 486.

²⁵⁷ F. KAVKA, *Poslední Lucemburk*, s. 130; P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 484–490; F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 195–198.

²⁵⁸ „Všemi mastmi mazaný Kostka bystře vytušil hazardnost plánu, vsadil na vojenskou moc polních bratrstev a podle toho také jednal. Svým druhům záměr nerozmlouval, avšak hned druhého dne tajným poslem zpravil o chystaném přepadu Prahy čelného staroměstského měšťana Simona od Bílého lva.“ Viz F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 199–200; také P. ČORNEJ, *Velké dějiny zemí Koruny české V.*, s. 490–491; F. KAVKA, *Poslední Lucemburk*, s. 130; podrobněji F. PALACKÝ, *Dějiny, díl 3.*, Praha 1939, s. 551; také V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy IV.*, s. 394; F. M. BARTOŠ, *Husitská revoluce II.*, s. 34; Zpráva o celé události viz *Staré letopisy české z rukopisu křížovnického*, edd. František ŠIMEK – Miloslav KAŇÁK, Praha 1959, s. 91–92; Podobně také *Staré letopisy české z rukopisu vratislavského*, ed. František ŠIMEK, Praha 1937, s. 54–55.

²⁵⁹ V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy IV.*, s. 407.

Rokycany. Ještě v září stejného roku se Rokycanovi pražané spojili s tábory a sirotky a oblehli Kolín, místo vzniku komplotu namířeného proti Praze.²⁶⁰

Vilém Kostka z Postupic, který jako Korybutův podkomoří pronikl v roce 1422 do pražských poměrů a seznámil se zde s tehdejšími staroměstskými radními (Hedvikou, Janem z domu U ruky, Matějem z domu U hřebenů a dalšími), vystoupil v září 1427 z ústraní, vzdal se prokorybutovských sympatií a s předstihem varoval své staroměstské přátele o nebezpečí, které Praze hrozilo z Kolína. Tímto tahem si zajistil místo mezi předními představiteli husitské politiky a diplomacie. „*Velvar, Hedvika, Smolař, Rokycana, Lupáč, Kostka, v pozadí skrytý Mikuláš Humpolec a s nimi spjaté osoby určovali od roku 1427 až do srpna 1436 směr staroměstské politiky. Ta se orientovala na vojenskou spolupráci s tábořským a částečně sirotčím svazem při taženích za hranice, při obraně proti cizím interventům a podílela se na obhajobě husitského programu v jednáních s basilejským koncilem a Zikmundem Lucemburským, aniž by ztrácela ze zřetele pražská specifika.*“²⁶¹

4.3.8 Stabilizace husitských sil a přechod do ofenzívy – Vilémovy aktivity na straně Starého Města pražského a jeho smírná politika s Tábořem

Po roce 1427 převládla v rámci jednotlivých husitských proudů snaha o společný postup. Ačkoliv mezi nimi stále přetrvávaly určité vzájemné ideové neshody a mocenská rivalita, dařilo se v zájmu celého hnutí tyto rozepře úspěšně tlumit. Zásadní zásluhy na smířlivém politickém vývoji měly osobnosti, které se po roce 1425 objevily na veřejné scéně jako respektované autority. Těmto mužům nechyběla ochota projevit v klíčových momentech vůli ke kompromisům.²⁶² K takovým postavám patřil i Vilém Kostka z Postupic. Tento prozíravý diplomat si v průběhu předešlých let získal patřičné konexe a vhléd do politického dění. Během 20. let 15. století se účastnil řady sněmů, zahraničních

²⁶⁰ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 200; P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 491.

²⁶¹ P. ČORNEJ, *Světla a stíny husitství.*, s. 180–181.

²⁶² P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 494.

poselstev a opakovaně se objevoval jako rozhodčí ve sporech a úmluvách o příměří. Právě po roce 1427 začal Vilém Kostka, názorově spřízněný s pražským blokem, rychle stoupat na vrchol své politické a diplomatické kariéry.²⁶³ Ačkoliv se do čela jednotlivých svazů postavili duchovní (na straně pražské Jan Rokycana, na táborské Prokop Holý, na sirotčí Prokop Malý), bez úzké spolupráce se zkušenými vojenskými hejtmany a komunálními politiky, ke kterým Kostka s jistotou náležel, by v roli politických vůdců uspěli jen stěží.²⁶⁴

V létě roku 1429 opět vyvstalo nebezpečí, že třenice mezi husitskými křídly propuknou nanovo. Tentokrát mezi Starým Městem, inklinujícím k táborům, a Novým Městem, sympatizujícím se sirotky. Rozepře, která málem skončila ozbrojeným střetem, byla způsobena sporem o konfiskáty po vypovězení Korybuta a osobní zášti mezi Janem Rokycanou a Jakubem Vlkem. Plynula však také z rozdílných názorů na jednání se Zikmundem Lucemburským.²⁶⁵ Novoměstští společně se sirotky rázně odmítli jakékoliv styky s římským králem. Koncem září 1429 se v Praze rozhořely boje a hrozilo, že přerostou v závažný konflikt. Obě města narychlo obesílala své spojence. Staroměstským přispěchal na pomoc táborský duchovní Prokop Holý, Jan Řitka z Bezdědic a Vilém Kostka z Postupic.²⁶⁶ Vilém se účastnil i následného smířování zneprátelených stran 20. a 25. září 1429 a byl jedním z garantů mírového urovnání sporu.²⁶⁷ „*Pod pokutú nahoře psanú a pode ctí a věrú oboji páni nepohnutedlně slíbili sobě věčně držeti. Tito sú ubrmané byli: Jan Rakovničský, hajtman města Kúřimského, Jíra z Řečice, Královec, hejtman vojska Sirotčieho, a Vilém z Postupic.*“²⁶⁸ Výsledkem urovnání mezi zneprátelenými stranami bylo začlenění Nového Města do sirotčího bloku a ještě užší spolupráce mezi Staroměstskými a táborským svazem.²⁶⁹ Na důkaz

²⁶³ V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy IV.*, s. 375.

²⁶⁴ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 498.

²⁶⁵ Viz Bratislavské porady z 15. srpna 1429. F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 210–215; také P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 507–510, 517; podrobně o jednání v Bratislavě F. KAVKA, *Poslední Lucemburk*, s. 158–162; také F. PALACKÝ, *Dějiny, díl 3.*, s. 570–571.

²⁶⁶ V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy IV.*, s. 439.

²⁶⁷ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 215; F. M. BARTOŠ, *Husitská revoluce II.*, s. 56; F. PALACKÝ, *Dějiny, díl 3.*, s. 573–574; V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy IV.*, s. 440.

²⁶⁸ viz *Staré letopisy české z rukopisu v Bratislavě*, ed. František ŠIMEK, Praha 1937, s. 56–57.

²⁶⁹ „*Nevyhlášeným důsledkem zářijové krize bylo trvalé připojení Nového Města k sirotčímu svazu. Jeho polní hejtmáné si v něm rychle zřídili stálou základnu, které dávali přednost před Kutnou*

přátelství vyrazila ještě koncem září sjednocená husitská vojska na společné zahraniční vojenské tažení.²⁷⁰

4.3.9 Účast Viléma Kostky z Postupic při husitských výpravách za hranice

Slábnoucí postavení české katolické opozice, která nebyla schopná proti husitům účinně zasáhnout a jednotný postup husitských sil umožnily přenést válečné operace do vedlejších zemí Koruny české i za hranice státu. Od roku 1425 se staly vpády husitů do rakouských zemí pravidelnou záležitostí.²⁷¹ V letech 1422–1426 ovládli husité klíčové komunikace spojující české vnitrozemí se zahraničím a od zimy 1429/1430 se zaměřili na německé oblasti říše.²⁷² V roce 1433 pak sirotčí polní vojsko podniklo v žoldu polského krále výpravu až k Baltu.²⁷³ Smyslem těchto tažení bylo převést tíhu bojů na nepřátelské území, uživit početné kontingenty polních vojsk a v neposlední řadě šířit ideály husitského programu a získat pro něj co nejvíce přívrženců. „*Zásadu, že válka se musí uživit sama, bylo lepší aplikovat na účet zahraničních protivníků.*“²⁷⁴

„*Spanilé jízdy*“²⁷⁵ do Míšně letech 1429–1430, v jejímž čele stál Prokop Holý, se účastnil také Vilém Kostka z Postupic. Vystupoval zde mezi „*urozenými spojenci*“ polních vojsk sirotků,²⁷⁶ vedených Velkem Koudelníkem a Janem Kralovcem. Husitská výprava, čítající asi 18 000 mužů, vyrazila z Čech kolem 20. prosince 1429, překročila řeku Muldu, protáhla Grimou a Lipskem. Protože protivník nekladl odpor, rozdělily se husitské síly do pěti kolon. Již 25. ledna 1430 se husitská vojska zmocnila Plavna, následně Kulmbachu a Bamberku. Bamberské biskupství se zachránilo vyplacením 12 000 rýnských zlatých

Horou a jinými posádkovými městy. Naproti tomu politické sblížení představitelů tábořského bratrstva s radní vrstvou Starého Města k obdobnému kroku nedospělo, čímž se v Praze vytvořila dočasná mocenská nerovnováha.“ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 217.

²⁷⁰ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 519; F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 215.

²⁷¹ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 498–505.

²⁷² P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 514–524.

²⁷³ J. MACEK, *Husité na Baltu a ve Velkopolsku*, Praha 1952

²⁷⁴ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 500.

²⁷⁵ Výklad termínu viz P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 523.

²⁷⁶ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 220; F. PALACKÝ, *Dějiny, díl 3.*, s. 578; V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy IV.*, s. 448.

výkupného. V únoru husité pokračovali na Norimberk a systematicky plenili nepřátelské území. Markrabě Fridrich Braniborský se s nimi snažil vyjednávat. Husité se však dožadovali veřejného slyšení o čtyřech artikulech pražských na právě chystaném sněmu v Norimberku. Město (ač pro husity nedobytné) zaplatilo 11 000 zlatých ve snaze předejít plenění svého zázemí.²⁷⁷ Polovinu smluvené částky zaplatilo ihned a druhou přijeli koncem května 1430 převzít Beneš z Mokrovous a Vilém Kostka z Postupic do Norimberku. Jako projev osobního uznání za shovívavé stanovení výkupného obdrželi oba šlechtici od norimberské městské rady 1 000 zlatých.²⁷⁸ Z roku 1430 také pochází zmínka o převzetí jisté sumy peněz Prokopem Holým a Vilémem Kostkou z Postupic od Norimberských. Podle starých letopisů českých se předání uskutečnilo v Domažlicích a Vilém s Prokopem peníze údajně rozdělili mezi vojáky.²⁷⁹ „*A tak s tú úmluvú vrátí se zase o masopustě; a Němci potom všecky zlaté přinesli do Domažlic podlé smlúvy a tu Holý Prokop a pan Kostka, pobravše zlaté, rozdělili je mezi se a mezi vojska etc.*“²⁸⁰ Při jednání o výkupném se zástupci města Norimberka pečtili Mokrovouský s Kostkou průvodní listy pro markraběte Fridricha Braniborského, což je dokladem toho, že jejich jména dávala dostatečné záruky bezpečnosti ze strany kališníků.²⁸¹ Přestože Fridrich zaručil husitským

²⁷⁷ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 517.

²⁷⁸ „*Vilém Kostka z postupic s Benešem od té doby projevovali mimořádný zájem o přímou účast při finančních transakcích polních bratrstev.*“ Viz František ŠMAHEL, *Husitská revoluce III. Kronika válečných let*, Praha 1996, s. 222; František Michálek BARTOŠ, *Husitská revoluce II. Vláda bratrstev a její pád 1426–1437 (České dějiny II/8)*, Praha 1966, s. 65–66; Pavel KRÍŽEK, *Beneš z Mokrovous – Příslušník „druhé linie“*, in: *Východočeský sborník historický 6*, Pardubice 1997; s. 41. Podobná zpráva o účasti Viléma Kostky při vyjednávání ve věci výkupného pochází z roku 1432, Vilém se angažoval ve stanovení výkupného za odchod husitských posádek z Otmuchově, Němčí, Vrbně a Kluczborku. Viz P. ČORNEJ, *Velké dějiny zemí Koruny české V.*, s. 534; o tom také František ŠMAHEL, *Husitská revoluce III. Kronika válečných let*, Praha 1996, s. 257.

²⁷⁹ viz Petr ČORNEJ, *Lipanská křižovatka*, Praha 1992, s. 70; František HOFFMAN, *Litomyšl v husitském revolučním hnutí*, in: *Sborník příspěvků k dějinám Litomyšle a okolí, K 700. výročí povýšení Litomyšle na město v roce 1959*, Pardubice 1959, s. 61; také Josef MACEK, *Prokop Veliký*, Praha 1953, s. 94; Václav Vladivoj TOMEK, *Dějepis města Prahy IV.*, Praha 1879, s. 460.

²⁸⁰ Celá zpráva viz *Staré letopisy české z rukopisu vřatislavského*, ed. František ŠIMEK, Praha 1937, s. 58; podobně také *Staré letopisy české z rukopisu křižovnického*, ed. František ŠIMEK – Miloslav KAŇÁK, Praha 1959, s. 98. Podobně též viz *Fontes rerum bohemicarum – Series Nova II. Staré letopisy české. Texty nejstarší vrstvy*, edd. Alena ČERNÁ – Petr ČORNEJ – Markéta KLOSOVÁ, Praha 2003, s. 145.

²⁸¹ Pavel KRÍŽEK, *Beneš z Mokrovous – Příslušník „druhé linie“*, in: *Východočeský sborník historický 6*, Pardubice 1997; s. 40–41; „*Následkem toho vydali mu vůdcové čeští průvodní listy,*

delegátům slyšení na náměstí v Norimberku, veřejná obhajoba husitských pravd před předními německými bohoslovci se nekonala. Zikmund Lucemburský i papež vystoupili zásadně proti.²⁸² Poté, co naděje husitů na slyšení na mezinárodním fóru ztroskotaly, se výprava odebrala zpět do Čech. Do Prahy se vrátili 21. února 1430.²⁸³ Husité si z tohoto tažení přivezli obrovskou kořist. Na své si přišel i Vilém Kostka z Postupic, který se obohatil provizemi při sjednávání podmínek výkupného s německými městy. Trvale rostla i jeho autorita mezi husity (fakt, že ho pověřili jednáním o výkupném a že mohl signovat průvodní listy, dokládá, jaké důvěře se v jejich řadách těšil).

Od roku 1430 se Vilém začal objevovat stále častěji po boku Beneše z Mokrovous při událostech většího i menšího významu.²⁸⁴ Oba například přivěsili roku 1431 pečeť k rozsudku ve sporu mezi Perchtou ze Šternberka a kostelníky od sv. Havla v Praze o roční plat ve vsi Dálově.²⁸⁵

Pro Viléma, který na přelomu dvacátých a třicátých let zřejmě dosáhl věku kolem čtyřicítky, musela být účast na zahraničních taženích vítanou příležitostí zdokonalit své schopnosti. Možnost jednat s elitou katolické Evropy jistě posílila sebevědomí ostříleného diplomata. Zahraniční mise umožnily husitským hejtmanům a duchovním rozšířit geograficko-politický horizont a nasbírat cenné zkušenosti.²⁸⁶ Ty měl Vilém záhy zúročit při rokování na četných sněmech první

aby mohl bezpečně k nim přijíti. Dwa byly dány dne 3 Unora z ležení u Kulmbacha, z nichž jeden od Jiry z Řečice, heitmana sirotků, a druhý od pana Smila ze Šternberka, Wiléma Kostky a Beneše z Mokrowaus. Zároveň wapraveni byli od každého z pěti wojsk českých dwa zřízení pod bezpečenstwím do Normberka, aby kurfirsta k wojsku doprowodili.“ Viz Václav Vladivoj TOMEK, Dějepis města Prahy IV., Praha 1879, s. 455.

²⁸² V květnu roku 1430 se mělo v Chebu konat jednání husitského poselstva s braniborským kurfiřtem Fridrichem o možnosti zmiňované husitské disputace v Norimberku. Akce byla plánována na 23. dubna 1430. Ačkoliv Zikmundův zástupce Fridrich vyrazil 16. května z Norimberku, do Chebu z neznámých důvodů nedorazil. Mezi delegáty pražanů, kteří na něho v Chebu čekali, jsou zmiňováni Vilém Kostka z Postupic s Benešem z Mokrovous. Viz Pavel KRÍŽEK, *Beneš z Mokrovous – Příslušník „druhé linie“*, in: *Východočeský sborník historický 6*, Pardubice 1997; s. 42; také F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III. Kronika válečných let*, Praha 1996, s. 225.

²⁸³ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 523; také František ŠMAHEL, *Husitská revoluce III. Kronika válečných let*, Praha 1996, s. 223.

²⁸⁴ Pavel KRÍŽEK, *Beneš z Mokrovous – Příslušník „druhé linie“*, in: *Východočeský sborník historický 6*, Pardubice 1997; s. 41.

²⁸⁵ AČ I., s. 157, č. 19.

²⁸⁶ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 543.

poloviny 30. let, které vyvrcholily basilejským koncilem. Akce takového formátu jistě vyžadovala přítomnost zkušených politiků s patřičným společenským vystupováním, mezi které Vilém Kostka z Postupic patřil.²⁸⁷

4.3.10 Vrchol Vilémovy politické kariéry (Cheb, Basilej, Lipany ...)

Dlouhodobé úspěchy husitské ofenzivy přiměly jejich odpůrce v německých oblastech říše i v Uhrách k ochotě hledat s českými kališníky vzájemný konsensus pomocí diplomatických prostředků.²⁸⁸ Jednání husitů se Zikmundem Lucemburským v Bratislavě (1429) a s Fridrichem Hohenzollernským na hradě Beheimsteinu (1430) byla bezúspěšná.²⁸⁹ Příznivé podmínky pro seriózní jednání nastaly až v roce 1431, kdy zahájil svou činnost basilejský koncil, který měl řešit otázku církevní reformy.²⁹⁰

Touto dobou se naplno projevíly diplomatické schopnosti Viléma Kostky z Postupic. V první třetině 30. let byl nominován do většiny husitských poselstev k čelním představitelům katolické Evropy.²⁹¹ Dle F. Palackého se stal také členem nově zvoleného vládního orgánu, který vzešel ze sněmu v Kutné Hoře během února 1431.²⁹²

V březnu stejného roku se Vilém účastnil jednání v Krakově, na kterém se Vladislav II. Jagellonský pokoušel usmířit kališníky s katolickou církví. V čele českého poselstva stáli Prokop Holý, Vilém Kostka z Postupic, Bedřich ze Strážnice a Petr Payne. Polský král se je snažil přesvědčit, aby se podrobili rozhodnutí chystaného církevního koncilu. Členové delegace však odmítli

²⁸⁷ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 543–544; také František Michálek BARTOŠ, Několik záhad v životě Prokopa Velikého, SH 8, 1961, s. 157–195; osobnost Prokopa Holého viz Josef MACEK, *Prokop Veliký* Praha 1953

²⁸⁸ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 542.

²⁸⁹ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 545; F. KAVKA, *Poslední Lucemburk*, s. 158–162.

²⁹⁰ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 545–548; F. KAVKA, *Poslední Lucemburk*, s. 154–158.

²⁹¹ František HOFFMAN, *Litomyšl v husitském revolučním hnutí*, in: Sborník příspěvků k dějinám Litomyšle a okolí, K 700. výročí povýšení Litomyšle na město v roce 1959, Pardubice 1959, s. 60–61.

²⁹² „*Jména nových vladařův, volených ze všech stavův i všech obcí v zemi, avšak jen strany podobojí, nejsou sice známa: není však pochyby, že kněz Prokop Veliký, pan Menhart ze Hradce a Vilém Kostka z Postupic náleželi do počtu jejich*“ viz F. PALACKÝ, *Dějiny*, díl 3., s. 602.

akceptovat Vladislavův požadavek. Byli sice ochotni o čtyřech artikulech diskutovat, ne se však podřídili jednostrannému výroku autorit katolické církve.²⁹³

4.3.11 Vilém Kostka z Postupic a chebská jednání

Na úspěchu rokování v Basileji v roce 1431 měl osobní zájem Zikmund Lucemburský. Zdar případného jednání koncilu se zástupci husitů umocňoval jeho naději na brzké přijetí na český trůn. V dubnu 1431 vypravil posly k husitským předákům do Prahy s pozváním k dalšímu jednání do Chebu. Kališníci nabídku přijali a na květnovém sněmu v Praze rozhodli vyslat delegaci tvořenou zástupci Táborů a Pražanů k Zikmundovi.²⁹⁴ Mezi pražskými posly zaujali přední místo Vilém Kostka z Postupic a Beneš Mokrovouský. Táboři zastupovali Matěj Louda z Chlumčan a kněz Markolt ze Zbraslavic.²⁹⁵ Římský král nabízel husitům diskuzi o podmínkách jejich účasti na basilejském koncilu. Jednání však bylo neúspěšné.²⁹⁶ Proti dohodám tvrdě zasáhl papežský legát Giuliano Cesarini. Z toho důvodu se kališnická delegace odebrala zpět do Prahy. Měsíc nato (29. června 1431) Cesarini vyhlásil pátou křížovou výpravu proti českým heretikům.²⁹⁷ Ta však opět skončila totálním debaklem, když se její zhruba dvacetitisícová armáda rozprchla před husity u Domažlic. Stalo se tak 14. srpna 1431.²⁹⁸

²⁹³ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 232; podobně J. MACEK, *Husité na Baltu a ve Velkopolsku*, s. 34; F. PALACKÝ, *Dějiny, díl 3.*, s. 594–595; také J. GOLL, *Čechy a Prusy ve středověku*, s. 218.

²⁹⁴ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 562.

²⁹⁵ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 237; také Pavel KŘÍŽEK, *Beneš z Mokrovous – Příslušník „druhé linie“*, in: *Východočeský sborník historický 6*, Pardubice 1997, s. 42; Amedeo MOLNÁR, *Chebský soudce*, in: *Soudce smluvený v Chebu*, Cheb – Praha 1983, s. 9–37; F. PALACKÝ, *Dějiny, díl 3.*, s. 604; *Fontes rerum bohemicarum – Series Nova II. Staré letopisy české. Texty nejstarší vrstvy*, edd. Alena ČERNÁ – Petr ČORNEJ – Markéta KLOSOVÁ, Praha 2003, s. 146–147; *Kronika Bartoška z Drahonice, Fontes rerum Bohemicarum V.*, ed. J. GOLL, Praha 1893, s. 603, r. 1431.

²⁹⁶ F. KAVKA, *Poslední Lucemburk*, s. 163–164; také F. M. BARTOŠ, *Husitská revoluce II.*, s. 68–69.

²⁹⁷ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 239; P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 550–551.

²⁹⁸ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 239–250; P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 555–557; P. ČORNEJ, *Lipanská křížovátka*, Praha 1992, s. 7–8; F. PALACKÝ, *Dějiny, díl 3.*, s. 611–619; podrobněji o průběhu bitvy J. DURDÍK, *Husitské vojenství*, s. 181–185.

Po zkušenostech z Domažlic změnili duchovní představitelé západokřesťanského světa strategii ve vyjednávání s kališníky. Cesarini, který se nešťastné kruciáty zúčastnil, nabídl ještě v září husitům slyšení na rokování v Basileji. Ti přijali pozvání s nadšením a v únoru 1432 se obrátili na koncil s žádostí o předběžné jednání, které by ujasnilo podmínky jejich účasti na sněmu v Basileji.²⁹⁹

V květnu 1432 tedy proběhlo v Chebu druhé kolo rozhovorů mezi husity a vyslanci basilejského synodu. Po desetidenních rozhovorech dospěly obě strany k dohodě o podmínkách, na jejichž základě budou vést husité disputaci s představiteli katolické církve. Výsledek tohoto jednání je znám jako: „*Soudce chebský*“.³⁰⁰

4.3.12 .Vilém Kostka z Postupic vyslancem na Basilejském koncilu

Na všehusitském sněmu v Kutné Hoře (v září 1432) byli zvoleni členové delegace do Basileje. Ideovým vůdcem poselstva byl Prokop Holý a světským představitelem Vilém Kostka z Postupic.³⁰¹ Na pověřovací listině z 5. září 1432 Vilém stojí na předním místě vedle Beneše Mokrovouského a Jíry z Řečice.³⁰²

Husitská delegace v čele s Prokopem Holým a Vilémem Kostkou z Postupic dorazila do Basileje koncem prosince 1432.³⁰³ Během tříměsíční disputace (od 16. ledna do 8. dubna 1433) se duchovní zástupci husitů snažili přesvědčit katolickou církev, aby přijala program čtyř pražských artikulů.³⁰⁴ Ve vzájemně

²⁹⁹ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 246–249; P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 558–561.

³⁰⁰ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 251–254; P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 357–565; F. KAVKA, *Poslední Lucemburk*, s. 166–167.

³⁰¹ F. PALACKÝ, *Dějiny národu českého v Čechách a na Moravě, díl 4.*, Praha 1939 s. 43.

³⁰² P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 568–569; F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 256; P. KŘÍŽEK, *Beneš z Mokrovous*, s. 43–44; podobně F. PALACKÝ, *Dějiny, díl 4.*, s. 49; také *Kronika Bartoška z Drahonice, Fontes rerum Bohemicarum V.*, ed. J. GOLL, Praha 1893, s. 609, r. 1432; *Urkundliche Beiträge zur geschichte des hussitenkrieges in den jahren 1419– 1436. II.*, ed. F. PALACKÝ, Praha 1873, 309, č. 823.

³⁰³ Podrobný výčet členů delegace viz F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 249, 256; podobně také P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 568–569.

³⁰⁴ O jednání v Basileji podrobně pojednal Alois Krchňák. v knize, která popisuje sněm den po dni, často zmiňuje proslovy Viléma Kostky z Postupic. Viz Alois KRCHŇÁK, *Čechové na basilejském sněmu*, Svitavy 1997, s. 44, 47, 84, 168, 169; podrobně také F. ŠMAHEL, *Husitská*

rozpravě se utkali čtyři bohoslovci z každé strany.³⁰⁵ Zdlouhavé názorové klání nikam nevedlo, protože oba zúčastněné tábory si v zásadě stály na svých stanoviscích. Polemiky zatím spíše mapovaly možnosti případné budoucí dohody. *“Rozhovory ale nesměly ztroskotat. Koncil potřeboval úmluvu s husity kvůli papeži i s ohledem na mezinárodní očekávání, kališníci představitelé se zase nemohli vracet domů s prázdnou. I česká veřejnost toužila po míru.”*³⁰⁶

Husité požadovali, aby další rozhovory mezi zástupci koncilu a kališnickými duchovními pokračovaly v Praze. Nutnost přesunu jednání zohledňovali nedostatkem financí potřebných k prodloužení pobytu.³⁰⁷ Vybavíme-li si, jakého bohatství nabyli Vilém Kostka z Postupic, Prokop Holý, nebo Beneš Mokrovouský během zahraničních tažení, zní tento argument paradoxně.³⁰⁸ Před odjezdem z Basileje si Vilém Kostka s Prokopem Holým uvědomili, že katolická Evropa nepřijme jejich pojetí božího zákona ve formě čtyř pražských artikulů. Pochopili také, že se stali předmětem politického zápasu mezi papežem a koncilem. Určitá naděje na smíření s koncilem zde však stále byla. Cesarini a kardinál Juan Cervantes naznačil Prokopovi Holému a Vilému Kostkovi, že je koncil ochoten povolit tři pražské artikuly. Neschůdným shledával pouze laické přijímání pod obojí.³⁰⁹

Předposlední den konání koncilu 13. dubna 1433 vystoupil Vilém Kostka s politickým prohlášením ve prospěch Vladislava II. Jagella v jeho sporu s řádem německých rytířů. Žádal sněm, aby nevyslechl řádové posly před příchodem polského poselstva.³¹⁰

revoluce III., s. 259–265; viz také *Deník táborského kněze o jednání Čechů na koncilu basilejském z roku 1433, Ze zpráv a kronik doby husitské*, ed. Ivan HLAVÁČEK, Praha 1981, s. 318–419.

³⁰⁵ Při jedné z disputací mezi Janem Rokycanou a Janem Stojkovičem. Zpochybnil vzdělaný dominikán husitské pojetí božího zákona a princip chebského soudce. Viléma Kostku to prý natolik pobouřilo, že opustil jednání a společně s Prokopem Holým odmítl další jeho proslovy navštěvovat. Viz P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 572; také F. M. BARTOŠ, *Husitská revoluce II.*, s. 131.

³⁰⁶ Viz P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 577.

³⁰⁷ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 265.

³⁰⁸ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 577.

³⁰⁹ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 579.

³¹⁰ Viz A. KRCHŇÁK, *Čechové na basilejském sněmu*, s. 174; F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 259; F. M. BARTOŠ, *Husitská revoluce II.*, s. 140; podobně F. PALACKÝ, *Dějiny, díl 4.*, s. 72; K polskému poselstvu v Basileji J. MACEK, *Husité na Baltu a ve Velkopolsku*, 37–38; viz

4.3.13 Vilém Kostka z Postupic a jeho úloha na politické scéně před bitvou u Lipan

Jednání pokračovalo v polovině června (12. června 1433) na svatotrojickém sněmu v Praze. Hlavní slovo zde měl blok husitské levice a středu. Po zkušenostech z Basileje však kališníci slevili ze svých požadavků. Místo přijetí husitského programu celým křesťanským světem, požadovali uznání čtyř pražských článků pro všechny obyvatele Českého království a Moravského Markrabství.³¹¹ Do výboru, sestaveného pro jednání se zastupiteli koncilu, zasedli Jan Rokycana společně s Prokopem Holým, Petrem Paynem, Mikulášem z Pelhřimova, Oldřichem ze Znojma, Knězem Ambrožem, Matějem Loudou, Šimonem z domu U bílého lva a Vilémem Kostkou z Postupic.³¹² Nebyl zde však žádný husitský konzervativec. Přes zásadní rozdílnost názorů se však i tentokrát obě strany dohodly pokračovat v jednání a do Basileje odjela tříčlenná husitská delegace (mistr Prokop z Plzně, Martin Lupáč, a Matěj Louda z Chlumčan). Ve snaze přimět koncil k přijetí svých požadavků, pohrozil Prokop Holý legátům oblehnutím Plzně. Věděl, že dobytí této pevnosti by vedlo ke kapitulaci českých katolíků a k ústupnosti basilejského koncilu.³¹³

Dne 14. července 1433, krátce po odjezdu vyslanců, husité skutečně zahájili blokádu katolické bašty.³¹⁴ Na pomoc při dobývání města údajně dorazil i Vilém Kostka z Postupic.³¹⁵ Celý podnik se brzy ukázal být nešťastným strategickým tahem, který se měl obrátit proti jeho iniciátorům.³¹⁶

Obléhání města skončilo neúspěchem. Basilejský koncil a neutěšená ekonomická situace Českých zemí napomohly vyvolat neshody v tábořském vedení. Příslušníci polních vojsk pochopili, že smírná jednání mezi husity a

také *Deník tábořského kněze o jednání Čechů na koncilu basilejském z roku 1433, Ze zpráv a kronik doby husitské*, ed. Ivan HLAVÁČEK, Praha 1981, s. 410–411.

³¹¹ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 273.

³¹² F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 272; také F. M. BARTOŠ, *Husitská revoluce II.*, s. 121; podobně F. PALACKÝ, *Dějiny, díl 4.*, s. 84.

³¹³ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 583–584; o svatotrojickém sněmu také F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 272–274.

³¹⁴ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 275; P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 584.

³¹⁵ F. HOFFMAN, *Litomyšl v husitském revolučním hnutí*, s. 61.

³¹⁶ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 613; F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 274–275.

basilejským synodem jim přinesou existenční nejistotu. Vnímali proto Viléma Kostku, Prokopa Holého a ostatní politiky spojené s jednáním v Basileji jako zrádce.³¹⁷

Na svatého Martina (11. listopadu 1433) začal v Praze jednat další husitský sněm. Je pravděpodobné, že se ho zúčastnil také Vilém Kostka. Sešli se zde představitelé husitských svazů a polních obcí, moravská kališnická nobilita a také řada nedávno ke kalichu přistoupivších hejtmanů. Hlavními body rokování bylo dosažení konsensu s basilejským koncilem o uspořádání náboženských poměrů v Čechách i na Moravě a otázka vnitropolitické situace.³¹⁸ Stočlenný sněmovní výbor zvolil za nového zemského správce Aleše Vřešťovského z Riesenburka a stanovil dvanáctičlennou radu, která mu měla vypomáhat.³¹⁹ Pan Aleš i zmiňovaná rada obdrželi od sněmu královské pravomoci.³²⁰ Vyslanec basilejského koncilu Jan Palomar předložil sněmu návrh smlouvy čtyř artikulů.³²¹ Ačkoliv dali 30. listopadu zástupci husitského duchovenstva koncilním legátům souhlas se zněním úmluvy o čtyřech člancích, se zněním dokumentu nesouhlasili kališničtí radikálové sirotčího okruhu a členové polních vojsk, ani velká část husitské šlechty. Po zdlouhavé diskuzi tedy sněm kompaktáta odmítl.³²²

4.3.14 Vilém Kostka z Postupic v řadách kališnicko-katolické koalice

Dne 26. února 1434 předali basilejští legáti husitskému vyslanci Martinu Lupáčovi bulu, kterou jasně deklarovali, že sněm trvá na znění kompaktát, a že není ochoten dalších ústupků. Odmítavá reakce koncilu a neutěšené poměry v zemi přesvědčily v březnu 1434 blok husitského středu a umírněných utrakvistů (mezi které patřil například Aleš Vřešťovský, Vilém Kostka z Postupic, Jan Velvar, Jan Rokycana), aby opustil radikály, přihlásil se k nově vzniklé

³¹⁷ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 587–589.

³¹⁸ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 601.

³¹⁹ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 278–280; také F. PALACKÝ, *Dějiny, díl 4.*, s. 97.

³²⁰ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 600–602; F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 278–280;

³²¹ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 603.

³²² F. PALACKÝ, *Dějiny, díl 4.*, s. 98–99.

kališnicko–katolické koalici a dal tak přednost míru a obnově země.³²³ Pragmaticky uvažující Kostka z Postupic pochopil již po svém návratu z Basileje, že husité své pojetí božího zákona jako závazné normy pro celý křesťanský svět neprosadí (byl si toho ostatně vědom i jeho přítel Prokop Holý, který si však zvolil opačnou stranu fronty).³²⁴ Také si uvědomoval, že smíření se Zikmundem Lucemburským je na dosah ruky. Právě právoplatný panovník byl do budoucna zárukou legalizace nabytých majetků. Tomu Vilém pragmaticky podřídil svůj další postup.³²⁵ Pro realisticky uvažujícího šlechtice byla tedy pravděpodobně jedním z hlavních motivů stranického posunu touha udržet si zabrané církevní statky. Během neustálých revolučních bojů a vyjednávání, při kterých si Vilém stále zřetelněji uvědomoval neuskutečnitelnost původních cílů husitského programu, začaly převažovat zjištěné motivy nad přesvědčením.³²⁶

4.3.15 Účast Viléma Kostky z Postupic na obsazení Prahy v roce 1434

Počátkem jara 1434 došlo k zásadnímu přeskupení sil v zemi. Aleš Vřešťovský, který byl hlavou koaličního spolku a jeho klíčový spojenec Vilém Kostka z Postupic, vyzvali všechny husitské strany k respektování zemské vlády a k poslušnosti. Výnos byl nepřímě směřován proti polním vojskům. To přimělo vůdce tábořského a sirotčího svazu k rozhodným krokům. Věděli, že mají-li v budoucnu uspět, musí nutně ovládnout Prahu a zároveň nesmí polevit při obléhání Plzně. Strategické důležitosti hlavního města si byla pochopitelně vědoma rovněž kališnicko-katolická koalice, jejíž jednotky dorazily 5. května na Malou Stranu a obsadily Pražský hrad. Následující den se Aleš Vřešťovský, Vilém Kostka z Postupic a Beneš Mokrovouský, a zřejmě i jiní šlechtici snažili novoměstské radikály přimět k dohodě. Odpovědí jim byla dělostřelba ze srubů a z kostela Panny Marie Sněžné. Po krátké púťce vojsko Aleše Vřešťovského

³²³ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 610. “*Mluvit v tomto případě o zradě revoluce a husitského programu není dost dobře možné. Téměř všichni příslušníci skupiny husitského středu totiž v následujících třech letech prokázali pevnost svých stanovisek jak v obtížných rozhovorech s koncilem, tak s císařem Zikmundem.*” P.ČORNEJ, *Lipanské ozvěny*, Praha 1995, s. 14.

³²⁴ P. ČORNEJ, *Lipanská křižovatka*, Praha 1992, s. 45–46.

³²⁵ F. HOFFMAN, *Litomyšl v husitském revolučním hnutí*, s. 61.

³²⁶ Tamtéž, s. 59.

obsadilo Nové Město, které táborští a sirotčí exponenti, mezi nimi Prokop Holý, včas opustili.³²⁷ Podle F. M. Bartoše Vilém předem varoval Prokopa Holého o chystaném přepadu Nového Města. Což dokládá, že mezi oběma muži existovaly přátelské vazby, a že Vilém volil strany spíše s ohledem na své majetkové zájmy, než že by zášť ke druhé straně měla ideologický základ. Bartoš uvažuje také nad možností, že Kostka sledoval vyzrazením plánu napadení Prahy ještě jiný cíl. „*Úvahy o spleťtí situaci před zahájením útoku se nemohou vyhnout otázce, zda vyzrazení tajemství Prokopovi nemělo ten účel, aby odpovědnost za útok svalilo na polní vojsko. O tom, jak se Prokop rozhodne, sotva mohly nastat pochybnosti, a stejně o tom, že oznámí-li odhalení velitelům polních vojsk, ti sáhnou ihned ke zbrani.*“³²⁸ Situace se pro Táborstvo nevyvíjela příznivě ani v západních Čechách. Ve stejný den se podařilo Přibíkovi z Klenové dodat obležené Plzni zásoby obilí. Další dobývání se proto jevílo zbytečným. Táborstvo-sirotčí sbory proto 9. května odtáhly. Po obsazení Prahy a zásobení Plzně bylo další řešení konfliktu možné jedině na bitevním poli.³²⁹

4.3.16 Vilém Kostka z Postupic a Prokop Holý v Bitvě u Lipan

Střet mezi nově zformovanou kališnicko-katolickou koalicí a spojeným táborstvo-sirotčím vojskem se odehrál 30. května nedaleko vsi Lipany. Koaliční vojsko vedené Divišem Bořkem z Miletínka zde drtivě porazilo polní vojska sirotčího a táborského svazu. V bitvě, které se na obou stranách účastnilo kolem 24 000 mužů, padlo mnoho významných osobností z řad radikálních husitů. Mezi mrtvými byl například kněz Prokůpek, Markolt ze Zbraslavic a také Prokop Holý. Toho měl podle Aenea Silvia Piccolominiho zabít v boji Vilém Kostka z Postupic.³³⁰ Tvzení italského humanisty je však nepravdivé. Tato epizoda měla

³²⁷ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 613; F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 291–292; J. MACEK, *Prokop Veliký*, s. 185–186; F. PALACKÝ, *Dějiny, díl 4.*, s. 110.

³²⁸ Viz F. M. BARTOŠ, *Několik záhad v životě Prokopa Holého*, in: Sborník historický 8, Praha 1961, s. 192.

³²⁹ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 613; F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 292; P. ČORNEJ, *Tajemství českých kronik*, s. 225–226.

³³⁰ Viz *Aeneas Silvii Historia Bohemica – Enea Silvio Historie česká*, Edd. Dana MARTÍNKOVÁ – Alena HADRAVOVÁ – Jiří MATL, Praha 1998, s. 160–161; R. URBÁNEK, *Lipany a konec polních vojsk*, Praha 1934, s. 155, pozn. 115; F. PALACKÝ, *Dějiny, díl 4.*, s. 116;

zatraktivnit jeho vyprávění. Zároveň však měla také hlubší smysl. „*Prispívala k morálnímu odsudku husitů. Vždyť mezi opravdovými křesťany přítel nezabíjí přítele a kněz nebojuje na bitevním poli.*“³³¹ Vilém naopak po bitvě u Lipan zachránil život Petru Paynemu, Václavu Korandovi a několika dalším kněžím husitské levice.³³²

Lipanská bitva výrazně oslabilu sirotčí svaz a zbavila polní obce politické moci. Odstranila tak hlavní překážku bránící uzavření míru. Jednání mezi vyslanci koncilu, husity, Zikmundem Lucemburským se však vlekla ještě celé dva roky.³³³

4.3.17 Vilém Kostka z Postupic a jeho účast na jednáních se Zikmundem Lucemburským

Vilém Kostka se v období po Lipanech pohyboval mezi přívrženci středního a konzervativního husitského proudu reprezentovaného Menhartem z Hradce, Jindřichem Velíšským z Vartenberka, Hyncem Ptáčkem z Pirkňštejna a Moravan, Václavem Strážnickým z Kravař, Mikulášem Sokolem z Lamberka, Benešem Mokrovouským z Hustiřan, a Janem Smiřickým. Vilém z Postupic se aktivně podílel na většině sněmovních klání nadcházejících dvou let.³³⁴

Na jednání legátů basilejského koncilu s představiteli husitských Čech v Brně v červenci 1435 se Vilém Kostka z Postupic dostal hned dvakrát do nepříjemného incidentu. Katoličtí duchovní měli zakázáno sloužit mše v přítomnosti kališníků, kteří dosud nepřistoupili ke kompaktátům. Když Vilém 28. června navštívil v doprovodu Menharta z Hradce chrám sv. Petra, kde právě sloužil mši biskup Filibert, byla bohoslužba přerušena a Kostka vyzván, aby kostel opustil. Krátce na to, co uposlechl, se na věži rozezněli zvony, což si kališníci vyložili jako posměšné gesto oslavující vypuzení heretiků. Celá událost přerostla ve skandál, na který husitská delegace reagovala tak, že hodlala město

J. MACEK, *Prokop Veliký*, s. 190–191.

³³¹ P. ČORNEJ, *Lipanské ozvěny*, s. 24.

³³² P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 618; P. ČORNEJ, *Tajemství českých kronik*, s. 232; také P. ČORNEJ, *Lipanské ozvěny*, s. 7–23; podobně F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 294–295; F. PALACKÝ, *Dějiny, díl 4.*, s. 115–116; R. URBÁNEK, *Lipany a konec polních vojsk*, s. 156, pozn. 125;

³³³ P. ČORNEJ, *Lipanská křižovatka*, s. 205.

³³⁴ P. ČORNEJ, *Světla a stíny husitství*, s. 191–192; též, *Lipanská křižovatka*, s. 207.

opustit. Jejich odjezd málem překazil brněnská rokování. Janu Rokycanovi se však podařilo nepříjemnost urovnat. Při podobné situaci, pár dní po zmíněném incidentu, údajně Vilém neváhal tasit meč na vyhlášeného zemského škůdce Bedřicha ze Strážnice.³³⁵

Po slavnostním vyhlášení kompaktát v Jihlavě 5. července 1436 a následném přijetí Zikmunda Lucemburského za českého krále 14. srpna stejného roku (obou událostí se Vilém účastnil),³³⁶ se Vilémovi dostalo odměny za jeho uvážlivý postup během posledních revolučních let. Zikmund Lucemburský mu zapsal do zástavy hrad a město Litomyšl s veškerými přilehlými statky a také dvůr v Hrušové ve výši 4 000 kop grošů. Původně se jednalo o majetek Litomyšlského biskupství.³³⁷ Zapisováním konfiskovaného církevního zboží Zikmund odměňoval své někdejší oponenty. Na své si přišli například Vilém Kostka, Jan Smiřický, Diviš Bořek z Miletínka, Jan a Václav Zmrzlíkové, Mikuláš Trčka, Václav Carda, Matěj Salava, Jan Pardus a další hejtmané či spojenci bratrstev.³³⁸

Z nově nabytého majetku se Kostka dlouho netěšil. Na podzim roku 1436 byl Vilém Zikmundem pověřen, aby se zúčastnil pacifikace královehradecké posádky vedené knězem Ambrožem. Společně s Janem Pardusem přispěchal 5. listopadu na pomoc Divišovi Bořkovi z Miletínka k Plačicím u Hradce Králové. Společnými silami zde odrazili útok hradeckého hejtmana Zdislava Mnicha z Roudnice a obklíčili město. Ještě té noci však Hradečtí podnikli protiútok a Vilém Kostka byl ve svém stanu zabit. „*Item. V úterý (6. listopadu) po Všech svatých z rozkázanie ciesařova pan Kostka s Pardusem přitáhli k městu Hradci s jedné strany, i leželi u Vysoké, a pan Hlaváč ležel u Výravě a pan Diviš se svým*

³³⁵ P. ČORNEJ, *VdžKč V.*, s. 627; F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 307; F. KAVKA, *Poslední Lucemburk*, s. 186.

³³⁶ P. ČORNEJ, *Lipanská křižovatka*, s. 205–218; F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III. Kronika válečných let*, Praha 1996, s. 311; *Monumenta conciliorum generalium I.*, ed. Ernestus BIRK, Vindobonae 1857, s. 822, 823, 825.

³³⁷ *Zbytky register králů římských a českých z let 1361–1480*, Ed. A. SEDLÁČEK, Praha 1914, s. 184, č. 1328, 1329; F. M. BARTOŠ, *Jak se dostala Litomyšl rodu Kostků z Postupic*, in: *Kostnické jiskry* 45, 1960, č. 7, s. 4; A. SEDLÁČEK, *Hrady I.*, s. 7; František JELÍNEK, *Historie města Litomyšle, díl II., Litomyšl 1845*, s. 27–34; F. KAVKA, *Poslední Lucemburk*, s. 214–215; F. ŠMAHEL: *Husitská revoluce III.*, s. 314; Zdeněk NEJEDLÝ, *Dějiny města Litomyšle a okolí, díl I.*, Litomyšl 1903, s. 252.

³³⁸ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 314–315; F. KAVKA, *Poslední Lucemburk*, s. 214.

*lidem ležel u Plačic. A takž v úterý večier, totiž na středu, vyšli jsú pěškami z města Zdislav mnich s rotú svú, i porazili jsú vojsko Kostkovo a samého pana Kostku tu u Vysoké zabili.*³³⁹

4.3.18 Vilém Kostka z Postupic – zakladatel majetkové domény rodu

Vzestup Viléma Kostky z Postupic mezi politickou elitu českých zemí vedl k prudkému nárůstu rodové majetkové domény, která se následně stala odrazovým můstkem životní kariéry jeho synů.

V roce 1406 se Vilém ujal rodového sídla Postupic na Benešovsku. Během vojenských aktivit v Polsku v letech 1410–1414 je za něho zřejmě spravoval bratr Zdeněk II. Kostka. Poté, co Vilém Kostka v roce 1421 vstoupil do řad pražského husitského bloku, získal na krátko do správy hrad Vildštejn (též Vlčtejn).³⁴⁰ Jak dlouho hrad držel, není známo. V rukou husitů byl však až do roku 1446, kdy přešel do vlastnictví Bedřicha z Donína.³⁴¹ V roce 1423 dostal od Anny z Úlibic do zástavy Hrádek na Sázavě (Komorní Hrádek) s poplužím, mlýny a přílehlými vesnicemi: Bělčice, Čakov a Bučník.³⁴² V roce 1426 se za blíže nespecifikovaných okolností stal jeho vlastníkem. Podle Hrádku se však psal již od roku 1423.³⁴³ Po prodeji Postupic roku v roce 1423 se i s rodinou přestěhoval na Hrádek.³⁴⁴ Ve stejném roce obdržel od Zikmunda Korybuta za své služby část majetku

³³⁹ viz *Staré letopisy české z rukopisu křížovnického*, edd. František ŠIMEK – Miloslav KAŇÁK, Praha 1959, s. 126; *Kronika Bartoška z Drahonice, Fontes rerum Bohemicarum V.*, ed. J. GOLL, Praha 1893, s. 619, r. 1436; F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 315; F. KAVKA, *Poslední Lucemburk*, s. 217; P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, s. 643; týž, *Lipanská křížovatka*, s. 227; J. MACEK, *Prokop Veliký*, s. 190–191.

³⁴⁰ V. V. TOMEK, *Jan Žižka*, s. 79–80, 100; týž., *Dějepis města Prahy IV.*, s. 132; F. KAVKA, *Poslední Lucemburk*, s. 87; F. PALACKÝ, *Dějiny, díl 3.*, s. 280; také viz J. PEKAŘ, *Žižka a jeho doba, díl 3.*, s. 166, pozn. 1.; „*Léta téhož (1421) Žižka s Pražany oblehli město Plzeň v puostě velmi silně, a poleževše u něho čtyři neděle, i odtrhli pryč. A táhnúce k němu, Žižka dobyl Vildštejna, neb sú uhrozili jeho purkrabí nestatečného, jménem Cikána, a osadili je panem Vilémem Kostkú.*“ Viz *Staré letopisy české z rukopisu vratislavského*, ed. F. ŠIMEK, Praha 1937, s. 35.

³⁴¹ Tomáš DURDÍK, *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*, Praha 1999, s. 603.

³⁴² T. ŠIMEK a kol., *Hrady VI.*, s. 202; také *AČ XXVI.*, s. 14.

³⁴³ A. SEDLÁČEK, *Hrady XV.*, s. 99; *AČ III.*, s. 240, č. 31.

³⁴⁴ M. ŠANDERA, *Zdeněk Kostka z Postupic – „alter ego“ husitského krále*, s. 99–118

sázavského kláštera; městečko Mnichovice tvrz Komorce a vsi: Zvanovice, Oplany, Nučice a Prusice.³⁴⁵

Vrchol růstu majetkové základny Viléma Kostky měl teprve přijít. V roce 1431 se Vilém stal hejtmanem v Litomyšli.³⁴⁶ Jakým způsobem Vilém této funkce nabyl, není zcela jasné. Dle F. M. Bartoše pomohl Vilémovi k zisku hejtmanství v Litomyšli Prokop Holý, se kterým Vilém na přelomu dvacátých a třicátých let udržoval přátelské styky.³⁴⁷ Litomyšl byla dobyta nejprve tábory v roce 1421 a poté sirotky v roce 1425. Od této doby do roku 1430 spravoval Litomyšl sirotčí hejtman Jeník z Mečkova.³⁴⁸ Vršovický mír v roce 1425 přikazoval vrácení všech statků, které dobyla jedna husitská strana nad druhou. Provedení tohoto ustanovení bylo uskutečněno jen částečně a následně svěřeno dvanáctičlenné radě, ve které zasedal i Vilém Kostka.³⁴⁹ Je více než pravděpodobné že Vilém v této při hájil zájmy Prahy o Litomyšl. Otázka tohoto města a podobně i Vysokého Mýta, které sirotci dobyli na Praze, se opět otevřela v roce 1431 při zasedání Kutnohorského sněmu.³⁵⁰ Spor byl urovnán následovně. Mýto připadlo sirotkům a Litomyšl obdržel na přímluvu Prokopa Holého a jistě i za finanční náhradu Vilém Kostka z Postupic.³⁵¹ Hrad a město s přílehlým příslušenstvím a také dvůr v Hrušové u Vysokého Mýta vše ve výši 4 000 kop grošů, zapsal Vilémovi

³⁴⁵ *AC I.*, s. 218–219, č. 29; “... z powolenie i z prikázanie janého kniežete a pána pana Sigmunda, kniežete Litewského, tehdy kralowstwie Českého a Morawského markrabstwie zpráwce, tato zbožie odběhlá dole psaná: najpewé městečko Mnichowice se všemi jeho požitky, poplatky, kteréž w něm jsú i s tiem se vším práwem a příslušenstwím, což k tomu městečku od staradávna přísluší, jakož sú to městečko jich staří páni mnišie od sw. Prokopa měli a drželi. K tomu jemu swrchupsanému Wilémowi, jeho dědicóm i budúcím přidawají se tyto wsi: Zwanowice, Oplany, Komořice, Nučice, Prusce a Wežerce s plným panstwím a s plnú zwolí.“ Celé znění zápisu in: *AC VI.*, s. 408–409, č. 11.

³⁴⁶ Bartoš a Hoffman se neshodují v roce, kdy se Vilém stal hejtmanem na Litomyšli, pravděpodobnější je tvrzení Bartošovo, že se tak stalo v roce 1431. Viz F. M. BARTOŠ, *Jak se dostala Litomyšl rodu Kostků z Postupic*, s. 4; F. HOFFMAN, *Litomyšl v husitském revolučním hnutí*, s. 61. Pozn. 124.

³⁴⁷ F. ŠMAHEL, *Husitské Čechy. Struktury, procesy, ideje*, s. 212; F. M. BARTOŠ, *Několik záhad v životě Prokopa Velikého*, SH 8, 1961, s. 157–195

³⁴⁸ T. ŠIMEK a kol., *Hrady VI.*, s. 279.

³⁴⁹ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 170; P. ČORNEJ, *Světla a stíny husitství*, s. 79; F. PALACKÝ, *Dějiny, díl 3.*, s. 511; viz listina z roku 1425 in: *AC III.*, s. 252–254, č. 34.

³⁵⁰ P. ČORNEJ, *VdzKč V.*, 547.

³⁵¹ F. M. BARTOŠ, *Jak se dostala Litomyšl rodu Kostků z Postupic*, s. 4.

Zikmund Lucemburský 21. září 1436. Ve stejný den obdržel Vilém od Zikmunda Lanšperk a Lanškroun ze zboží litomyšlského biskupství.³⁵²

Litomyšl se stala na více než sto let hlavní rodovou doménou Kostků z Postupic³⁵³ a díky nim i místem četných diplomatických jednání.³⁵⁴ Po Vilémově smrti pokračovali v rozšiřování rodinných majetků jeho synové a počínali si v této činnosti více než úspěšně. Za vlády Jiřího z Poděbrad nabyl majetek Kostků konsolidovanější podobu a rozkládal se ve třech oblastech Čech a Moravy. První část byla situovaná na Chrudimsku, jednalo se o Chrast u Chrudimi, Litomyšl, Lanšperk, Lanškroun a Brandýs nad Orlicí. Druhá část se nacházela v Posázaví a patřily do ní Komorní Hrádek, Zlenice, Stará Dubá u Poříčí, Těhov a Mnichovice u Řičan. Třetí část dominia se rozkládala na střední Moravě při zemské hranici s Čechami. Jejími hlavními sídly byly Moravská Třebová, Svitavy, Bouzov, Buděhostice, Helfštýn, Přerov a Hranice na Moravě.³⁵⁵

³⁵² *Zbytky register králů římských a českých z let 1361–1480*, ed. A. SEDLÁČEK, Praha 1914, s. 184, č. 1328, 1329; T. ŠIMEK a kol., *Hrady VI.*, s. 279; A. SEDLÁČEK, *Hrady I.*, s. 7; F. JELÍNEK, *Historie města Litomyšle, díl II.*, Litomyšl 1845, s. 27–34; Zdeněk NEJEDLÝ, *Dějiny města Litomyšle a okolí, díl I.*, Litomyšl 1903, s. 252.

³⁵³ A. SEDLÁČEK, *Hrady I.*, s. 7.

³⁵⁴ Vilém Kostka z Postupic zde například hostil polské poselstvo v roce 1432, při jednání o výkupném za odchod husitských jednotek ze slezských měst. *Urkundliche Beiträge zur geschichte des hussitenkrieges in den jahren 1419–1436 II.*, ed. F. PALACKÝ, Praha 1873, s. 327, č. 834.

³⁵⁵ R. URBÁNEK, *České dějiny III/1. Věk poděbradský*, Praha 1915, s. 161–162; O. FELCMAN – F. MUSIL a kol., *Dějiny východních Čech*, s. 603, 608–609, 647; Viz také F. HOFFMAN, *Středověké město v Čechách a na Moravě*, Praha 2009, s. 95.

5 Závěr

Diplomová práce se snaží popsat mocensko–politický vzestup Kostků z Postupic v husitské revoluci.

Klíčovou roli v tomto procesu hrál čelný představitel rodu Vilém Kostka z Postupic. Na jeho příkladu se tato práce pokusila přiblížit prostředky a postupy, které někteří příslušníci nižší šlechty použili ve společensky a sociálně extrémně neklidném období husitské revoluce, kterou využili jako odrazového můstku své kariéry

Právě Vilém Kostka z Postupic je typickým příkladem člověka, jenž díky svému diplomatickému umu a politické prozíravosti pronikl mezi elity českých zemí. Z tohoto důvodu se popis jeho aktivit v husitské revoluci stal stěžejním pilířem této práce.

Vilém Kostka byl válečník a politik, ale především diplomat. Právě jeho diplomatické schopnosti vynesly v průběhu 15. století rod Kostků mezi nejvlivnější šlechtické rody českých zemí. Kariéra tohoto muže je nepřetržitou řadou stranických přechodů. Toto oportunistické a bezskrupulózní počínání mělo jediný cíl, zůstat na straně aktuálně nejsilnějšího mocenského uskupení v zemi. Ve stručnosti je možné zrekapitulovat Vilémovo politické lavírování v rámci jednotlivých husitských frakcí následovně.

Do řad kališníků vstoupil jako urozený spojenec hlavního města českého státu, s jejímž zástupci se nikdy úplně nerozešel. V letech 1422–1427 byl jedním z předních straníků Zikmunda Korybuta. Po jeho pádu v roce 1427 se přiklonil k Starému Městu Jana Rokycany. Na přelomu třicátých let udržoval přátelské styky s čelním představitelem radikálního křídla Prokopem Holým. Toto přátelství mu dopomohlo k funkci litomyšlského hejtmana. S Prokopem Holým, s nímž ho pojilo dlouholeté spojení a přátelství, se však po roce 1433 názorově rozešel a necelý rok nato proti němu jako člen katolicko–kališnické koalice stanul na bitevním poli u Lipan. Definitivní rozchod s radikálním husitským křídlem se mu vyplatil rovněž po stránce ekonomické. Vilém Kostka z Postupic získal

z rukou krále Zikmunda Lucemburského do svého držení Litomyšl a další statky patřící v předhusitském období k této diecézi. Tato zboží vytvořila hlavní část majetkové domény rodu.

Ironií osudu je fakt, že právě na samém vrcholu politické a mocenské kariéry byl Vilém zavražděn někdejšími spojenci při snaze pacifikovat jejich odpor. Pro radikální husity to byl trest za angažmá na straně katolicko–kališnické koalice, katolíci si Vilémovu smrt vykládali jako boží trest za uzurpaci církevních majetků.

V závěrečné kapitole týkající se pozemkové držby rodu se práce snaží zevrubně postihnout její rozsah. Vzhledem k torzovitým zprávám o majetkových transakcích bylo velice složité sestavit ucelený obraz jeho panství. V tomto ohledu je nutno upozornit, že přehled není vyčerpávající a další podrobnější analýza pramenů by mohla přinést v některých ohledech další rozšiřující a zpřesňující informace. Jsem přesvědčen, že Vilém Kostka z Postupic je jednou ze zásadních postav husitské revoluce a jako takový by si jistě zasloužil podrobnější zpracování.

Doufám, že tato práce alespoň částečně přispěla k dokreslení obrazu historie české vrcholně středověké šlechty a k problematice rodu Kostků z Postupic.

6 Seznam použitých pramenů a literatury

6.1 Seznam pramenů

Aeneae Silvii Historia Bohemica – Enea Silvio Historie česká, Edd. Dana

MARTÍNKOVÁ – Alena HADRAVOVÁ – Jiří MATL, Praha 1998

Archiv český: čili Staré písemné památky české i moravské, sebrané z archivů

domácích i cizích, díl I–VI., Ed. František PALACKÝ, Praha 1840–1872

Archiv český: čili Staré písemné památky české i moravské, sebrané z archivů

domácích i cizích, díl VII–XX., Ed. Josef KALOUSEK, Praha 1887–1902

Fontes rerum bohemicarum – Series Nova II. Staré letopisy české. Texty nejstarší

vrstvy, Edd. Alena ČERNÁ – Petr ČORNEJ – Markéta KLOSOVÁ, Praha 2003

Kronika Bartoška z Drahonice, Fontes rerum Bohemicarum V., ed. Jaroslav

GOLL, Praha 1893

Monumenta conciliorum generalium I., ed. Ernestus BIRK, Vindobonae 1857

Staré letopisy české z rukopisu křížovnického, Ed. František ŠIMEK –

M. KAŇÁK, Praha 1959

Staré letopisy české z vratislavského rukopisu, Ed. František ŠIMEK, Praha 1937

Účty hradu Karlštejna z let 1423–1434, ed. , Josef PELIKÁN, Praha 1948

Urkundliche Beiträge zur geschichte des hussitenkrieges in den jahren

1419– 1428, I., ed: František PALACKÝ, Praha 1873

Urkundliche Beiträge zur geschichte des hussitenkrieges in den jahren

1419– 1436, II., ed: František PALACKÝ, Praha 1873

Zbytky register králův římských a českých z let 1361–1480, ed. August

SEDLÁČEK, Praha 1914

Ze zpráv a kronik doby husitské, ed. Ivan HLAVÁČEK, 1981

6.2 Seznam literatury

- BARTOLOVÁ, Milena – BOBKOVÁ, Lenka, *Velké dějiny zemí Koruny České IV. b*, Praha a Litomyšl 2003
- BARTOŠ, František Michálek, *Čechy v době Husově 1378–1415. České dějiny II/6*, Praha 1947
- BARTOŠ, František Michálek, *Husitská revoluce I. Doba Žižkova*
- BARTOŠ, František Michálek, *Několik záhad v životě Prokopa Velikého*, SH 8, 1961, s. 157 – 159
- BARTOŠ, František Michálek, *Husitská revoluce II. Vláda bratrstev a její pád 1415–1426 (České dějiny II/7)*, Praha 1965
- BARTOŠ, František Michálek, *Husitská revoluce II. Vláda bratrstev a její pád 1426–1437 (České dějiny II/8)*, Praha 1966
- BERGDOLT, Klaus, *Černá smrt v Evropě. Velký mor a konec středověku*, Praha 2002
- BOUBÍN, Jaroslav, *Tři korybutovské písemnosti. Materiálová studie s edicí*, in: FHB 4, Praha 1982, s. 219 – 232.
- BŮŽEK, Václav – HRDLIČKA, Josef – KRÁL, Pavel – VYBÍRAL, Zdeněk, *Věk urozených. Šlechta v českých zemích na prahu novověku*, Praha a Litomyšl 2002 č. 21–22, s. 279–285.
- Čechách a na Moravě a ve svých znacích*, Praha 1948
- ČECHURA, Jaroslav, *České země v letech 1310–1378. Lucemburkové na českém trůně I.*, Praha 1999
- ČORNEJ, Petr, *Lipanská křížovka*, Praha 1992
- ČORNEJ, Petr, *Lipanské ozvěny*, Praha 1995
- ČORNEJ, Petr, *Světla a stíny husitství. (Události – osobnosti – texty – tradice)* Výbor z úvah a studií, Praha 2011, s. 174–176.
- ČORNEJ, Petr, *Tajemství českých kronik. Cesty ke kořenům husitské tradice*, Praha 1987
- ČORNEJ, Petr, *Velké dějiny zemí Koruny české V.*, Praha a Litomyšl 2000

- DURDÍK, Jan, *Husitské vojenství*, Praha 1953
- DURDÍK, Tomáš, *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*, Praha 1999
- FELCMAN, Ondřej – MUSIL, František a kol., *Dějiny východních Čech. V pravěku a středověku (do roku 1526)*, Praha 2009
- FIALA, Zdeněk, *Předhusitské Čechy*, Praha 1968
- FIALA, Zdeněk, *Přemyslovské Čechy*, Praha 1965
- GOLL, Jaroslav, *Čechy a Prusy ve středověku*, Praha 1897
- GRAUS, František, *Krise feudalismu ve 14. Století*, in: Sborník historický 1, Praha 1953, s. 65 – 121
- GRAUS, František, *Pest – Geißler – Judenmorde. Das 14. Jahrhundert als Krisenzeit*, Göttingen 1987
- HALADA, Jan, *Lexikon české šlechty, I. díl*, Brno 1994
- HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – J ANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan, *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*, Praha 2007
- HOFFMAN, František, *Litomyšl v husitském revolučním hnutí*, in: Sborník příspěvků k dějinám Litomyšle a okolí, K 700. výročí povýšení Litomyšle na město v roce 1959, Pardubice 1959, s. 60
- HOFFMAN, František, *Středověké město v Čechách a na Moravě*, Praha 2009
- CHLÁDKOVÁ Věra a kol., *Ze staročeské terminologie sociálních vztahů (šlechta, šlechtic)*, in: SaS 38, 1977, 229–237.
- IWAŃCZAK, Wojciech, *Po stopách rytířských příběhů. Rytířský ideál v českém písemnictví 14. století*, Praha 2001
- JELÍNEK, František, *Historie města Litomyšle, díl II.*, Litomyšl 1845
- JUROK, Jiří, *Česká šlechta a feudalita ve středověku a raném novověku*, Nový Jičín 2000
- JUROK, Jiří, *Česká šlechta a feudalita ve středověku a raném novověku*, Nový Jičín 2000
- KAVKA, František, *Poslední Lucemburk na českém trůně. Králem uprostřed revoluce*, Praha 2002

- KEJŘ, Jiří, *Husité*, Praha 1984
- KLÁPŠTĚ, Jan, *Proměna českých zemí ve středověku*, Praha 2005
- KRCHŇÁK, Alois, *Čechové na basilejském sněmu*, Svitavy 1997
- KŘÍŽEK, Pavel, *Beneš z Mokrovous – Příslušník „druhé linie“*, in: *Východočeský sborník historický* 6, Pardubice 1997, s. 33 – 64.
- MACEK, Josef, *Česká středověká šlechta*, Praha 1997
- MACEK, Josef, *Husité na Baltu a ve Velkopolsku*, Praha 1952
- MACEK, Josef, *Jagelonský věk v českých zemích 1–2*, Praha 2002
- MACEK, Josef, *Prokop Veliký*, Praha 1953
- MEZNÍK, Jaroslav, *Tvář stárnoucího středověku. Výbor článků a studií*, Brno 2008,
- MOLNÁR, Amedeo, *Chebský soudce*, in: *Soudce smluvený v Chebu*, Cheb – Praha 1983, s. 9 – 37
- NEJEDLÝ, Zdeněk, *Dějiny města Litomyšle a okolí, díl I.*, Litomyšl 1903
- NOVOTNÝ, Robert, *Dvorská a zemská hierarchie v pozdně středověkých Čechách*, In: *Dvory a rezidence ve středověku*, Praha 2006, s. 146–148.
- NOVOTNÝ, Robert, *Ráj milců? Nižší šlechta na dvoře Václava IV.*, in: *Dvory a rezidence ve středověku II. Skladba a kultura dvorské společnosti*, Praha 2008
- NOVOTNÝ, Robert, *Úloha zemského soudu pro formování panského stavu*, in: *Šlechta, moc a reprezentace ve středověku*, Praha 2007, s. 241–250.
- NOVOTNÝ, Robert, *Uzavírání panského stavu a problematika nobilitací v pozdním středověku*, in: *Evropa a Čechy na konci středověku – Sborník příspěvků věnovaných Františku Šmahelovi*, Praha 2004, s. 291–306.
- Ottův slovník naučný, sv. XIV, Praha 1889
- PAKOSTA, Oldřich, *Problematika mentality české a moravské šlechty 15. a 16. století. (Exkurs do studia mentalit a každodennosti Kostků z Postupic)*, in: *Vlastivědný sborník Ústí nad Orlicí* 6, 1995, s. 15–20.
- PAKOSTA, Oldřich, *Visutá pečeť Kostků z Postupic*, in: *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy, svazek 1*, Litomyšl 1997, s. 43–67.

- PAKOSTA, Oldřich, *Visutá pečeť Kostků z Postupic*, Litomyšl 2004
- PALACKÝ, František, *Dějiny národa českého v Čechách a na Moravě, díl 1.*, Praha 1939
- PALACKÝ, František, *Dějiny národa českého v Čechách a na Moravě, díl 3.*, Praha 1939
- PALACKÝ, František, *Dějiny národa českého v Čechách a na Moravě, díl 4.*, Praha 1939
- PÁNEK, Jaroslav – TŮMA, Oldřich a kol, *Dějiny českých zemí*, Praha 2008
- PEKAŘ, Josef, *Žižka a jeho doba IV.*, Praha 1992
- PEKAŘ, Josef, *Žižka a jeho doba, díl 3., Žižka vůdce revoluce*, Praha 1992
- PETRÁŇ, Josef, *O významu a původu válečnické aristokracie, Skladba pohusitské aristokracie v Čechách*, in: Acta Universitatis Carolinae – Philosophica et historica 1, Praha 1976, s. 10–11
- POKLUDA, Zdeněk, *Moravské statky Albrechta Kostky*, in: VLH 2003–2004;
- POLÍVKA, Miloslav, *Mikuláš z Husi a nižší šlechta v počátcích husitské revoluce*, Praha 1982
- Rudolf BAČKOVSKÝ, *Bývalá česká šlechta předbělohorská i pobělohorská na svých sídlech v*
- SEDLÁČEK, August, *českomoravská heraldika*, Praha 1902–1925
- SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého, díl I. – Chrudimsko*, Praha 1993
- SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého, díl XV. – Kouřimsko, Vltavsko, a jihozápadní Boleslavsko*, Praha 1998
- SKŘIVÁNEK, Milan, *Litomyšl 1259–2009. Město kultury a vzdělání*, Litomyšl 2009
- SPĚVÁČEK, Jiří, *Karel IV. Život a dílo (1316–1378)*, Praha 1980
- SPĚVÁČEK, Jiří, *Král diplomat. Jan Lucemburský 1296 – 1346*, Praha 1982
- SPĚVÁČEK, Jiří, *Václav IV. 1361–1419. K předpokladům husitské revoluce*, Praha 1986

- ŠANDERA, Martin, *Zdeněk Kostka z Postupic – „alter ego“ husitského krále (Životní osudy předního kališnického šlechtice poděbradské éry)*, in: Acta Universitatis Reginae hradecensis. Historica I.
- ŠANDERA, Martin, *Zdeněk Kostka z Postupic – přítel krále, nepřítel církve*, in: Evropa a Čechy na konci středověku. Sborník příspěvků věnovaných Františku Šmahelovi, Praha 2004, s. 323–336;
- ŠIMEK, Tomáš a kol., *Hrady, zámky a tvrze v Čechách na Moravě a ve Slezsku. VI. Východní Čechy*, Praha 1989
- ŠMAHEL, František, *Husitská revoluce I. Doba vymknutá z kloubů*, Praha 1995
- ŠMAHEL, František, *Husitská revoluce II. Kořeny české reformace*, Praha 1996
- ŠMAHEL, František, *Husitská revoluce III. Kronika válečných let*, Praha 1996
- ŠMAHEL, František, *Husitská revoluce IV. Epilog bouřlivého věku*, Praha 1996
- ŠMAHEL, František, *Husitské Čechy. Struktury, procesy, ideje*, Praha 2008
- ŠMAHEL, František, *Jan Žižka z Trocnova*, Praha 1969
- ŠTĚPÁN, Václav, *Účast žoldnéřů z českých zemí (zejména Slezska a severní Moravy) ve „Velké válce 1409–1411“ zachycená prameny z velmistrovského archivu řádu německých rytířů*, in: Časopis slezského muzea B, 39, Opava 1990, s. 1–15.
- ŠŮLA, Jaroslav, *K názvu a lokalizaci bitvy u Hradce Králové roku 1423*, in: AUR – Historica 1, Od Jana Žižky k Poděbradům, Hradec Králové 2006, s. 55–71.
- TOMEK, Václav Vladivoj, *Dějepis města Prahy IV*, Praha 1879
- TOMEK, Václav Vladivoj, *Jan Žižka*, Praha 1993
- TŘEŠTÍK, Dušan, – POLÍVKA, Miloslav, *Nástin vývoje české šlechty do konce 15. století*, in: Struktura feudální společnosti na území Československa a Polska do přelomu 15. a 16. století, Praha 1984
- URBÁNEK, Rudolf, *České dějiny III/1., Věk poděbradský*, Praha 1915
- URBÁNEK, Rudolf, *Lipany a konec polních vojsk*, Praha 1934
- VANÍČEK, Vratislav, *Velké dějiny země Koruny české III.*, Praha a Litomyšl 2002
- VLASÁK, Antonín, *Bývalé panství Jemništské v kraji Tábořském*, in: Památky archeologické a místopisné, díl III., sešit IV., 1858

ŽEMLIČKA, Josef, *Počátky Čech Královských 1198 – 1253. Proměna státu a společnosti*, Praha 2002

ŽEMLIČKA, Josef, *Přemysl Otakar I. Panovník, stát a česká společnost na prahu vrcholného feudalismu*, Praha 1990

ŽEMLIČKA, Josef, *Přemysl Otakar II. Král na rozhraní věků*, Praha 2011

ŽEMLIČKA, Josef, *Století posledních Přemyslovců*, Praha 1986

7 Seznam příloh

Příloha č. 1: rodokmen Kostků z Postupic (zobrazuje tři výše zmiňované generace Kostků z Postupic)

Příloha č. 2: Erb Kostků z Postupic z doby před povýšením do panského stavu:

PAKOSTA, Oldřich, *Visutá pečeť Kostků z Postupic*, Litomyšl 2004, s. 52.

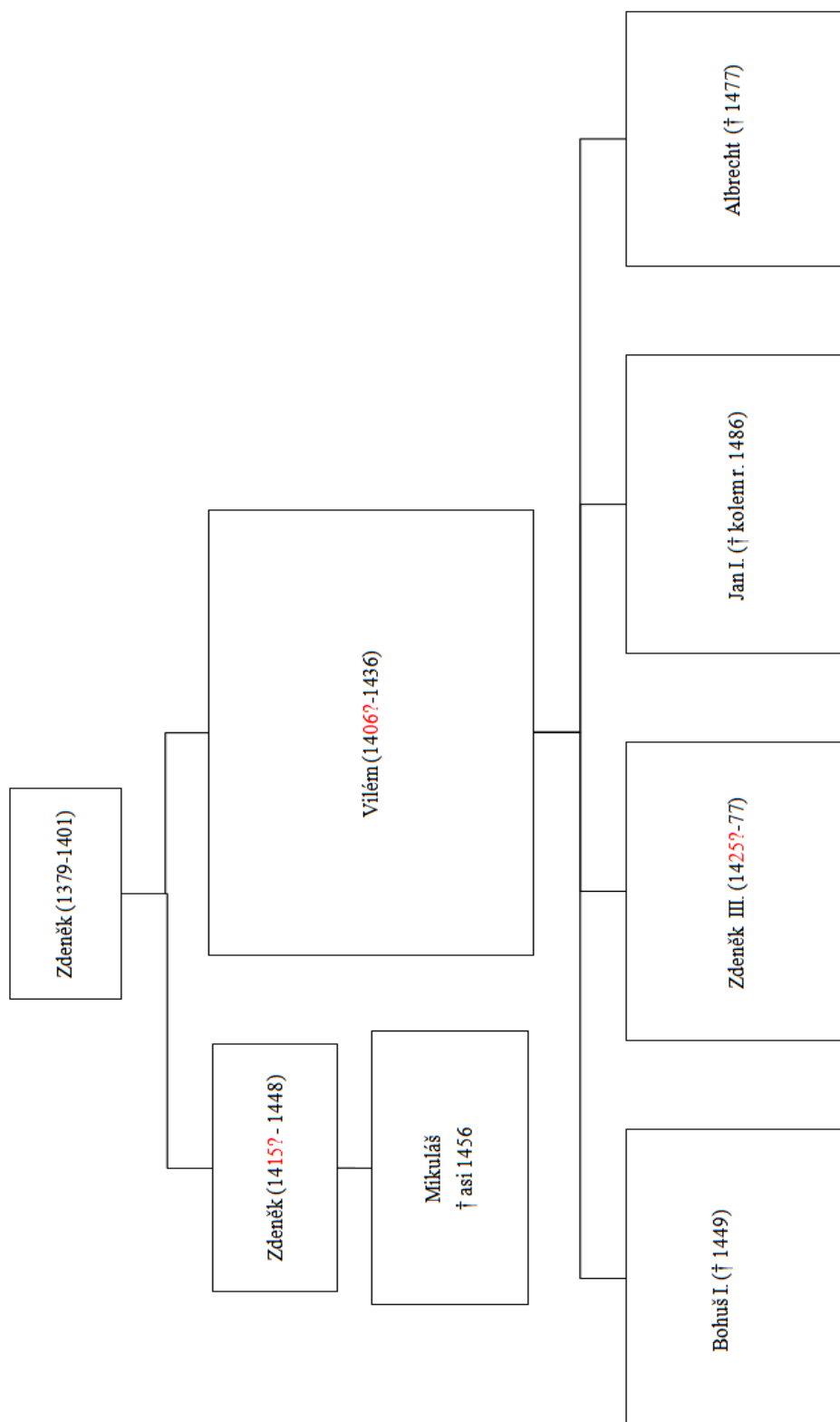
Příloha č. 3: Erb Kostků z Postupic z doby po povýšení do panského stavu:

PAKOSTA, Oldřich, *Visutá pečeť Kostků z Postupic*, Litomyšl 2004, s. 53.

Příloha č. 4: Odhad panského majetku v rejstříku z roku 1529:

PETRÁŇ, Josef, Skladba pohusitské aristokracie v Čechách, AUC 1, 1976, s. 75

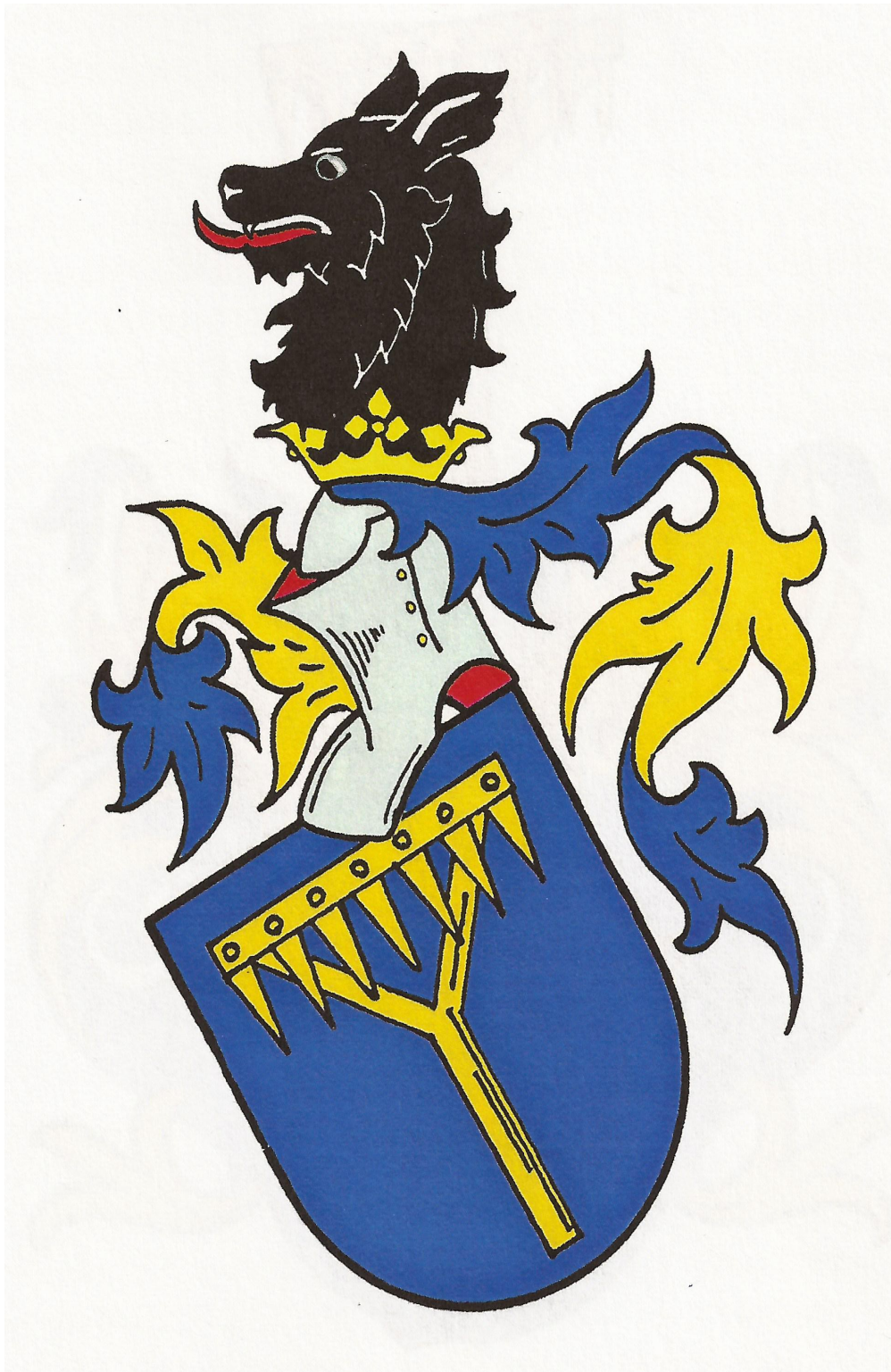
příloha č. 1

příloha č. 2

příloha č. 3

příloha č. 4

ODHAD PANSKÉHO MAJETKU V REJSTRÍKU Z ROKU 1529

(pořadí upraveno sestupně podle výše odhadu)

Berní plátce	Odhad majetku v kop. gr. čs.
I.	
Vojtěch z Pernštejna, včetně statků, které drží jeho bratr v Čechách	248 500
Jan z Rožmberka s bratřími	162 150
Zdeněk Lev z Rožmitálu	90 305
Kryštof ze Švamberka	59 290
Michal Slavata	55 000
Jeroným Šlik s bratřími, strýci a dětmi p. Štěpána a Jindřicha bratří	53 320
Kunrát z Krajku	50 500
Adam z Hradce	50 000
Jan a Bohuš bratří Kostkové z Postupic	49 350
Jiřík Popel z Lobkovic i na místě bratří svých nedílných	48 674 ½
II.	
Šebestián z Veitmile	37 200
Jan Zajíc	35 000
neb. Jana ze Šternberka synové Adam a Jaroslav	30 000
Hanuš hr. z Hardeku	28 800
Jan Špetle z Janovic a na Bezdězi	
Jan z Bibrštejna a na Kosti, se strýci, sirotky z Frýdlantu	28 750
Jan z Roupova	28 500
Henrych z Plavna	26 715
Fridrich Purkrabě z Donína	24 500
Jindřich Švihovský	22 725
Jan z Vartmberka	22 658 ½
paní Buštěhradská (Bezdrůžická z Kolovrat) na místě sirotčím i poručnickým	21 000
Volf z Gutštejna	20 050
Vilém ze Šumberka	20 000
Albrecht Šlik na Lokti	19 520
III.	
Jiřík ze Šternberka	17 500
Jindřich z Valdštejna	17 500
Jan Holický ze Šternberka	17 000
Vilém z Žeberka	17 000
Jana ze Švamberka manželka na místě sirotčím	16 675
Arnošt, Volf a Jiří bratři Šlejnicové	16 000
Zikmund Smiřický	15 485
Václav z Vartmberka	15 250
Petr z Veitmile	15 000
Václav Zmrzlík ze Svojšína	15 000
Sezima	15 000
Jaroslav ze Šelnberka	15 000
Albrecht z Gutštejna	14 500